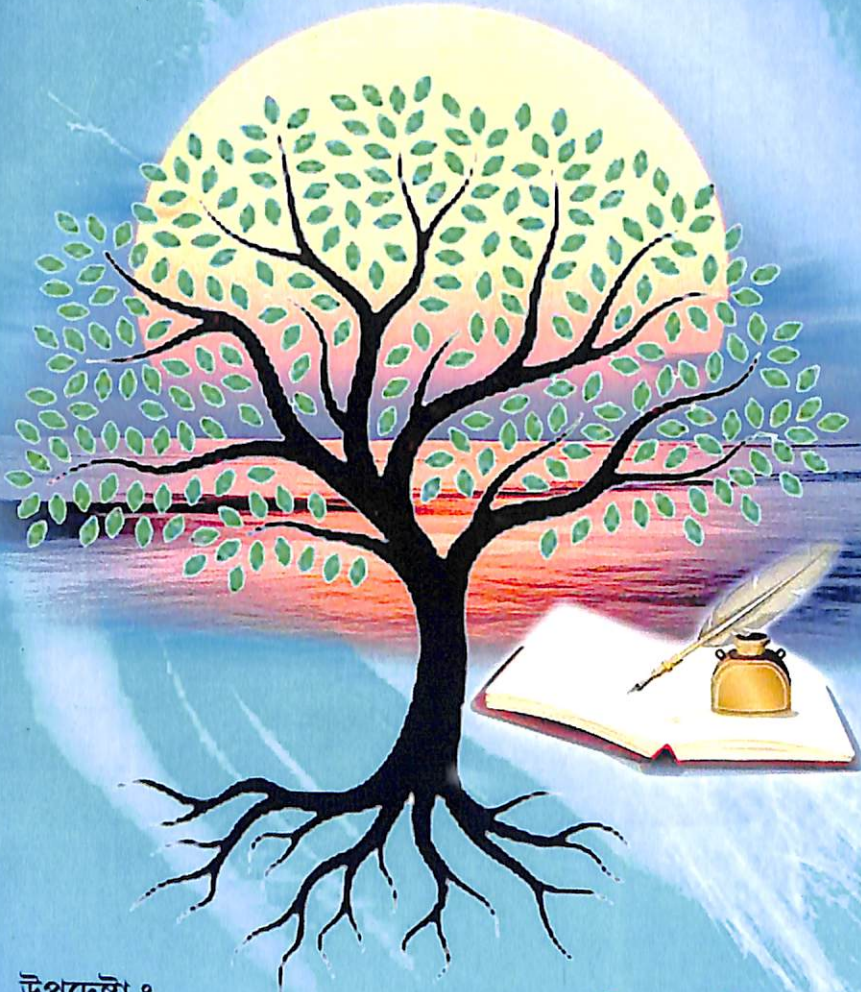

মঞ্জৰী

চতুৰ্থ সংখ্যা, অক্টোবৰ, ২০২১
(ভাষা চৰ্চাৰ বিশেষ সংখ্যা)

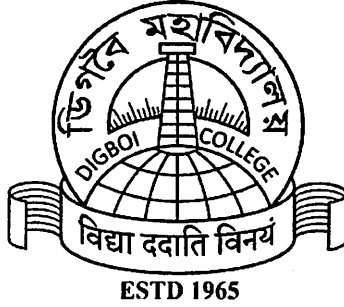

উপদেষ্টা :
দীপা শৰ্মা বৰঠাকুৰ

সম্পাদক : দিব্যজ্যোতি শইকীয়া
প্রজ্ঞানজ্যোতি শাণ্ডিল্য

মঞ্জৰী

চতুৰ্থ সংখ্যা, অক্টোবৰ, ২০২১
(ভাষা চৰ্চাৰ বিশেষ সংখ্যা)

অসমীয়া বিভাগ
ডিগবৈ মহাবিদ্যালয়, ডিগবৈ

উপদেষ্টা :
দীপা শৰ্মা বৰঠাকুৰ

সম্পাদক :
দিব্যজ্যোতি শইকীয়া
প্ৰজ্ঞানজ্যোতি শাণ্ডিল্য

MANJARI (4th Issue) : A collection of various articles about Linguistics, Edited by Dibya Jyoti Saikia and Progyan Jyoti Shandilya, Published by Assamese Department, Digboi College, Digboi on October, 2021. **Price** : Fifty Rupees only.

সম্পাদনা সমিতি

মুখ্য উপদেষ্টা :

ড° দীপ শইকীয়া, অধ্যক্ষ

উপদেষ্টা :

দীপা শর্মা বৰঠাকুৰ

সম্পাদকদ্বয় :

দিব্যজ্যোতি শইকীয়া, প্ৰজ্ঞানজ্যোতি শাণ্ডিল্য

সদস্য :

ধৰিত্ৰী সোণোৱাল, প্ৰণামী ফুকন, দীপালী সোণোৱাল,

বৃষ্টি গগৈ, জুনানন্দ সোণোৱাল

প্ৰকাশক :

অসমীয়া বিভাগ, ডিগবৈ মহাবিদ্যালয়

প্ৰকাশকাল :

অক্টোবৰ, ২০২১

মূল্য : ৫০ (পঞ্চাশ) টকা

মুদ্ৰক :

সনেকা প্ৰেছ, ডিগবৈ

ফোন নং - ০৩৭৫১-২৬৪৩৯২

উৎসর্গ

স্বর্গীয় হোমেন বৰগোহাঞি

জন্ম : ০৭/১২/১৯৩২

মৃত্যু : ১২/০৫/২০২১

স্বর্গীয় লক্ষ্মীনন্দন বৰা

জন্ম : ০১/০৩/১৯৩২

মৃত্যু : ০৩/০৬/২০২১

Dr. Dip Saikia
Principal
Digboi College, Digboi

Phone & Fax : 03751-264416
Email : digboicollege@yahoo.com
Website : www.digboicollege.edu.in
www.digboicollege.com

শুভকামনা

‘ক’ভিড-১৯’ নামৰ এটি মাত্ৰ ভাইৰাছে, ইয়াৰ সৰ্বগ্ৰাসী সংক্ৰমণেৰে এই ভূমণ্ডলত সন্ত্ৰাসৰ সৃষ্টি কৰিছে। সকলোকে স্তম্ভিত আৰু ভীতিগ্ৰস্ত কৰি কল্পনাৰীত ক্ষীপ্ৰতাৰে চীন দেশৰ উহান চহৰত উদ্ভূত এই ভাইৰাছটিয়ে অতিমাৰীৰ কালাস্তক ৰূপ ধৰি নিমিষতে সমগ্ৰ বিশ্বক ছানি ধৰিছে। ইয়াৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হোৱা লোকৰ সংখ্যা হৈছে অলেখ আৰু মৃত্যুৰ সংখ্যা তাতোকৈ ভয়াবহ! এই প্ৰাণঘাটি ভাইৰাছে পলকতে কাঢ়ি নিছে আমাৰ বহু আপোনজনক অকালতে। ২০২০-২১ বৰ্ষ – আমাৰ বাবে হৈ পৰিল অভিশপ্ত বছৰ। ক’ভিডৰ বিধ্বংসী ৰূপ অদ্যপী অব্যাহত। ইয়াৰ নতুন প্ৰজাতি আৰু উৎপৰিবৰ্তনে সকলোকে উদ্ভিগ্ন কৰি ৰাখিছে।

ক’ভিডে বিশ্বৰ আধুনিক সভ্যতালৈ ভাবুকি কঢ়িয়াই অনাৰ দৰেই চিৰ চেনেহী আমাৰ ৰাজ্যিক ভাষাটিলৈ সংকট মাতি আনিছে। ইতিমধ্যে দেখা গৈছে যে অসমত অসমীয়া কোৱা মানুহৰ সংখ্যা প্ৰায় শতকৰা ৪৮ ভাগহে। অসমীয়া মাধ্যমৰ বিদ্যালয় সমূহৰ সুপৰিচালনা তথা উদ্যমৰ অভাৱত ইংৰাজী মাধ্যমৰ বিদ্যালয়ৰ সংখ্যা দিনক দিনে বাঢ়ি আহিছে; ফলশ্ৰুতিত অসমীয়া ভাষা লিখা আৰু পঢ়া লোকৰ সংখ্যা ক্ৰমাৎ কমি আহিছে।....

অসমীয়া ভাষাৰ শ্ৰীবৃদ্ধিৰ বাবে আমি কিন্তু সজাগ আৰু যত্নপৰ হ’বৰ হ’ল। অন্যথা, অসমীয়া ভাষা যে এদিন বসাতলে যাব – ই ধুৰূপ।

ডিগবৈ মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ বান্ধাসিকৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উদ্যোগত আৰু বিভাগীয় শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীৰ তদাৰকত প্ৰকাশিত ‘মঞ্জৰী’- অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ উন্নতি সাধনৰ অৰ্থে উৎসৰ্গিত হওক – তাৰে কামনাৰে।

Dip Saikia

(ড° দীপ শইকীয়া)

অধ্যক্ষ

ডিগবৈ মহাবিদ্যালয়

৬ চেপ্তেম্বৰ, ২০২১

মঞ্জৰী (৪ ৰ্থ সংখ্যা)

শুভেচ্ছাৰে একলম

নতুন প্ৰাণৰ ন চকুযুৰি
দীপ্তি ঢালি দে তাত

— চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা

শিক্ষার্থীসকলৰ নতুন প্ৰাণৰ উদ্দীপ্ত দুচকুত জিলিকি উঠা সপোন, আশা-আকাংক্ষা, অনুভৱ তথা জীৱন জিজ্ঞাসাক বাণীমূৰ্তি প্ৰদানৰ কঠীয়াতলি স্বৰূপে ২০১৫ চনৰ জুন মাহত ডিগবৈ মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ বিভাগীয় আলোচনী 'মঞ্জৰী'য়ে আত্মপ্ৰকাশ কৰিছিল। কেৱল পুথিগত অধ্যয়নে শিক্ষার্থীক পৰিপূৰ্ণতা দান কৰিব নোৱাৰে; যদিহে তাৰ লগে লগে অন্যান্য মানৱীয় চিন্তা আৰু কৰ্মৰ উৎকৰ্ষ সাধন নহয়। তদুপৰি, নিজৰ চিন্তা আৰু অনুভৱক, যথার্থতে নিজক প্ৰকাশ কৰিব পাৰিলেহে মানৱীয় পূৰ্ণতাপ্ৰাপ্তি ঘটা বুলি ক'ব পাৰি। শিক্ষার্থীসকলৰ মাজত নিজকে প্ৰকাশ কৰাৰ প্ৰেৰণা সৃষ্টি কৰাই 'মঞ্জৰী'ৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য।

মাতৃভাষাক বিদ্যায়তনিক বিষয়ৰূপে লৈ গঢ়ি উঠা এটি বিভাগ ভাষাটোৰ সৈতে, জাতীয় সংস্কৃতিৰ সৈতে এৰাব নোৱাৰা দায়বদ্ধতাৰে বান্ধ খাই থাকে আৰু থকা উচিত। 'মঞ্জৰী' অসমীয়া বিভাগৰ শিক্ষার্থীসকলৰ এনে দায়বদ্ধতাৰে বহিঃপ্ৰকাশ।

'মঞ্জৰী'ৰ এয়া চতুৰ্থ সংখ্যা। বিভাগৰ জ্যেষ্ঠা অধ্যাপিকা শ্ৰীযুতা দীপা বৰঠাকুৰৰ তত্বাৱধানত এই সংখ্যাৰ মঞ্জৰী সুন্দৰ ৰূপত প্ৰকাশ পাব — এয়া আমাৰ দৃঢ় বিশ্বাস। আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ সন্মানীয় অধ্যক্ষ ড° দীপ শইকয়াদেৱে আৰ্থিক সহযোগিতা তথা নিৰন্তৰ উৎসাহ প্ৰদানেৰে আমাক বাধিত কৰিছে। তেখেতলৈ আমাৰ বিভাগৰ তৰফৰপৰা আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছোঁ।

'মঞ্জৰী' গতিময় হওক।

৬ চেপ্তেম্বৰ, ২০২১

অচ্যুত শইকীয়া
বিভাগীয় প্ৰধান

মঞ্জৰী (৪ থ সংখ্যা)

সম্পাদকীয় কলাম.....

বৰ্তমান সময়ত সাহিত্যৰ জগতখনলৈ ডিগবৈ মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ ‘মঞ্জৰী’ আলোচনীখন আন্ধাৰ ৰাতি ওলোৱা এটি জোনাকী পৰুৱা সদৃশ। ২০১৫ চনৰ জুন মাহত মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ মুখপত্ৰ ‘মঞ্জৰী’ প্ৰকাশ পায়। এয়া চতুৰ্থ সংখ্যা। এই আলোচনীখনৰ মূল উদ্দেশ্য হৈছে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ প্ৰতি আকৃষ্ট কৰাৰ লগতে অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰতি আগ্ৰহ জগাই তোলা। আশাকৰোঁ আমাৰ ‘অসমীয়া বিভাগৰ’ মঞ্জৰীয়ে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰতি আগ্ৰহী কৰি তোলাৰ লগতে জ্ঞান বৃদ্ধি কৰাত সহায় কৰিব।

বৰ্তমান সময় বৰ জটিল। এই জটিল সময়ৰ লগত আমি নিজকে খাপ খুৱাই চলিব লাগিব। আমাৰ এই ‘মঞ্জৰী’ আলোচনীখন প্ৰকাশৰ ক্ষেত্ৰতো যথেষ্ট প্ৰতিবন্ধকতাৰ সৃষ্টি হৈছিল। কৰ’ণা মহামাৰীয়ে সমগ্ৰ বিশ্বত যি ভয়াবহতাৰ সৃষ্টি

কৰিলে তাৰ প্ৰভাৱত আমাৰ এই আলোচনীখন প্ৰকাশৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট পলম হ'ল। তাৰ বাবে আমি দুঃখিত।

আমাৰ এই 'মঞ্জৰী' আলোচনীখন প্ৰকাশৰ ক্ষেত্ৰত সকলোধৰণৰ সহায় তথা-দিহা-পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা বিভাগীয় মুৰব্বী শ্ৰীযুত অচ্যুত শইকীয়াছাৰ আৰু এই সংখ্যাৰ তত্ত্বাৱধায়ক দীপা শৰ্মা বৰঠাকুৰ বাইদেউ আৰু বিভাগীয়সমূহ ছাৰ-বাইদেউলৈ আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছোঁ। তদুপৰি 'মঞ্জৰী' আলোচনীখন প্ৰকাশৰ বাবে আৰ্থিক সাহায্য আগবঢ়াই উপকৃত তথা উদগনি জনোৱা মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ ড° দীপ শইকীয়া ছাৰৰ ওচৰত চিৰ কৃতজ্ঞ হৈ ৰ'ম।

শেষত অনাকাঙ্ক্ষিত ভাৱে ৰৈ যোৱা ভুল-ত্ৰুটিবোৰৰ বাবে ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰি 'মঞ্জৰী'ৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিলোঁ। ধন্যবাদ।

জয়তু অসমীয়া ভাষা
জয়তু অসমীয়া বিভাগ
জয়তু ডিগবৈ মহাবিদ্যালয়

৫ অক্টোবৰ, ২০২১

শ্ৰীদিব্যজ্যোতি শইকীয়া
শ্ৰীপ্ৰজ্ঞানজ্যোতি শাণ্ডিল্য
সম্পাদকদ্বয়, 'মঞ্জৰী'

সূচীপত্ৰ

❖ সমাজ ভাষাবিজ্ঞান আৰু ইয়াৰ বিস্তৃতি	ধৰিত্ৰী সোণোৱাল	৯
❖ শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনৰ শব্দভাণ্ডাৰ :		
এটি আলোকপাত	ডঃ লক্ষ্মী দেৱী	১৬
❖ ভাষা আৰু ভাষাবিজ্ঞানৰ প্ৰকাৰ	প্ৰজ্ঞানজ্যোতি শাণ্ডিল্য	২৪
❖ হস্তভাষা মুখৰ ভাষা মনৰ ভাষা	ড° মৃগাল কুমাৰ গগৈ	৩২
❖ অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু ক্ৰমবিকাশ	পুনম শৰ্মা	৩৫
❖ পৰিবৰ্তনৰ সোঁতত অসমীয়া ভাষা	দীপা শৰ্মা বৰঠাকুৰ	৪০
❖ ভাষাৰ ৰূপ আৰু ভেদ	দিব্যজ্যোতি শইকীয়া	৪৩
❖ চৰ্যাপদৰ ভাষা বিচাৰ আৰু চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সাদৃশ্য	বৰ্ণা লিষু	৫৫
❖ অসমৰ ভাষা : এটি চমু আভাষ	ৰুটু মৰাণ	৬৪
❖ ভাষাৰ মুখ্য উপাদান আৰু গৌণ উপাদান সমূহ	প্ৰিয়া গগৈ	৭১
❖ মালিকৰ ৰচনাত ভাষাৰ মাধুৰ্য	কৃষ্ণ সোণোৱাল	৭৫
❖ অসমত ভাষা-চৰ্চাৰ ইতিহাস	বিতুমণি গগৈ	৮২

সমাজ ভাষাবিজ্ঞান আৰু ইয়াৰ বিস্তৃতি

ধৰিত্ৰী সোণোৱাল

ষষ্ঠ বাণ্যাসিক, অসমীয়া বিভাগ

ভাষা আৰু সমাজ পৰস্পৰ সম্পৰ্কযুক্ত। ভাষাই সমাজক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই বৰ্ত্তি থাকে। সমাজ হ'ল কোনো দল বা সমূহৰ সমষ্টি যিয়ে কোনো বিশেষ উদ্দেশ্যেৰে সংঘবদ্ধ হৈ থাকে। আনহাতে ভাষা হৈছে কোনো নিৰ্দিষ্ট সম্প্ৰদায়ে ব্যৱহাৰ কৰা মৌখিক অভিব্যক্তিৰ মাধ্যম। ভাষাৰ দ্বাৰা কেৱল মনৰ অভিব্যক্তিয়ে ব্যক্ত নহয়, ব্যক্ত হয় বক্তাৰ সামাজিক জীৱনৰ প্ৰতিচ্ছবিও। সমাজ একোখনৰ সংস্কাৰসমূহ ভাষাৰ লগত নিবিড়ভাৱে জড়িত হৈ থাকে। সেয়ে ভাষা ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে বক্তাৰ সংস্কাৰ, তেওঁ প্ৰতিনিধিত্ব কৰা সমাজখনৰ পৃষ্ঠভূমি ব্যক্ত হয়।

ইংৰাজী Sociology শব্দৰ অসমীয়া পৰিভাষা হ'ল - সমাজ ভাষা বিজ্ঞান। ইংৰাজী শব্দটো গঠন হৈছে দুটা শব্দৰ সংযোজনেৰে - socio + linguistic = sociolinguistic socio মানে হ'ল সমাজ (society) আৰু linguistic মানে হ'ল ভাষাৰ বিভিন্ন দিশৰ পদ্ধতিগত অধ্যয়ন (Systematic study of various aspects of science)। সাধাৰণভাৱে ক'বলৈ হ'লে সমাজ ভাষাবিজ্ঞান মানে হ'ল সামাজিক প্ৰসংগত ভাষাৰ অধ্যয়ন বা ভাষাবিজ্ঞানৰ মাধ্যমেৰে সমাজ অধ্যয়ন।

সমাজ ভাষা বিজ্ঞান এই প্ৰশাখাটো পঞ্চাশৰ দশকৰ পাছৰ পৰাহে বেছি জনপ্ৰিয় হৈ উঠিছে। চ্যুৰৰ ভাষা-চিন্তাৰ দ্বি-ভাজন তত্ত্ব Parole (ভাষা-ব্যৱহাৰ) আৰু Langue (ভাষা-পদ্ধতি) এই দুটাক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই চ্যুৰৰ মৃত্যুৰ দুকুৰি বছৰ মানৰ পাছত ভাষাৰ অধ্যয়নত

দুটা বীজ অংকুৰিত হৈ উঠিছিল। পৰৱৰ্তী কালত পাৰলক কেন্দ্ৰ কৰি অৰ্থাৎ সমাজৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ব্যক্তিৰ ভাষা ব্যৱহাৰৰ বৈচিত্ৰক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই সমাজ ভাষাবিজ্ঞান গঢ় লৈ উঠিছে। আনহাতে Langue (ভাষা-পদ্ধতি), যি অসংখ্য নিয়ম ব্যক্তিৰ মন আৰু মগজুত বতী থাকে, ইয়াক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই মনোভাষাবিজ্ঞান বিকশিত হৈ উঠে। ১৯৫২ চনত হাভাৰ কুৰীয়ে 'A Projection of socio-linguistics' নামৰ গ্ৰন্থত “সমাজ ভাষা বিজ্ঞান” শব্দটি প্ৰথম ব্যৱহাৰ কৰে। পাচত উইলিয়াম লাভো (Lavov), পেটাৰ ট্ৰুজিল (Peter Trudgill), হাভচন (Habov) আদিয়ে ভাষাৰ বিস্তৃত আলোচনাৰে এই ধাৰাক সমৃদ্ধ কৰে।

আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ চৰ্চা আৰম্ভ হোৱাৰ সময়ত ভাষাৰ গঠন তথা নীতি-নিয়ম সেই ভাষা কোৱা লোকসকলৰ সামাজিক জীৱনৰ লগত অসম্পৰ্কিত বুলি ধাৰণা কৰি আলোচনা কৰা হৈছিল। অথচ ভাষাৰ উৎপত্তি হয় সমাজত আৰু ভাষাৰ বিকাশো হয় সমাজৰ প্ৰয়োজনত। কিন্তু সমাজখনে ভাষাৰ ওপৰত কিদৰে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে সেই বিষয়ৰ চিন্তা-চৰ্চাই সঞ্চালনি ৰূপ লোৱা নাছিল। ভাষাৰ সামাজিক আৰু প্ৰাসংগিক ভিত্তিক ভাষাৰ পৰিসৰে সামৰি ল'ব পৰা নাছিল।

বিংশ শতিকাৰ ষাঠিৰ দশকৰ পৰাহে ভাষা বিজ্ঞানী আৰু সমাজতাত্ত্বিক সকলে “সমাজ ভাষাবিজ্ঞান” (sociolinguistic) পৰিভাষাটো ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লয়। সমাজত ভাষাৰ স্থান ভাষিক ভিন্নতা, সম্বোধনগত পাৰ্থক্য আদি বিষয়ক লৈ ছেগা-ছোৰোকাকৈ আলোচনা চলছিল। সময়ৰ লগে লগে শৈক্ষিক আৰু সামাজিক পৰিকল্পনা কৰাৰ ক্ষেত্ৰতো ভাষিক প্ৰশ্নসমূহক লৈ আলোচনা কৰা প্ৰয়োজন আহি পৰিল। মূলধাৰাৰ ভাষাবিজ্ঞানে বহুসময়ত দৈনন্দিন জীৱন যাত্ৰাত ব্যৱহাৰ হোৱা ভাষা-বিষয়ক-অধ্যয়নক কিছু পৰিমাণে আঁতৰাই ৰাখিছিল যদিও লাহে লাহে এই বিষয়বোৰেও গুৰুত্ব লাভ কৰিবলৈ ধৰিলে। সামাজিক ভেদ বিশেষে বা প্ৰসংগ বিশেষে ভাষাৰ ব্যৱহাৰ কিদৰে ভিন্ন হৈ উঠে সেই দিশবোৰো

ক্রমে প্ৰাসংগিক হৈ পৰিল ।

প্ৰত্যেক সমাজত কথা কোৱাৰ কিছুমান নীতি-নিয়ম পৰিলক্ষিত হয় । সাধাৰণতে সমাজত এজনে আনজনৰ লগত কথা পাঠোঁতে অৰ্থাৎ বাক্ প্ৰয়োগত সামাজিক সম্পৰ্ক, ব্যক্তিৰ সম্পৰ্ক, বক্তা আৰু শ্ৰোতাৰ সম্পৰ্ক, তেওঁলোকৰ মান-মৰ্যাদা আদি বিচাৰ কৰি ভাষা প্ৰয়োগ কৰা হয় । এনে ভাষা প্ৰয়োগত বহু বিকল্প থাকে, স্থান-কাল-পাত্ৰ ভেদে সেই বিকল্প প্ৰয়োজন অনুসৰি বাছি লৈ ব্যৱহাৰ কৰা দেখিবলৈ পোৱা যায় ।

তদুপৰি কিছুমান শব্দ সমাজত ব্যৱহাৰ কৰোঁতে সামাজিক ব্যৱধানৰ জোখ অনুসৰি ব্যৱহাৰ কৰা হয় । কেৱল ব্যাকৰণগত জ্ঞানেই এটা ভাষা শিকাৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট নহয় । বক্তাৰ বাবে ভাষাটোৰ সামাজিক বা সাংস্কৃতিক নিয়ম জনাটোও প্ৰয়োজনীয় । ভাষাটো যিখন সমাজত প্ৰচলিত সেইখন সমাজৰ সামাজিক ব্যৱহাৰ, আচাৰ-আচৰণ আদি জানিলেও ভাষা দক্ষতাৰ পূৰ্ণ প্ৰকাশ হ'ব । উদাহৰণ স্বৰূপে - অসমীয়া ভাষাত দ্বিতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনাম তিনিটা - আপুনি, তুমি, তই । ব্যাকৰণৰ সাধাৰণ নিয়মমতে এই তিনিটা ক্ৰমে অধিক মান্যৰ্থ আৰু তুচ্ছৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰা হয় । কিন্তু ইয়াৰ ব্যতিক্ৰমো দেখা যায় । জ্যেষ্ঠজনক এই নিয়মমতে 'আপুনি' সম্বোধন কৰিব লাগে যদিও কেতিয়াবা 'তুমি' বা 'তই' ব্যৱহাৰো কৰা হয় । অৰ্থাৎ কোনটো সৰ্বনাম ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব সেইটো সন্মান, আন্তৰিকতা, সামাজিক সম্বন্ধ, অভ্যাস আদি বিষয়বোৰৰ লগতো জড়িত । যেনে - মাক - দেউতাকৰ ক্ষেত্ৰত তিনিওটাই ব্যৱহাৰ কৰা হয় । অৰ্থাৎ 'তই' সদায় তুচ্ছৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰা নহয় । ইংৰাজী ভাষাত কিন্তু আমি ইয়াৰ বাবে এটা মাত্ৰ সৰ্বনাম 'You' হৈ পাওঁ । 'You' ৰ প্ৰয়োগত সামাজিক ব্যৱহাৰৰ ভেদ নাই । অসমীয়াত কিন্তু 'আপুনি', 'তুমি', 'তই' ৰ প্ৰয়োগ সম্পৰ্কে বক্তা সচেতন থাকিব লাগিব । যেনে - শিক্ষাগুৰুৰ ক্ষেত্ৰত কেতিয়াও 'তুমি' বা 'তই' ব্যৱহাৰ কৰা নহয় । অসমীয়া ভাষা কোৱা মানুহৰ সামাজিক ব্যৱহাৰ সম্পৰ্কে বক্তাৰ জ্ঞান থাকিব লাগিব ।

ব্যক্তিয়ে যিহেতু তেওঁ বসবাস কৰা সমাজখনৰ পৰাই ভাষা শিকে সেয়ে সমাজখনত মানুহৰ মাজত প্ৰচলিত আচাৰ - আচৰণৰ বহুবোৰ কথা ভাষাটোৰ মাজত সোমাই থাকে । অৰ্থাৎ সেই সামাজিক গোটটোৰ অভ্যাস, আচৰণ, মনোভংগী আদিয়ে ভাষাটোত স্থান পায় । এই দিশৰ পৰা ভাষাক আমি সাংস্কৃতিক প্ৰক্ৰিয়াৰ প্ৰতিফলন বুলি ক'ব পাৰোঁ । যেনে - অসমীয়া সমাজত যিবোৰ খাদ্যৰ প্ৰচলন আছে সেই খাদ্যবোৰ বুজোৱা শব্দবোৰ আমাৰ ভাষাত সুলভ । আমাৰ ভাত, দালি, তৰকাৰী, মাছৰ টেঙা, খাৰ, খাৰলি, পানীটেঙা, কাছদি, আলু পিটিকা, মাছ পোৰা ইত্যাদি শব্দবোৰ দক্ষিণ ভাৰতৰ বেছিভাগ লোকেই বুজি নাপাব । আনহাতে দক্ষিণ ভাৰতত ব্যৱহাৰ হোৱা ইড্‌লি, উপমা, দোচা, চম্বৰ আদি শব্দ আমাৰ ভাষাত সঞ্চালনিকৈ ব্যৱহাৰ হোৱা নাই । চহৰ অঞ্চলৰ লোকে এনেবোৰ শব্দৰ মানে বুজি পায় যদিও গ্ৰাম্য সমাজখন এনে শব্দবোৰৰ সৈতে প্ৰায় অপৰিচিত । সেইদৰে, ভাৰতীয় ভাষা সমূহত অতিথি বা অভ্যাসগতক সম্বোধন জনোৱা কিছুমান শব্দ হ'ল - নমস্তে, প্ৰণাম, নমস্কাৰ ইত্যাদি । ভাৰতীয় সমাজত এই আচৰণৰ সাংস্কৃতিক তাৎপৰ্যও আছে । যদি অভ্যাসগতগৰাকী সমমৰ্যাদাৰ বা বয়সত কিছু ডাঙৰ বা সৰুও হয়, তেন্তে নমস্কাৰ জনোৱা হয় । আনহাতে জ্যেষ্ঠ, সন্মানীয় ব্যক্তিক প্ৰণাম জনোৱা হয় । ইংৰাজী ভাষাত তেওঁলোকৰ সংস্কৃতি অনুসৰি 'হাই', 'হেলো', (Hello) শব্দই অভিবাদনমূলক আচৰণক সামৰি লয় । বহু সময়ত 'কৰমৰ্দন' (Handcheque) শব্দই যি অৰ্থ বহন কৰে ভাৰতীয় পৰম্পৰাত নমস্কাৰ শব্দই সেই অৰ্থ কঢ়িয়ায় । অৰ্থাৎ ভাষা এটা সাংস্কৃতিক আচৰণত প্ৰতিফলক হিচাপেও একোটা শব্দ ব্যৱহৃত হ'ব পাৰে ।

পৰিবেশ আৰু সামাজিক গঠনৰ লগতে সমাজত প্ৰচলিত বিভিন্ন ধৰণৰ মূল্যবোধ বা সংস্কাৰেও ভাষাক প্ৰভাৱিত কৰে । কোনো এটা ভাষাত এনে কিছুমান শব্দ পোৱা যায়, যিবোৰ শব্দ সমাজত মুকলি

মূৰীয়াকৈ কোৱা ত বাধা থাকে। এনে শব্দবোৰক taboo বা নিষিদ্ধ শব্দ বুলি কোৱা হয়। সাধাৰণতে অনৈতিক, গোপনীয় আৰু অনুপযুক্ত বুলি ভবা কিছুমান শব্দৰ ব্যৱহাৰ নিষেধ (linguistic taboo) বুলি ধৰা হয়। এই taboo বা নিষিদ্ধতাৰ লগত বিভিন্ন মনোবৈজ্ঞানিক কাৰণ জড়িত হৈ থাকিব পাৰে। অসমীয়া সমাজতো একধৰণৰ নিষিদ্ধতা আছে। ডাঙৰ-সৰু অৰ্থাৎ বয়স অনুসৰি কথা কোৱাৰ ধৰণ বেলেগ হয়। গালি-গালাজ, অশ্লাব্য কথাবোৰতো নিষিদ্ধতা আছে। গালিসূচক শব্দবোৰ শিক্ষিত মানুহে সাধাৰণতে ব্যৱহাৰ নকৰে। সেইদৰে অন্ধবিশ্বাস বা সংস্কাৰবশতঃ জনসমাজত কিছুমান শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে - অসমীয়া জনসমাজত কিছুমান মানুহে ৰাতি সাপ, চূণ, বেজী আদি শব্দ ব্যৱহাৰ নকৰে: তাৰ সলনি ক্ৰমে দীঘল, বগা, শিঙা আদিয়ে ব্যৱহাৰ কৰে। সেইদৰে, ৰাজহুৱা স্থানত বা আনুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত কিছুমান শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ মানুহে ইতস্ততঃ বা সংকোচবোধ কৰে। মহিলা বা পুৰুষৰ যৌন অংগ বা অন্য শাৰীৰিক ক্ৰিয়া বুজোৱা বা তেনে ক্ৰিয়া জড়িত হৈ থকা অংগ আদি বুজোৱা শব্দ মানুহে মুকলিকৈ প্ৰকাশ নকৰে। আনকি মানুহৰ দৈনন্দিন শাৰীৰিক বা প্ৰাকৃতিক ক্ৰিয়া-শৌচ কৰা, প্ৰস্ৰাৱ কৰা কথাবোৰো মানুহে মুকলিকৈ নকয়। এই ক্ষেত্ৰত 'মই বাহিৰলৈ যাওঁ', 'মই টয়লেটলৈ যাওঁ' আদিয়ে ব্যৱহাৰ কৰে।

এইদৰে কিছুমান শব্দ সংকোচ, লজ্জা, ইতস্ততঃবোধ, নিম্ন বুলি গণ্য কৰা মানসিকতা, ভদ্ৰতাপূৰ্ণ নহয় বুলি হোৱা ধাৰণা, অকথ্য বা অশ্লাব্য বুলি ভবা, অন্ধবিশ্বাস বা সংস্কাৰবশতঃ মানুহে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ অসুবিধাবোধ কৰে। অৱশ্যে কিছুমান নিষিদ্ধতা শ্ৰেণীগত নিষিদ্ধতাও আছে। সমাজৰ নিম্ন-সমতলত বাস কৰা কিছুমান নিৰক্ষৰ লোকে পুৰুষ-নাৰীৰ শৰীৰ সম্বন্ধীয় কেতবোৰ শব্দ আঁৰ-বেৰ নোহোৱাকৈ প্ৰকাশ কৰে, আনহাতে শিক্ষিত মানুহে এনে শব্দবোৰ নিষিদ্ধ বুলি গণ্য কৰে। গালি-গালাজৰ ক্ষেত্ৰত আমি দেখিছোঁ যে একেবাৰে নিম্ন সমতলত থকা

অশিক্ষিত মানুহে পৰা-শুণে খোৱা, মান্নাত যোৱা, নিৰ্বংশ হোৱা, মেখেলা গলত পিন্ধা আদি গালিবোৰ শিক্ষিত মানুহে ব্যৱহাৰ নকৰে। খং উঠি গালি পাৰিব লগা হ'লেও ইংৰাজী ভাষাৰ বাষ্টাৰ্ড, ননচেম্প, হোপলেচ আদি গালি পৰাহে শুনিবলৈ পোৱা যায়। তদুপৰি ৰাজহুৱা বা আনুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত যিবোৰ শব্দ নিষিদ্ধ সেইবোৰ শব্দও মানুহে ব্যৱহাৰ নকৰে। সামাজিক বিধি অনুসৰিও ব্যৱহাৰত নিষিদ্ধতা আৰোপিত হয়।

সমাজত নাৰী-পুৰুষৰ ভাষাৰ বৈচিত্ৰ্যৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাও সমাজ ভাষাবিজ্ঞানৰে অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তু। সমাজভেদে পুৰুষ-নাৰীৰ অৱস্থান ভিন-ভিন। ল'ৰা এজনে কিয় ৰোমহৰ্ষক কাজৰ লগত জড়িত খেল খেলি ভাল পায় বা বন্দুক চলাই ভাল পায়। আনহাতে ছোৱালী এজনীয়ে পুতলা বা তেনে জাতীয় খেল খেলি ভাল পায় - এনে প্ৰশ্নৰ উত্তৰ সমাজবিজ্ঞানী সকলে জানিবৰ বাবে সদায় চেষ্টা কৰি আহিছে।

সামগ্ৰীকভাবে নাৰীৰ সামাজিক স্থান পুৰুষতকৈ তলৰ। সামাজিক অৱস্থানগত ব্যৱধানই নাৰী-পুৰুষৰ ভাষাৰ মাজতো ভিন্নতা আনি দিয়ে। সমাজ ভাষা বিজ্ঞানীসকলৰ মতে উচ্চ মৰ্যাদাসম্পন্ন ভাষাকপটো ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰতি নাৰীৰ প্ৰৱণতা বেছি। ১৯৭৩ চনত ৰবিন লেকফে (Robin Lakoff) নামৰ সমাজ ভাষাবিজ্ঞানীজনে 'Language and Woman's Place' নামৰ গ্ৰন্থত ভাষাৰ লিংগভেদৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছে। তেওঁৰ মতে নাৰীৰ ভাষা পুৰুষতকৈ বেছি নম্ৰ, কুণ্ঠাপূৰ্ণ তথা আপেক্ষিকভাবে কম আত্মপ্ৰত্যয়ী। তদুপৰি লেকফাৰ মতে মহিলা সকলে কোমল, অনুৰোধমূলক শব্দ বা বাক্য বেছিকৈ ব্যৱহাৰ কৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে - বিয়া এখন খাবলৈ ওলাই পত্নীয়ে আহি স্বামীক সুধিব - "হেৰা কোৱাচোন কোনবোৰ কাপোৰ পিন্ধিম? এইবোৰ কাপোৰ পিন্ধিলে ভাল লাগিবনে?" একেখিনি কথাকে পুৰুষ এজনে হয়তো এনেকৈ ক'ব - "আজি বিয়ালৈ এইবোৰ কাপোৰ পিন্ধি যাম।"

ল'ৰা-ছোৱালীৰ মাজত থকা মানসিক পাৰ্থক্যৰ বাবে সমাজ বিজ্ঞানী

সকলে বা নাৰীবাদী আলোচক সকলে সামাজিক কাৰণকহে জগৰীয়া কৰে। ছিমন দ্য বভাৰে (simon de beavioer) কৈছিল “নাৰীৰ জন্ম নহয়, সমাজে নাৰীক প্ৰস্তুত কৰে।” আমাৰ সমাজখনলৈ চালেই আমি দেখোঁ - ল’ৰা শিশু এজনক সামাজিক ভাবে “পুৰুষ” হ’বলৈ শিকোৱা হয়। ছোৱালীয়ে অমুকটো নকৰে, ছোৱালীয়ে তমুকটো নকৰে : ইত্যাদি কথা ছোৱালীৰ ক্ষেত্ৰত সততে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। পুৰুষৰ দৰে আচৰণ কৰিলেও ছোৱালীক সেয়ে “ডাংকাটি”, “বৰমতা” ইত্যাদি কথাৰে সামাজিকভাৱে বিদ্ৰূপ কৰা। আনহাতে, ল’ৰাৰ ক্ষেত্ৰত “ছোৱালী নেকি?” বা “মাইকী নেকি” ইত্যাদিকথাৰ জৰিয়তে ল’ৰাক বা পুৰুষক বিদ্ৰূপ কৰা হয়। অৰ্থাৎ, পুৰুষে পুৰুষালি কৰাটো বিচাৰে। এনেধৰণৰ বিদ্ৰূপত স্পষ্টভাৱে ফুটি উঠে লিংগ বৈষম্য।

সমাজ ভাষা বিজ্ঞানৰ পৰিসৰ যথেষ্ট বহল। ইয়াৰ পৰিসৰ দিনক দিনে বৃদ্ধি পাই গৈ আছে। ইয়াৰ সকলোবোৰ দিশ সম্পৰ্কে এটা প্ৰবন্ধত আলোচনা কৰি শেষ কৰিব নোৱাৰি। অৱশ্যে, সমাজ ভাষা বিজ্ঞানৰ বিষয়বস্তুৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি পাইছে যদিও ইয়াৰ মূল কথা কিন্তু সমাজৰ লগত ভাষাৰ সম্বন্ধ। সামাজিক সংগঠন সমূহে ভাষাৰ ওপৰত কি ধৰণে প্ৰভাৱ পেলায় সেইটো বিশ্লেষণ কৰি দেখুৱাই সমাজ ভাষা বিজ্ঞানৰ মূল কাম। সামাজিক কাৰণত হ’ব পৰা ভাষাৰ সকলো ধৰণৰ ভিন্নতা সম্পৰ্কে সমাজ ভাষাবিজ্ঞানত অধ্যয়ন কৰা হয়।

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী -

- ক) ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা :- ডঃ অপৰ্ণা কোঁৱৰ
- খ) সমাজ ভাষাবিজ্ঞান - ডঃ বিশ্বজিৎ দাস
- গ) সমাজ আৰু ভাষা-বিজ্ঞান পৰিচয় - ডঃ অনুৰাধা শৰ্মা

শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনৰ শব্দভাণ্ডাৰ : এটি আলোকপাত

ডঃ লক্ষ্মী দেৱী
সহকাৰী অধ্যাপিকা

ভাষাৰ জৰিয়তে মানুহে মনৰ ভাৱ অনুভূতি প্ৰকাশ কৰে। মানুহৰ ভাব প্ৰকাশৰ মাধ্যম এই ভাষাৰ অন্যতম উপাদান হৈছে শব্দ। শব্দ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে কোনো এটা অঞ্চলৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক, বাণিজ্যিক আদি দিশৰ বিষয়ে জানিব পাৰি। গতিকে ভাষাৰ অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত শব্দ সম্ভাৰৰ অধ্যয়ন অপৰিহাৰ্য।

অসমীয়া ভাষা আধুনিক ভাৰতীয় আৰ্য ভাষা সমূহৰ ভিতৰত এক উল্লেখযোগ্য ভাষা। চৰ্যাপদৰ পিছতে অসমীয়া ভাষাৰ নিদৰ্শন হিচাপে ধৰা হয় বড়ু চণ্ডীদাসে ৰচনা কৰা শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনক। অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীৰে সৈতে চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ সম্বন্ধ যেনেভাৱে সাঙোৰা হৈ আছে, চৰ্যাপদৰ পৰৱৰ্ত্তী ৰচনা 'শ্ৰীকৃষ্ণ-কীৰ্ত্তন'ৰ ভাষাৰে সৈতেও অসমীয়া ভাষাৰ নিগূঢ় সম্পৰ্ক ৰক্ষিত হৈছে। কোনো এটা স্বতন্ত্ৰ ভাষাৰ স্বকীয়তা নিৰূপনৰ ঘাই আহিলা হ'ল সেই ভাষাৰ লিপি, ধ্বনিতত্ত্ব আৰু শব্দভাণ্ডাৰ। গতিকে ভাষাৰ উপাদানবোৰলৈ লক্ষ্য কৰি আমাৰ এই আলোচনাত 'শ্ৰীকৃষ্ণ-কীৰ্ত্তন'ৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ লোৱা হৈছে।

শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনৰ বিষয়বস্তু

বড়ু চণ্ডীদাসে ৰচনা কৰা শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনৰ উদ্ধাৰকৰ্তা হ'ল বসন্তৰঞ্জন ৰায়। বসন্ত ৰঞ্জন ৰায়ে পশ্চিমবঙ্গৰ বাঁকুৰা জিলাৰ কঁয়াকিলা গাঁও নিবাসী দেৱেন্দ্ৰনাথ মুখোপাধ্যায়ৰ গোহালি ঘৰত থকা এটোপোলা

পুৰণি পুথিৰ মাজৰ পৰা শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তন গ্ৰন্থখন উদ্ধাৰ কৰে। কাব্যখনৰ বিষয়বস্তু হৈছে ৰাধা কৃষ্ণৰ প্ৰেমলীলা। কৃষ্ণ, ৰাধা আৰু বড়ায়ী — এই তিনিটা চৰিত্ৰৰ কথোপকথনৰ মাজেৰে কথাবস্তু নিৰ্মিত হৈছে। শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনৰ বিষয়বস্তু তেওঁটা খণ্ডৰ মাজেৰে বৰ্ণনা কৰা হৈছে। এই তেওঁটা খণ্ড এনেধৰণৰ — জন্মখণ্ড, তাম্বুলখণ্ড, দানখণ্ড, নৌকাখণ্ড, ভাৰখণ্ড, ছত্ৰখণ্ড, বৃন্দাবনখণ্ড, কালিয় দমন খণ্ড, যমুনাখণ্ড, হাৰখণ্ড, বাণখণ্ড, বংশীখণ্ড আৰু ৰাধা বিৰহ। দেৱতাসকলৰ প্ৰাৰ্থনাত জগতৰ ভাৰ হৰণৰ নিমিত্তে কৃষ্ণৰ জন্ম আৰু তেওঁৰ ভোগৰ কাৰণে ৰাধাৰ জন্ম হোৱাৰ কথা জন্মখণ্ডত বৰ্ণিত হৈছে। ৰাধাৰ ৰূপ লাৱণ্যৰ কথা শুনি কৃষ্ণৰ মনত ৰাধাৰ প্ৰতি প্ৰেমভাৱ জাগ্ৰিত হোৱা আৰু বড়ায়ীৰ হাতত ৰাধালৈ তামোলপান পঠোৱাৰ কথা তাম্বুল খণ্ডত বৰ্ণনা কৰা হৈছে। কৃষ্ণৰ প্ৰেম ৰাধাই প্ৰত্যাখান কৰাত কৃষ্ণই যমুনাৰ পাৰত দানীৰ অভিনয় কৰি ৰাধাৰ লগত মিলন হোৱাৰ কথা দানখণ্ডত বৰ্ণনা কৰিছে। কৃষ্ণ ঘটোৱাল ৰূপত অৱতাৰণ হৈ ৰাধাৰ লগত জলকেলি কৰাৰ কথা নৌকা খণ্ডত আছে। কৃষ্ণই ভাৰীৰ ৰূপ লৈ ৰাধাৰ দধি দুগ্ধৰ ভাৰ বহন কৰাৰ কথা ভাৰখণ্ডত বৰ্ণিত হৈছে। মথুৰা হাটলৈ যোৱা ৰাধাক ৰ'দৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ কৃষ্ণই ৰাধাৰ মূৰৰ ওপৰত ছাতি মেলি ধৰাৰ কথা ছত্ৰখণ্ডত আছে। বৃন্দাবন খণ্ডত ৰাধাৰ লগৰীয়া অন্যান্য গোপীসকলৰ লগত কৃষ্ণৰ বিলাস আৰু সন্তোগৰ চিত্ৰ বৰ্ণিত হৈছে। কালিনাগক দমন কৰাৰ পিছত কালী হৃদৰ পানী নিৰ্মল কৰাৰ কথা কালিয় দমন খণ্ডত আৰু ৰাধাৰ লগতে গোপীসকলৰ বস্ত্ৰহৰণ কৰাৰ কথা বস্ত্ৰখণ্ডত বৰ্ণিত কৰিছে। কৃষ্ণই ৰাধাৰ হাৰ চুৰি কৰাত যশোদাৰ ওচৰত ৰাধাৰ অভিযোগৰ কথা হাৰখণ্ডত বৰ্ণনা কৰিছে। বাণখণ্ডত ৰাধাৰ ওপৰত কৃষ্ণৰ মদনবাণ নিষ্ক্ষেপ, ৰাধাৰ সন্মোহিত অৱস্থা, বড়ায়ীৰ অনুৰোধত কৃষ্ণই ৰাধাক পুনৰ চেতনা দান কৰা আৰু কৃষ্ণৰ লগত ৰাধাৰ বিলাসৰ কথা বৰ্ণনা কৰিছে। কৃষ্ণৰ বাঁহীৰ মাত শুনি ৰাধাৰ উৎকণ্ঠা অৱস্থা, বাঁহী চুৰি আদি কথা বংশীখণ্ডত বৰ্ণিত হৈছে। ৰাধাৰ বিৰহত ৰাধাৰ বিৰহ, কংসৰ নিমজ্জনত কৃষ্ণৰ মথুৰালৈ

আগমন আদি কথা বৰ্ণনা কৰা হৈছে।

শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনৰ শব্দভাণ্ডাৰ

শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনৰ শব্দভাণ্ডাৰ অতি বিচিত্ৰ। উৎসৰ ফালৰ পৰা এই শব্দবোৰক তৎসম, অৰ্দ্ধতৎসম, তদ্ভৱ, অনাৰ্যমূলীয়, ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ অন্তৰ্গত আন প্ৰাদেশিক ভাষাৰ শব্দ আদি ভাগত ভগাব পাৰি। তলত এই শব্দবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ল—

তৎসম শব্দ

সংস্কৃতৰ পৰা অপৰিবৰ্তিতভাবে অসমীয়া ভাষালৈ অহা শব্দবোৰেই হ'ল তৎসম শব্দ। শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনত তৎসম শব্দৰ প্ৰয়োগেই বেছি। শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনত প্ৰয়োগ হোৱা শব্দবোৰ হ'ল—

অন্ন	— 'অন্ন পানী নাখাইব' (বৃন্দাবনখণ্ড)
ঋষি	— 'পৰাশৰ নামে ঋষি' (দানখণ্ড)
কুটুম্ব	— 'কাহু মোৰ কুটুম্ব' (ৰাধা বিৰহ)
গমন	— 'কৰহ গমন' (দানখণ্ড)
গগন	— 'মৃগ মদ কুচ যুগ গগন মাঝাৰ' (নৌকাখণ্ড)
ঘৃত	— 'ঘৃত দধি দুখে বড়ায়ি পসাৰ সাজিলৌ' (বংশীখণ্ড)
ধৰ্ম	— 'ধৰ্ম ছাড়ী' (হাৰখণ্ড)
প্ৰভাত	— 'প্ৰভাত সমত্ৰ' (তাম্বুল খণ্ড) আদি।

অৰ্দ্ধতৎসম শব্দ

সংস্কৃতৰ তৎসম শব্দবোৰৰ সাধাৰণ ধ্বনি পৰিবৰ্তন হৈ অসমীয়া ভাষালৈ অহা শব্দবোৰেই হ'ল অৰ্দ্ধতৎসম শব্দ। কাব্যখনত অৰ্দ্ধতৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰ মনকৰিবলগীয়া। উদাহৰণ—

কৰম	— 'দাৰুণ কৰম দোষে' (দানখণ্ড)
ধৰম	— 'গোকুল ৰাখিল আন্দো বুঝিআঁ ধৰম' (দানখণ্ড)

পৰবত	— 'পৌত্ৰৰ মুখে পৰবত টলে' (দানখণ্ড)
পৰসাদ	— 'তথী পৰসাদ পাত্ৰ' (তাম্বুল খণ্ড)
ভকতি	— 'ভকতি কৰৌ' (দানখণ্ড)
মুকুতা	— 'মুকুতাৰ হাৰ' (দানখণ্ড)
মুকুতি	— 'মইলৈ মুকুতি' (দানখণ্ড)
যতন	— 'কৰিআঁ যতনে' (তাম্বুল খণ্ড)
ৰতন	— 'তোৰ ৰতন কুণ্ডল' (দানখণ্ড)
সৰগ	— 'সৰগ দুআৰে' (বংশীখণ্ড) আদি।

তদ্ভৱ শব্দ

অসমীয়া ভাষাটো প্ৰধানতঃ প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ পৰা মধ্যভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ মাজেদি বিকশিত হোৱা হেতুকে তদ্ভৱ শব্দৰ সংখ্যা বেছি। শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনতো তদ্ভৱ শব্দৰ ব্যৱহাৰ আছে। উদাহৰণ —

কাজ	— 'হেন তোৰ কাজ' (নৌকা খণ্ড)
কাম	— 'কি কাম কৰহ' (বাণ খণ্ড)
চখু	— 'চখু আৰ কৰে' (দান খণ্ড)
থল	— 'তোম্মে জল তোম্মে থল' (কালিয় দম খণ্ড)
ভাই	— 'দুই ভাই' (দান খণ্ড)
মিছা	— 'মিছা নঠ কৰে' (দান খণ্ড)
মাথা	— 'কাটিলে লাগে মাথা' (ভাৰখণ্ড)
সাজ	— 'সাজ ভৈল' (দান খণ্ড)
হাথ	— 'দেও হাথ' (দান খণ্ড)
হাথী	— 'ময়মত হাথী' (নৌকাখণ্ড) আদি।

আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ শব্দ

অসমীয়া ভাষাত আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰ লক্ষ্য কৰা যায়। অসমীয়া ভাষাত প্ৰয়োগ হোৱা আৰ্যভিন্ন শব্দবোৰক প্ৰধানতঃ

তিনিটা ভাগত ভগাব পাৰি। সেয়া হ'ল — অষ্টো এচীয়া, তিব্বতবৰ্মী আৰু টাই বা আহোম। শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনত অৱশ্যে আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ শব্দৰ প্ৰয়োগ বেছি পোৱা নাযায়। শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনত প্ৰয়োগ হোৱা আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ শব্দবোৰ এনেধৰণৰ —

গোহাৰী — 'ৰাজা কংশাসুৰে কৰিবোঁ গোহাৰী' (দানখণ্ড)

জঞ্জাল — 'খণ্ডে সব জঞ্জাল' (দান খণ্ড) আদি।

ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ অন্তৰ্গত আন প্ৰাদেশিক ভাষাৰ শব্দ

অসমীয়া ভাষা ভাৰতীয় আৰ্যভাষা হোৱা হেতুকে অসমীয়া ভাষাত আন ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ শব্দৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়। এনে ভাষাৰ ভিতৰত বঙলা, হিন্দী, উড়িয়া, মাৰাঠী আদি উল্লেখযোগ্য। শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তনতো আন ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ শব্দৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়।
উদাহৰণ —

বঙলা ভাষাৰ শব্দ :

আগুন	— 'জুড়িএ আগুন তাপে' (ৰাধা বিবহ)
কেমন	— 'নাজান কেমন কৰে আন্নাৰ গা' (বংশীখণ্ড)
কোন দিগেঁ	— 'কোন দিগেঁ মৌহাৰী বাজে' (বংশীখণ্ড)
জল	— 'বুন্ধুকে উথলে জল' (নৌকাখণ্ড)

হিন্দী ভাষাৰ শব্দ :

আখী	— 'মৃগী সম দুই আখী' (দানখণ্ড)
আগ	— 'বন পোড়ে আগ বড়ায়ি জগজনে জানী' (বংশীখণ্ড)
বাত	— 'না শুনিলি বাত' (দানখণ্ড) আদি

উড়িয়া ভাষাৰ শব্দ :

গেলাস্তি	— 'বড়ায়ি গেলাস্তি তথাত্ৰিঁ' (তাম্বুলখণ্ড)
কৰস্তি	— 'কাহাত্ৰিঁ কৰস্তি যতন' (দানখণ্ড) আদি
ওপৰত উল্লেখ কৰা বিভিন্ন ধৰণৰ শব্দৰ বাহিৰেও শ্ৰীকৃষ্ণ	

কীৰ্ত্তনত ব্যৱহৃত বিবিধ বিষয়ক শব্দৰাজি এনে ধৰণৰ —

(ক) গছৰ নাম :

আগৰু	(বৃন্দাবন খণ্ড)
ছাতীয়ন	(বৃন্দাবন খণ্ড)
চন্দন	(বৃন্দাবন খণ্ড)
তেজপাত	(বৃন্দাবন খণ্ড)
পাকড়ী	(বৃন্দাবন খণ্ড) আদি।

(খ) ফলৰ নাম :

আম্ব	(বৃন্দাবন খণ্ড)	'আম'
আম্বৰা	(বৃন্দাবন খণ্ড)	'অম্বা'
কাঠোআল	(বৃন্দাবন খণ্ড)	'কঠাল'
খাজুৰ	(বৃন্দাবন খণ্ড)	'খেজুৰ'
তাম্বুল	(বৃন্দাবন খণ্ড)	'তামোল' আদি।

(গ) ফুলৰ নাম :

অশোক	(বৃন্দাবন খণ্ড)
আকন	(বৃন্দাবন খণ্ড)
কাঞ্চন	(বৃন্দাবন খণ্ড)
চম্পক	(বৃন্দাবন খণ্ড)
তগৰ	(বৃন্দাবন খণ্ড) আদি।

(ঘ) শৰীৰৰ অঙ্গ-প্রত্যঙ্গৰ নাম :

আখী	(বৃন্দাবন খণ্ড)
উৰু	(দান খণ্ড)
কপাল	(জন্ম খণ্ড)
কেশ	(জন্ম খণ্ড)
গণ্ডস্থল	(দান খণ্ড) আদি।

(ঙ) আ-অলংকাৰ :

আঙ্গুঠী	(দান খণ্ড)
কেয়ুৰ	(দান খণ্ড)

কঙ্কন (দান খণ্ড)
কুণ্ডল (দান খণ্ড)
নুপূৰ (দান খণ্ড) আদি।

(চ) প্ৰসাধন সামগ্ৰী :

কাজল (দান খণ্ড)
কামসেন্দুৰ (দান খণ্ড) আদি।

(ছ) জীৱ-জন্তুৰ নাম :

ঘড়িয়াল (বংশী খণ্ড)
ছাগ (জন্ম খণ্ড)
বাঘ (দান খণ্ড)
ভালুক (বাধা খণ্ড)
শিয়াল (বংশী খণ্ড) আদি।

(জ) সম্বন্ধ বাচক শব্দ :

বী (দান খণ্ড)
নাভিনী (তাম্বুল খণ্ড)
পো (দান খণ্ড)
বুঢ়ীঅ মাই (জন্ম খণ্ড)
সখি (দান খণ্ড) আদি।

(ঝ) সমস্ত নিদ্ধাৰক শব্দ :

তিঅজ পহৰ (বাধা বিবহ খণ্ড) 'তৃতীয় পহৰ'
দুঅজ পহৰ (বাধা বিবহ খণ্ড) 'দ্বিতীয় পহৰ'
চাৰি পহৰ (বাধা বিবহ খণ্ড)
নয় বাতি (দান খণ্ড) আদি।

পাদটীকা :

১) উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু
বিকাশ, পৃঃ ১৬৯

- ২) লীলারতী শইকীয়া বৰা (সম্পা) : শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন, ভূমিকা,
পৃঃ ২৩
- ৩) অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ, পৃঃ ৭২

সহায়ক গ্ৰন্থ :

গোস্বামী, উপেন্দ্ৰ নাথ : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু
বিকাশ, বৰুৱা এজেণ্টি, গুৱাহাটী, ২০০৫।

শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰ নাথ : অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত,
সৌমাৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী, ২০০৬।

শৰ্মা দলৈ, হৰিনাথ : অসমীয়া সাহিত্যৰ পূৰ্ণ ইতিহাস, পদ্মপ্ৰিয়া
লাইব্ৰেৰী, নলবাৰী, ২০০৫।

শইকীয়া বৰা, লীলারতী (সম্পা.) : শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন, অসম
প্ৰকাশন পৰিষদ, গুৱাহাটী, ২০০৭।

ভাষা আৰু ভাষাবিজ্ঞানৰ প্ৰকাৰ

প্ৰজ্ঞানজ্যোতি শাণ্ডিল্য
স্নাতক ষষ্ঠ য়ান্মাসিক

ভাষা কি ?

মানুহ এটা সামাজিক প্ৰাণী। সমাজত বাস কৰা প্ৰতিজন ব্যক্তিয়ে ইজনে-সিজনৰ লগত মনৰ ভাব বিনিময় কৰিব লগা হয়। মানুহে তাৰ কাৰণে নানা উপায় অৱলম্বন কৰে। সেইবোৰৰ ভিতৰত সঘনে ব্যৱহৃত আৰু অতি উন্নত উপায় হ'ল ভাষা। অৰ্থাৎ ভাষা মানুহৰ ভাব বিনিময়ৰ আটাইতকৈ বলিষ্ঠ মাধ্যম।

সংস্কৃত 'ভাষ্' ধাতুৰ পৰা 'ভাষা' শব্দৰ উদ্ভৱ হৈছে। ইয়াৰ ইংৰাজী প্ৰতিশব্দ হৈছে। 'Language'। যাৰ অৰ্থ 'the faculty of Speech' অৰ্থাৎ ব্যক্তবাণীৰ দক্ষতা।

মানুহ জ্ঞানৰ অধিকাৰী। মানুহৰ বাকশক্তিৰ লগত এটা ভাব শক্তিও লুকাই থাকে। মানুহে কথা কোৱা ক্ষমতা আৰু বুজা ক্ষমতা বংশানুক্ৰমিকভাৱে লাভ কৰে। কিন্তু ভাষা কোৱা বা শিকাটো সমাজত থাকি সাংস্কৃতিক সৰবৰাহৰ মাজেৰে আয়ত্ত কৰে। মানৱ সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ বিজ্ঞতি ভাষাৰ মাধ্যমেৰে ঘটে। আদিম যুগত মানুহে সুখ-দুখ, হৰ্ষ-বিষাদ, আশা-হতাশা আদি ভাব প্ৰকাশ কৰিবলৈ বিবিধ উপায় অৱলম্বন কৰাৰ লগতে মুখেৰে নানা ধ্বনি উচ্চৰণ কৰিছিল। মুখেৰে উচ্চাৰিত এই বাগ্‌ধ্বনিবোৰ দীৰ্ঘ দিন ধৰি অনুশীলনৰ ফলস্বৰূপে ভাষাই ঠন ধৰি উঠিছে। মানুহৰ দৰে অন্যান্য জীৱ-জন্তু, চৰাই-চিৰিকটিয়েও ভাব বিনিময় কৰিবলৈ কিছুমান প্ৰতীক ধ্বনি ব্যৱহাৰ কৰে। গৰু, ম'হ আদিয়ে আঁতৰৰ পথাৰত চৰি থকা পোৱালিটোক হেৰুৱিয়াই ভাব বিনিময় কৰে

বুলি ভবা হয় যদিও, ই প্রকৃতার্থত ভাষা নহয়। মানুহৰ বাহিৰে জীৱ-জন্তু, পশু-পক্ষীৰ ইংগিতসূচক প্ৰতীকবোৰ ভাষা হ'ব নোৱাৰে। ইহঁতে দুই-এটা ধ্বনি প্ৰতীক ব্যৱহাৰ কৰাৰ বাহিৰে নিজৰ জ্ঞানৰ দ্বাৰা নতুন নতুন প্ৰতীকযুক্ত ধ্বনি ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে। আত্মা, বুদ্ধি, মন আৰু বায়ু এই চাৰিটা উপাদানেৰে সমৃদ্ধ জীৱ হৈছে মানুহ। ভাষা সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত এই চাৰিওটা উপাদানে ক্ৰিয়া কৰি থাকে। মানুহৰ বাহিৰে অন্যান্য জীৱ-জন্তুৰ আত্মা মন। বায়ু এই তিনিটা উপাদান আছে। কিন্তু বুদ্ধি নথকাৰ বাবে বিভিন্ন পৰিৱেশ আৰু পৰিস্থিতিত নিজৰ জ্ঞানৰ দ্বাৰা ভাষা ক'ব নোৱাৰে। মানুহৰ চেতনা আৰু বুদ্ধি আছে বাবেই মানুহ বাক্-অধিকাৰী। মুঠতে জ্ঞানৰ মূল ভেটিয়েই হৈছে 'ভাষা'।

ভাষা বিজ্ঞান :

উনবিংশ শতিকাৰ শেষাধৰপৰা ভাষাবিজ্ঞান অভিধাটোৰ প্ৰচলন হয়। বিশেষকৈ ফ্ৰান্সত ফৰাচী ভাষাতাত্ত্বিকসকলে ঐতিহাসিক দৃষ্টিভংগীৰে কৰা ভাষাৰ আলোচনাত 'Philology' ৰ পৰিৱৰ্তে 'Linguistic' শব্দটো প্ৰথম ব্যৱহাৰ কৰে। ইয়াৰ পাছৰ ভাষাৰ আলোচনাত অৰ্থাৎ বিংশ শতাব্দীৰ ভাষাৰ আলোচনা ঐতিহাসিক দৃষ্টিভংগীৰ পৰিৱৰ্তে বৰ্ণনাত্মক হোৱা সত্ত্বেও 'Linguistic' শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লয়। তেতিয়াৰ পৰাই ভাষাৰ আলোচনাক দুটা ভাগত বিভক্ত কৰা হয় — ঐতিহাসিক আৰু বৰ্ণনাত্মক।

'Linguistics' শব্দটো অসমীয়া ভাষাত 'ভাষাবিজ্ঞান' ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। 'Linguistics' শব্দটো লেটিন ভাষাৰ পৰা অনা হৈছে। লেটিনৰ 'Lingua' (মাত বা কথা) + 'istics' (তত্ত্ব বা জ্ঞান) = 'Linguistics'। শব্দৰ ব্যুৎপত্তিগত ফালৰ পৰা ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে — 'ভাষাৰ জ্ঞান' (Science of Language)। অক্সফ'ৰ্ড ইংৰাজী অভিধানে 'Linguistics' শব্দৰ ব্যাখ্যা দাঙি ধৰিছে এনেদৰে — ভাষাসমূহৰ বিজ্ঞান, শব্দৰ ব্যুৎপত্তিজ্ঞান। ভাষাৰ বিজ্ঞানসন্মত আলোচনাই হৈছে ভাষাবিজ্ঞান। এই

ভাষাবিজ্ঞানৰ বৃহৎসংখ্যক প্ৰকাৰ পোৱা যায়। তলত এই প্ৰকাৰসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ল —

বৰ্ণনাত্মক ভাষা বিজ্ঞান :

বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানৰ প্ৰধান কাম হৈছে, ভাষাৰ এটা কাল স্তৰৰ ভাষিক গতি-প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে বিজ্ঞানসন্মতভাৱে অধ্যয়ন কৰা। ভাষাটো সময়ৰ গতিত কেনেধৰণৰ পৰিৱৰ্তন হৈছে এই সম্পৰ্কে বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানীসকলে আওকাণ কৰি চলে। বোৱঁতী নদীৰ পানী যেনেকৈ গতিশীলতাৰে আগবাঢ়ি যায়। বিশেষ এক মুহূৰ্তৰ বাবেও থমকি নৰয়। ঠিক তেনেদৰে আগবাঢ়োঁতে বিভিন্নজনৰ মুখত ভাষাৰ পৰিবৰ্তন ঘটে। ভাষাৰ এই পৰিৱৰ্তিত ৰূপৰ কথা বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানীসকলে আওকাণ কৰি চলে। সাধাৰণতে তেওঁলোকে সময়ক স্থিতিশীল বুলি ভাবি লয়। সেইকাৰণে তেওঁলোকে এটা সময়ৰ পৰিধিৰ মাজত বৰ্তি থকা ভাষাৰ ৰূপটোকহে অধ্যয়ন কৰাত অধিক গুৰুত্ব দিয়া দেখা যায়।

সাধাৰণতে বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানত ভাষা এটাৰ কথিত ৰূপটোৰ অধ্যয়নতাহে অধিক গুৰুত্ব দিয়া হয়। একেটা ভাষাই ব্যক্তিভেদে, সমাজভেদে ভিন ভিন ৰূপ ল'ব পাৰে। একেটা ভাষাকে বিভিন্ন পৰিস্থিতি, পৰিবেশ অনুসৰি একেজন মানুহে পাৰিবাৰিক জীৱন, সামাজিক জীৱন, বৃত্তিগত জীৱনত ভিন্ন ধৰণে ব্যৱহাৰ কৰে। বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানীসকলে ভাষাৰ এনে সূক্ষ্ণতिसূক্ষ্ণ কথাবোৰলৈ আওকাণ কৰা দেখা যায়। বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানীয়ে ভাষাৰ গাঁথনিক স্তৰটোতহে অধিক গুৰুত্ব দিয়ে। ভাষাৰ গঠন পদ্ধতিৰ দিশত অধিক গুৰুত্ব আৰোপ কৰাৰ বাবে বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানক আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানীসকলে গঠনাত্মক ভাষাবিজ্ঞান বুলিও অভিহিত কৰিছে।

ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞান :

ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞানত কোনো এটা ভাষাৰ ক্ৰমবিকাশৰ কথা

সম্পর্কে আলোচনা কৰা হৈছে। ভাষাৰ গঠনত বিভিন্নজনৰ মত
 আগৰি আহোঁতে ভাষাৰ গঠনত বিশেষ পৰিৱৰ্তন ঘটে। সময়ৰ গতিশীল
 সোঁতত ভাষা এটাই নানা পৰিৱৰ্তনৰ মাজেৰে আহি বৰ্তমানৰ ৰূপ লাভ
 কৰে। ভাষা এটাৰ মূল উৎস কি আছিল; ক'ৰপৰা কেনেদৰে আহি
 বৰ্তমানৰ অৱস্থা পাইছে আদি কথাবোৰ ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞানৰ
 আলোচনাৰ বিষয়। বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানীয়ে ভাষাৰ কথিত ৰূপটোত
 অধিক গুৰুত্ব দিয়ে। কিন্তু ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞানীয়ে ভাষাৰ অধ্যয়নত
 বিশেষকৈ ধ্বনি সম্পর্কীয় আলোচনাত প্ৰাচীন নথি-পত্ৰৰ ওপৰত অধিক
 গুৰুত্ব দিয়ে। প্ৰাচীন শিলালিপি, তাম্ৰফলি, পৰিব্ৰাজকৰ টোকা, প্ৰাচীন
 হাতেলিখা পুথি আদি বিভিন্ন পাঠ ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নত
 প্ৰয়োজন হয়। ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নৰ যোগেদি পৃথিৱীৰ
 ভাষাসমূহ বৰ্গীকৰণ কৰাত যথেষ্ট সহায় হয়। যুগৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে
 ভাষা এটাৰ শব্দৰ অৰ্থ কিয় পৰিৱৰ্তন হয়, কেনেদৰে হয় আৰু কি
 কাৰণত হয় এনেধৰণৰ আলোচনা ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞানৰ বিশ্লেষণৰ
 বিষয়।

তুলনামূলক ভাষাবিজ্ঞান :

ভাষাৰ প্ৰণালীবদ্ধ অধ্যয়নত বৰ্ণনাত্মক আৰু ঐতিহাসিক
 ভাষাবিজ্ঞানৰ যেনেদৰে গুৰুত্ব আছে ঠিক তেনেদৰে তুলনামূলক
 ভাষাবিজ্ঞানৰো ভাষাৰ প্ৰণালীবদ্ধ আলোচনাত সমানেই গুৰুত্ব আছে।
 বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানত ভাষাৰ এটা কালস্তৰৰ গাঁথনিক স্বৰূপ দাঙি ধৰা
 হয়। আনহাতে ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞানত এটা কালস্তৰৰ পৰা আন এটা
 কাল স্তৰলৈকে ভাষাৰ পৰিৱৰ্তনৰ গতি-প্ৰকৃতি সম্পর্কে আলোচনা কৰা
 হয় আৰু ভাষাটোৰ মূল নিৰ্ণয় কৰা হয়। তুলনামূলক ভাষাবিজ্ঞানত দুটা
 বা ততোধিক ভাষাৰ মাজত ধ্বনিগত, ৰূপগত, বাক্যগত, অৰ্থগত আদি
 দিশত পৰস্পৰৰ সম্পর্ক দেখুৱাই অধ্যয়ন কৰা হয়। এনে তুলনামূলক
 অধ্যয়নৰ দ্বাৰা আলোচ্য ভাষাসমূহৰ যেনে একে মূলৰপৰা ওলোৱা এক

কথাৰ সত্যতা প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাব পাৰি।

তুলনামূলক ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নৰ দ্বাৰা প্ৰধানকৈ ভাষাগত দুটা দিশত উপকৃত হ'ব পৰা যায়। এটা দিশ হৈছে— ভাষা এটাই সময়ৰ সোঁতত যে পৰিৱৰ্তন লাভ কৰে এই কথাৰ সত্যতা প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাব পাৰি আৰু আনটো দিশ হৈছে— ভাষাসমূহৰ পূৰ্বৰূপ নিৰ্ণয় কৰাত তুলনামূলক ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নে সহায় কৰে। ভাষাৰ বৰ্গীকৰণৰ ক্ষেত্ৰতো তুলনামূলক ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নে সহায় কৰে।

ভেদাত্মক বা বৈপৰীত্যমূলক ভাষাবিজ্ঞান :

তুলনামূলক ভাষাবিজ্ঞানৰ এক নতুন ৰূপ হৈছে ভেদাত্মক ভাষাবিজ্ঞান। সমগোত্ৰীয় বা বিষমগোত্ৰীয় ভাষাক বৰ্ণনাত্মক বিশ্লেষণৰ দ্বাৰা তুলনা কৰি দেখুওৱা হয়। তুলনামূলক ভাষাবিজ্ঞান আৰু ভেদাত্মক ভাষাবিজ্ঞানৰ মাজত অধ্যয়নৰ দৃষ্টিভংগীৰ যথেষ্ট পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। অৱশ্যে দুয়োবিধ ভাষাবিজ্ঞানৰ মাজত সম্পৰ্ক নথকা নহয়। দুয়োবিধ ভাষাবিজ্ঞানতে দুটা বা ততোধিক ভাষাক তুলনাৰ দ্বাৰা আলোচনা কৰা হয়। তুলনামূলক ভাষাবিজ্ঞানত ঐতিহাসিক দৃষ্টিভংগীৰে সমগোত্ৰীয় দুটা বা ততোধিক ভাষাৰ মাজত অধ্যয়ন চলোৱা হয়। আনহাতে ভেদাত্মক ভাষাবিজ্ঞানত সমগোত্ৰীয় বা বিষমগোত্ৰীয় দুটা বা ততোধিক ভাষাৰ মাজত বৰ্ণনাত্মক দৃষ্টিভংগীৰে আলোচনা আগবঢ়োৱা হয়। তুলনামূলক ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নত প্ৰাচীন লিখিত নথি-পত্ৰৰপৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়, আনহাতে ভেদাত্মক ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নত কথিত ভাষাৰপৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়।

সমাজ-ভাষা-বিজ্ঞান :

এইটো ভাষা-বিজ্ঞানৰ আন এটা দিশ। ভাষা মূলতঃ সামাজিক বস্তু। ব্যক্তিয়ে সমাজত ভাষা এটা শিকে আৰু সমাজতে তাক ব্যৱহাৰ কৰে। কোনো এখন সমাজৰ বিষয়ে সেই ঠাইত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাৰ

জৰিয়তে বহুত কথা জানিব পাৰি। এখন সমাজৰ সকলো মানুহ সমান নহয়। তাৰ কোনো এজন ধনী, কোনো দুখীয়া, কোনো শিক্ষিত, কোনো অশিক্ষিত, কোনো উচ্চ বৰ্গৰ আৰু কোনো নিম্ন বৰ্গৰ। এখন সমাজত বিভিন্ন ব্যৱসায়ৰ, বিভিন্ন ধৰ্মৰ, বিভিন্ন বৰ্গৰ লোকে বাস কৰে। সমাজ ভাষাবিজ্ঞানে কোনো এখন সমাজত ব্যৱহাৰ হোৱা ভাষাৰ সহায়ত সেই সমাজখনৰ বিষয়ে জনাৰ সুবিধা দিয়ে। কোনো এখন ঠাইৰ ভাষা এটা সমৰূপী নহয়। বিষমৰূপীহে। কোনো এটা ভাষাৰ বিষম ৰূপবোৰেৰে সৈতে সমাজিক স্থিতি জড়িত হৈ আছে। সমাজৰ পৰিপ্ৰেক্ষাত কৰা ভাষাৰ বৈজ্ঞানিক অধ্যয়নো সমাজ-ভাষা-বিজ্ঞানৰ ভিতৰত পৰে।

মনো - ভাষাবিজ্ঞান :

মনো-ভাষাবিজ্ঞানত ভাষা আৰু মন সম্পৰ্কে অধ্যয়ন কৰা হয়। ভাষাৰ এনে অধ্যয়নত মনোবৈজ্ঞানিক আচৰণ আৰু ভাষিক আচৰণৰ সহ-সম্বন্ধ আছে। এক কথাত ক'বলৈ গ'লে, ভাষাবিজ্ঞান আৰু মনোবিজ্ঞান এই দুয়োটাৰ সমলতেই মনো-ভাষাবিজ্ঞানৰ জন্ম হৈছে। মনো-ভাষাবিজ্ঞানত সাধাৰণতে তলত দিয়া প্ৰশ্নসমূহৰ সমিধান বিচৰা হয়।

- ১) মানুহে কোৱা ভাষাকহে ভাষা বুলি কিয় কোৱা হয় ?
- ২) মানৰ শিশুৱে ভাষা কেনেদৰে আহৰণ কৰে ?
- ৩) মানুহে কথা কেনেদৰে কয়, মানুহে ভাষা কেনেকৈ বুজে ? ইত্যাদি।

ভাষাবিজ্ঞানৰ এই শাখাত প্ৰধানকৈ ভাষাৰ মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ কথা আলোচনা কৰা হয়। ভাষা ক'বলৈ শিকা বা ভাষা আহৰণ মানুহৰ মনোজগতৰ লগত অংগাংগী সম্বন্ধ আছে। মানুহে অন্যান্য আচৰণ যেনেদৰে শিকি লয়, ঠিক তেনেদৰে ভাষাৰ আচৰণো আয়ত্ব কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, এটা ভাৰতীয় শিশু ইংলেণ্ড বা আমেৰিকাত ডাঙৰ হ'লে সি সহজে ইংৰাজী ভাষা আয়ত্ব কৰিব পাৰে। ঠিক তেনেদৰে ইংলেণ্ড বা আমেৰিকাৰ শিশু এটা ভাৰতত ডাঙৰ হ'লে, ভাৰতীয় ভাষা সহজে

আয়ত্ব কৰিব পাৰে। শিশুৱে ভাষা এটা আহৰণ কৰোঁতে ভাষাটোৰ জাঁৰত লুকাই থকা ব্যাকৰণৰ নিয়মবোৰ আয়ত্ব কৰে।

মুঠতে, মনো-ভাষাবিজ্ঞানীৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ যথেষ্ট বহল। মনো-ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নৰ যোগেদি পোৱা তথ্যসমূহক ভাষা শিক্ষা দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি।

ভূ-ভাষাবিজ্ঞান :

ভূ-ভাষাবিজ্ঞান ভাষাবিজ্ঞান অধ্যয়নৰ এটি নতুন শাখা। এই ভাষাবিজ্ঞানত ভাষাৰ ব্যৱহাৰিক দিশটোৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিয় হয়। কোনো এক ভৌগলিক পৰিৱেশনৰ মাজত প্ৰচলিত ভাষাৰ বিভিন্ন ভাষাৰ সৈতে সংমিশ্ৰণ ঘটাব ফলত ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন ঘটে। কেতিয়াবা এটা ভাষাৰ লগত অন্য এটা ভাষাৰ মিশ্ৰণ ঘটি সেই ভাষাই নিজা বৈশিষ্ট্যখিনি হেৰুৱাই সুকীয়া বৈশিষ্ট্যৰে গঢ় লৈ উঠে। এনেদৰে গঢ়লৈ উঠা ভাষাক বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰি সেই ভাষা উপভাষাসমূহৰ ভৌগোলিক পৰিসীমা নিৰ্ধাৰণ কৰা হয় আৰু ভাষিক মানচিত্ৰও প্ৰস্তুত কৰা হয়। এই অধ্যয়নক উপভাষা বিজ্ঞান নামেৰেও নামাংকিত কৰা হয়। ভাষাসমূহ চিনাক্তকৰণত ভূ-ভাষাবিজ্ঞানে যথেষ্ট সহায় কৰে।

প্ৰয়োগ - ভাষাবিজ্ঞান :

ভাষাবিজ্ঞানীয়ে বিভিন্ন ভাষাবোৰক প্ৰণালীবদ্ধভাৱে অধ্যয়ন কৰি কিছুমান তথ্য আৱিষ্কাৰ কৰে। আৱিষ্কৃত তথ্যবিলাকক লৈ বিভিন্ন সময়ত ভাষা শিক্ষকে ছাত্ৰক ভাষা শিক্ষা দিয়ে। ৰেডিঅ', টেলিভিচন বা অন্যান্য যন্ত্ৰ-পাতিৰ মাধ্যমেদিও ভাষা শিক্ষা দিয়া হয়। টেলিসংযোগ ব্যৱস্থা আদিক ভাষা জ্ঞানৰ সমল যোগাওঁতা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এনেদৰে ব্যৱহাৰিক বা প্ৰয়োগিক দিশত ভাষা শিক্ষা দিবৰ বাবে ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নৰ সহায়ত জ্ঞানৰ যি প্ৰয়োগ কৌশল আৱিষ্কাৰ কৰা হৈছে, সেয়ে প্ৰয়োগ ভাষা বিজ্ঞান। প্ৰয়োগ ভাষাবিজ্ঞানীয়ে ভাষা এটা অধ্যয়ন কৰি

ভাষাটো আয়ত্ব কৰিবৰ বাবে বা আনক শিকাৰ বাবে কিছুমান কৌশল অৱলম্বন কৰে। প্ৰয়োগ ভাষাবিজ্ঞানীয়ে ভাষা শিকোৱাৰ ক্ষেত্ৰত আৰু ভাষা-শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত দাঙি ধৰা কৌশলসমূহ ভাষা-শিক্ষকেও আহৰণ কৰি ল'ব পাৰে। প্ৰয়োগ ভাষাবিজ্ঞানী হ'ল পৰামৰ্শদাতা আৰু ভাষা-শিক্ষক হ'ল তাৰ অনুসৰণকাৰী। আধুনিক পদ্ধতিৰে ভাষা শিক্ষা দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ ভাষাবিজ্ঞানে যথেষ্ট ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে।

সহায়ক গ্ৰন্থ :

- ১) ভাষা বিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা – অৰ্পণা কোঁৱৰ
- ২) ভাষা সাহিত্যৰ জিজ্ঞাসা – দিগ্ৰি ফুকন পাটগিৰি
- ৩) ভাষা বিজ্ঞান – ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী
- ৪) আধুনিক ভাষাবিজ্ঞান পৰিচয় – ড° ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা

হস্তভাষা মুখৰ ভাষা মনৰ ভাষা

ড° মৃগাল কুমাৰ গগৈ
সহযোগী অধ্যাপক

ভাষাৰ প্ৰধান চাৰিটা উপাদান — ধ্বনি, ৰূপ, বাক্য আৰু অৰ্থৰ ভিতৰত নোঅম্ চমস্কিয়ে কৈছিল যে এজন মানুহে নিজক প্ৰকাশ কৰিবলৈ সৰ্বাধিক পৰিমাণত বাক্যই ব্যৱহাৰ কৰে। স্বৰূপাৰ্থত ক'বলৈ গ'লে এটা ভাষাৰ সীমিত ধ্বনিমালা আৰু ৰূপগঠনৰ তুলনাত বাক্যগঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াটো প্ৰকৃততেই অসীম আৰু বিশেষত্বমূলক প্ৰক্ৰিয়া। বাক্যগঠনৰ এই প্ৰক্ৰিয়া আৰু প্ৰয়োগৰ ওপৰতে এটা ভাষাৰ স্বৰূপ নিৰ্ণিত হয়; এজন বক্তাৰ ব্যক্তিত্ব, প্ৰজ্ঞা, ৰুচিবোধ আৰু অনুভূতি প্ৰকাশিত হৈ উঠে। যদি সেই বক্তাজন চহকী সংস্কৃতি এটাৰ উদ্ভাৱিকাৰী হয়, তেনে তেওঁৰ ভাষাব্যৱহাৰৰ যোগেদি প্ৰকাশিত ব্যক্তিত্বত আপুনিয়ো ফুটি উঠে এক স্বাভাৱিক ভাষিক সজীৱতা।

মানুহে ভাষাৰ যোগেদি মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰি সমাজ এখনক আগবঢ়াই লৈ যায়। বক্তাৰ দ্বাৰা উচ্চৰিত কেৱল ধ্বনি আৰু ধ্বনিৰ দ্বাৰা গঠিত কেৱল ৰূপেৰে শ্ৰোতাই অৰ্থ লাভ নকৰে। ভাষাত অৰ্থ প্ৰকাশিত হয় বাক্যৰ যোগেদিয়ে। কিন্তু লিখিত বাক্য আৰু কথিত বাক্যতো অৰ্থপ্ৰাপ্তিৰ ক্ষেত্ৰত অনেক সূক্ষ্ম-সূক্ষ্ম পৃথকতা চকুত পৰে। স্থান কাল আৰু পাত্ৰভেদে একেটা বাক্যৰে অৰ্থ সুকীয়া সুকীয়া হ'ব পাৰে। কেতিয়াবা পৰম্পৰাগত ব্যাকৰণৰ সীমা চেৰাই গৈ একোটা বাক্যই শ্ৰোতা আৰু পৰিবেশভেদে নিজৰ অৰ্থ নিৰ্ণয় কৰি ল'ব পাৰে। সুৰলহৰ, বাক্যৰ শব্দৰূপত থকা শ্বাসাঘাত আৰু শ্বাসযতি-ভাবযতি অনুসৰিহে বাক্য এটাৰ অৰ্থ সম্পূৰ্ণ হৈ উঠে। সেয়ে ভাষাৰ প্ৰকৃত সংজ্ঞায়ো ভাষাৰ মৌখিক

ৰূপৰ ওপৰতহে গুৰুত্ব দিয়া দেখা যায়। মৌখিক ভাষাব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰতহে ওপৰত উল্লেখ কৰা ভাষাৰ চাৰিওটা উপাদান যথার্থ ৰূপত উপলব্ধ হয়। কাৰণ লিখিত ভাষাত বক্তাৰ পৰা শ্ৰোতালৈ বাণী এটা প্ৰক্ষেপ হোৱাৰ সময়ত বাঁক্য এটাৰ সমস্ত অভিপ্ৰেত কাৰ্য সুচাৰুৰূপে সম্পাদিত হৈ নুঠে। বক্তাৰ মনৰ গোপন ভাব বক্তাৰ মুখাবয়বৰ লগতে সামগ্ৰিক শাৰীৰীক আবেদনতো প্ৰকাশ পাই উঠে। হস্তলিখিত বাঁক্য এটাত সিমানখিনি সুবিধা নাথাকে। সেইখিনি উপযুক্তভাৱে প্ৰকাশ কৰিবলৈকে সংলাপপ্ৰধান নাটকৰ বৈলিকা দেখা যায়। ব্যৱস্থাপনাৰ লগতে মঞ্চনিৰ্দেশনাৰ বহুল প্ৰয়োগ। অর্থাৎ মৌখিক ভাষাইহে ভাষাৰ সকলো উপাদান সাঙুৰি ল'ব পাৰে। কাৰণ এক বিশেষ স্বকীয় আবেগ ধাৰণ কৰিহে মানুহে কথা কয়, সেই আবেগ আঁক অনুভূতি বক্তাৰ ভাষাত আপুনিয়ে সাকাৰ হৈ উঠে। সমাজ ভাষাবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নতো মার্জিত জনভাষাতকৈ লোকভাষাইহে সেয়ে অগ্ৰাধিকাৰ পাই আহিছে। লোকজীৱনৰ সঁতে এটা ভাষাৰ বক্তাৰ প্ৰকৃত সম্পৰ্ক। অতি সচেতন ভাৱে কথা কলেও বক্তাই প্ৰকৃত ৰূপত নিৰ্জক প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰে। সচেতনতাৰে কোৱা কথাত কেতিয়াবা বক্তাৰ মনটো ক'ব্বাতে বৈ যায়। প্ৰকৃত মনপ্ৰকাশক ভাষাত বিশেষকৈ লোকভাষাত শব্দৰূপ আঁক ব্যাকৰণ বাৰুকৈয়ে বিঘ্নিত হোৱা পৰিলক্ষিত হয়।

ভাষা পৰম্পৰাগত হোৱা হেতুকেই ৰূপগঠন আৰু বাঁক্যগঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াটোও পৰম্পৰাৰ পৰা আহৰিত। ৰূপগঠনৰ পৰা বাঁক্যগঠনলৈ যি বাট, সেই বাটটোকেই ব্যাকৰণ বোলা হয়। নাগৰিক সভ্যতাৰ চাকনৈয়াত পৰিয়েই হওক অথবা অন্য কাৰণতেই হওক উন্নয়নশীল দেশৰ ভাষাৰ কথিত ৰূপটোত বৈয়াকৰণিক শৃংখলা মাজে মাজে বিঘ্নিত হৈ পৰা চকুত পৰে। এনে হৈ থাকিলে কিন্তু ভাষা এটা ৰুগ্ন হৈ পৰাটো স্বাভাৱিক। কিন্তু এইটো মনত ৰখা দৰকাৰ যে মৌখিক ভাষা এটাৰ পৰাহে ভাষা এটাই পৰবৰ্তীকালত লিখিত ৰূপ ধাৰণা কৰে। তদুপৰি অতিমাত্ৰা ব্যাকৰণহীনতাই এটা ভাষাক মূলৰ পৰা অতি সহজেই বিচ্ছিন্ন কৰি পেলাব পাৰে। মূলহীন ভাষাৰ মৃত্যু অতি স্বাভাৱিক।

আনহাতে লিখিত ভাষাৰ গুৰুত্ব প্ৰকাশি উঠে ইয়াৰ সংৰক্ষণযোগ্যতা। ভাষাৰ এইটো বৈশিষ্ট্যৰ বাবেই ফাৰ্ডিনাণ্ড দ্য চ্যুৰৰ ক্ৰমকালিক ভাষাবিজ্ঞানৰ উৎপত্তি। সময় বাগৰিলেও এটা জাতিৰ সাহিত্য আৰু অন্যান্য লেখনিসমূহ ভাষাৰ যোগেদি সংৰক্ষিত হৈ থাকে। যদিও লিখিত ভাষাত মৌখিক ভাষাৰ দৰে স্বাভাৱিক সজীৱতা প্ৰকট হৈ নাথাকে, তথাপি যুগে যুগে মহৎ গ্ৰন্থৰ সৃষ্টি হৈ আছে। নাটকৰ বাহিৰে বাকী সকলো লিখিত গ্ৰন্থৰ আবেদন প্ৰক্ষেপ হৈ পৰে কেৱল পঢ়ুৱৈৰ উদ্দেশ্য। পঢ়ুৱৈয়ে লিখিত ভাষাৰ দ্বাৰা কথিত ভাষাৰ সোৱাদ নিশ্চয় আশা নকৰে। লিখিত ভাষাই তুলি ধৰিব পৰা জগতখনক পঢ়ুৱৈয়ে নিজৰ কল্পনাশক্তি বা সৃজনীশক্তিৰ সামৰ্থ অনুযায়ীহে গ্ৰহণ কৰে। কিন্তু আধুনিক কবিতা, আধুনিক উপন্যাস আৰু গল্পৰ ভাষাতো কেতিয়াবা বিক্ষিপ্ততা পৰিলক্ষিত হয়। সেই আৰোপিত বিক্ষিপ্ততাক কিন্তু ভাষাৰ বৈয়াকৰণিক দৃষ্টিভঙ্গীৰে চালে তাৰ প্ৰকৃত বিচাৰ হৈ নুঠে। সৃষ্টিশীল লেখকে মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰোঁতে এক প্ৰাকৃতিক অখচ পৰম্পৰাগত ব্যাকৰণৰ আধাৰত নিজকে পুনৰ্নিৰ্মাণ কৰি পঢ়ুৱৈক আগত ৰাখি নিজা নিজা বাণী প্ৰক্ষেপ কৰে। গ্ৰন্থৰ সামগ্ৰিক বাণীৰ আধাৰতহে তাৰ ভাষাভংগী নিৰ্ণিত হয়। সেই ভাষাও ভাষাই।

অসমীয়াত এষাৰ কথা আছে — ভাব আছে ভাষা নাই। আনকথাত প্লেটোৱে কৈছিল — ভাব হ'ল আত্মাৰ লগত ধ্বনিহীন কথোপকথন, ভাবে যেতিয়া ধ্বনিময় হৈ ওঁঠৰ মাজেদি প্ৰবাহিত হয় তেতিয়াই সি হৈ উঠে ভাষা। বিৰোধাত্মক এই কেইবাৰ কথাৰ দ্বাৰা এটাই সত্য প্ৰতিপন্ন হয় যে ভাষাৰ লগত মনৰ সম্পৰ্ক নিবিড়। বাক্যৰ ব্যৱহাৰ আৰু গঠন ভালদৰে কৰিব নাজানিলে বক্তাৰ মনৰ সৈতে শ্ৰোতাৰ আত্মিক সম্পৰ্ক দুৰৈতে বৈ যোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে।

অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু ক্ৰমবিকাশ

পুনম শৰ্মা

স্নাতক ষষ্ঠ বান্ধাসিক

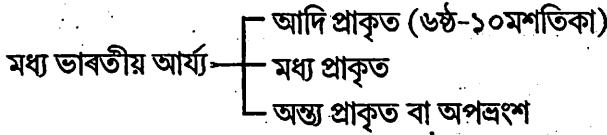
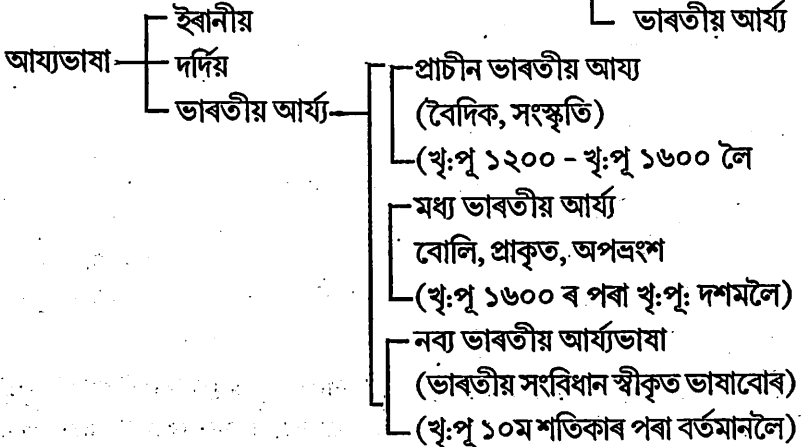
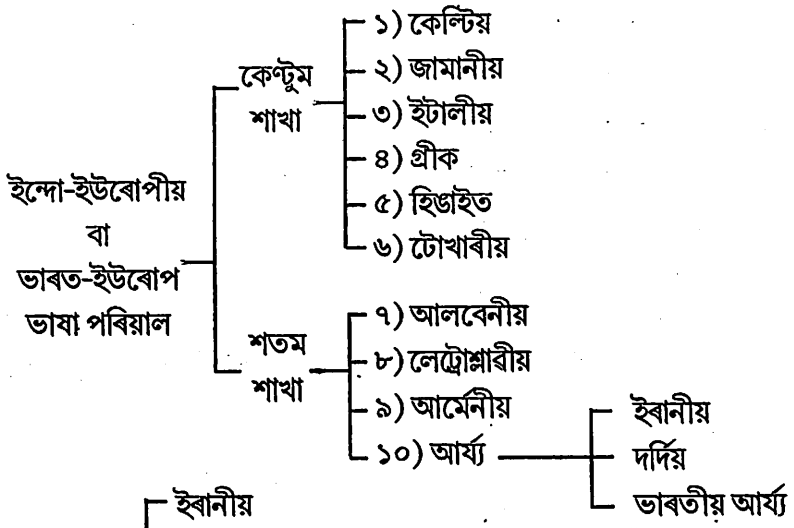
মানুহ সামাজিক জীৱ। সামাজিক জীৱ হিচাপে অন্য জীৱৰ সৈতে মানুহৰ বিশেষ পাৰ্থক্য আছে ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত। সমাজ এখন বৰ্তি থাকিবলৈ হ'লে ভাষা এটাৰ আৱশ্যক হয়। কিয়নো ভাষা এটাৰ জৰিয়তে সমাজ এখনত ব্যক্তিয়ে ব্যক্তিৰ লগত পাৰস্পৰিকভাৱে আদান-প্ৰদান কৰিব পাৰে। আন কথাত ক'বলৈ গ'লে ভাষা হ'ল সমাজ এখনৰ ভাব সংযোগৰ সেতু। গতিকে সমাজ এখন ভাষাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল আৰু ভাষাও সমাজ এখনৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰশীল। সামাজিক আচাৰ-বিচাৰ, যোগাযোগ বা যাতায়ত ব্যৱস্থা, সম-মৈত্ৰীভাৱ, জলবায়ু, পৰিৱেশ ইত্যাদি বিভিন্ন কাৰণ ভাষাৰ বিভিন্নতাৰ লগত জড়িত হৈ আছে।

ভাষা মানৱ মনৰ ভাৱ প্ৰকাশৰ এক বলিষ্ঠ মাধ্যম। সংস্কৃত ভাষা ধাতুৰ পৰা 'ভাষা' শব্দৰ উদ্ভৱ হৈছে। ইংৰাজী প্ৰতিশব্দ হৈছে 'Langage' যাৰ অৰ্থ হৈছে 'The faculty of speech' অৰ্থাৎ ব্যক্তিবাণীৰ দক্ষতা। সমগ্ৰ পৃথিৱীতে ভালেমান ভাষা পোৱা যায় আৰু এই ভাষাবিলাক সৰহভাগেই পৰস্পৰ দুৰ্বোধ্য। এই ভিন্ন ভাষাবিলাক কেতিয়াবা ভৌগোলিকভাৱে, কেতিয়াবা পৰিয়ালৰ দিশৰ পৰা শ্ৰেণী বিভাজন কৰিব পাৰি। যেতিয়া ভাষাবিলাকৰ কোনো আকৃতিগত অধ্যয়ন নহয় তেতিয়া ভৌগোলিক অৱস্থান অনুসৰি অথবা কোনো জনসমুদায়ৰ নামেৰে ভাষাটোক বুজোৱা হয়। যেনে — জাপানৰ জাপানী ভাষা, চীনৰ চীনা ভাষা, বাছিয়াৰ ৰুছ ভাষা, থাইলেণ্ডৰ থাই ভাষা ইত্যাদি। তেনেকুৱা উদ্ভৱ পূৰ্বাঞ্চলৰ অসমৰ ভাষা অসমীয়া বুলি ক'ব পাৰি।

অসমীয়া ভাষা উদ্ভৱ-পূৰ্ব ভাৰতৰ অসম প্ৰান্তৰ ভাষা। অসমত প্ৰচলিত

ইন্দো-ইউৰোপীয় পৰিয়ালৰ প্ৰধান ভাষা হ'ল অসমীয়া ভাষা। পূৰ্বে অসম দেশখনক প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ আৰু তাৰ পাছত কামৰূপ নামেৰে জনা যায়। ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰ অসমলৈ অহাৰ পিছৰপৰাই পূৰ্বৰ কামৰূপ নামৰ ঠাইখন অসম নামেৰে জনাজাত হ'ল। প্ৰাচীন কালৰপৰাই নিজা লিপি আৰু লিখিত সাহিত্যৰে পুষ্ট হৈ অসমীয়া ভাষাই বিৰতনৰ সাক্ষৰ বহন কৰি আহিছে। বিভিন্ন ক্ষুদ্ৰ জনগোষ্ঠীৰ আৰু সৰু সৰু ভাষা-ভাষীলোকে বসবাস কৰা অসমৰ প্ৰধান ভাষা হ'ল সংবিধানৰ অষ্টম অনুচ্ছেদ অনুসৰি স্বীকৃত অসমীয়া ভাষা। অসম নামৰ ঠাইখনৰ পৰাই প্ৰত্যয় যোগ হৈ অসমীয়া শব্দটোৰ সৃষ্টি হৈছে।

অসমীয়া ভাষাৰ মূল আঁতৰালৰ পৰ্য্যবেক্ষণে গৈ থাকিলে এটা সময়ত আমি বৃহৎ ইন্দো-ইউৰোপীয় বা ভাৰত ইউৰোপীয় পৰিয়ালটোৰ ওচৰ পামগৈ। ইন্দো-ইউৰোপীয় বৃহৎ পৰিয়ালৰ অন্তৰ্গত এটা ভাষা হৈছে অসমীয়া ভাষা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীন ইতিহাস বিচাৰি আগলৈ উজাই গৈ থাকিলে দেখা যায় যে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীন ৰূপবোৰ বিচাৰি গ'লে শংকৰদেৱ, মাধৱদেৱৰ সময়ৰ ভাষাটোলৈ লক্ষ্য কৰিব পাৰি। তাৰো কিছুদূৰ উজাই গ'লে শেষ অপভ্ৰংশ ভাষাত লিখা চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ লগত সম্পৰ্ক পোৱা যায় আৰু এই চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ লগত অসমীয়া, বাংলা, মৈথিলী, মগহী আৰু উৰিয়া আটাইকেইটা ভাষাৰে সম্পৰ্ক থকাৰ কথা পোৱা যায়। চৰ্যাপদত ব্যৱহৃত এই ভাষাটোৰ পূৰ্বসুৰৰ নিদৰ্শন পাবলৈ হ'লে মাগধী প্ৰাকৃত আৰু তাৰো পূৰ্বসুৰৰ প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্যভাষা পোৱা যায়। প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ পৰা আগলৈ উজাই গৈ থাকিলে দেখা যায় গ্ৰীক আৰু লেটিন ভাষাৰ লগত এই প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্যভাষা সংস্কৃতৰ বহুতো মিল আছে। যাৰ ফলস্বৰূপে ভাৰত আৰু ইউৰোপৰ ভাষাৰ মাজত যোগসূত্ৰ থকা বুলি ঠাৱৰ কৰি ভাৰত ইউৰোপীয় এই বৃহৎ পৰিয়ালটো অনুমান কৰি লোৱা হৈছে। এনেকৈ দেখা যায় অসমীয়া ভাষাৰ পৰিয়ালৰ ইতিহাস বিচাৰি আগলৈ উজাই গৈ থাকোতে পৃথিৱীৰ সৰ্ববৃহৎ ইন্দো-ইউৰোপীয় পৰিয়ালটো মূলৰূপে পোৱা যায়।

অসমীয়া ভাষাৰ ক্ৰমবিকাশৰ কথা কবলৈ গ'লে ৰেখা যায় যে বৰ্তমান অসমীয়া ভাষা হেজাৰ বছৰ ক্ৰম পৰিণতিৰ ফল। অসমীয়া ভাষা বিভিন্ন যুগৰ বিভিন্ন অৱস্থাৰ মাজেদি পাৰ হৈ বৰ্তমানৰ অৱস্থা লাভ কৰিছে। প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাবিশেষেই ক্ৰম পৰিবৰ্তনৰ মাজেদি আহি খ্ৰীষ্টীয় দশম একাদশ শতিকা মানত অসমীয়া ৰূপ লবলৈ আৰম্ভ কৰে। আৰ্যভাষাৰপৰা উদ্ভৱ হ'লেও অসমীয়া ভাষাৰ পৰিপুষ্টি সাধনত অসমতে অতীজৰেপৰা বসবাস কৰা অনাৰ্য গোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱ নপৰাকৈ থকা নাই ব্ৰাহ্মণ্য ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ হোৱাৰ লগে লগে আৰ্যভাষাসম্ভূত ভাষাও অসমৰ প্ৰধান ভাষাৰূপে প্ৰভাৱিত হয়। যেতিয়া কোনো এটা ধৰ্ম ৰাজধৰ্ম হয় আৰু কোনো ভাষা ৰাজকীয় ভাষা হৈ পৰে তেতিয়া বিষয়া আৰু প্ৰজাবৰ্গৰ মাজতো সেই ধৰ্ম আৰু ভাষাৰ প্ৰতিপত্তি বাঢ়ে। প্ৰথম অৱস্থাত আৰ্যভাষা কোৱা লোকৰ সংখ্যা কম থাকিলেও ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰা কাৰণে এওঁলোকৰ ধৰ্ম আৰু ভাষা গ্ৰহণকাৰীৰ সংখ্যা ক্ৰমে বাঢ়ি যাবলৈ ধৰে। এই পৰিবৰ্তনৰ ফলস্বৰূপে যি প্ৰাকৃতৰ উদ্ভৱ হ'ল সিয়ে প্ৰাচ্য মাগধী বা কামৰূপী প্ৰকৃতৰূপে পৰিগণিত হয়। ষষ্ঠৰপৰা দ্বাদশ শতাব্দীৰ ভিতৰ ভূমিদান কৰা বা অন্য বিষয়ক তামৰ ফলিসমূহৰ সংস্কৃত ভাষাৰ মাজে মাজে লেখকৰ অজ্ঞাতে কামৰূপী প্ৰাকৃতৰূপে দুই-চাৰিটা নিদৰ্শনে ভূমুকি মাৰিছে। কামৰূপী বা প্ৰাচ্য মাগধীৰ শেষ স্তৰৰ অৰ্থাৎ অপভ্ৰংশ স্তৰৰ কিছু নিদৰ্শন সংৰক্ষিত হৈছে চৰ্যাগীতিসমূহত। গতিকে প্ৰাচীন কামৰূপত কথিত 'কামৰূপী প্ৰাকৃত' আৰু অপভ্ৰংশৰ মাজেদি খ্ৰীষ্টীয় একাদশ শতিকামানত অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশৰ সূচনা হৈছে। পৰৱৰ্তী শতাব্দী দুটাত অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ হয়।

অসমীয়া ভাষাৰ ক্ৰমবিকাশৰ বুৰঞ্জীলৈ চকু দিলে ইয়াৰ প্ৰথম লিখিত নিদৰ্শনৰপৰা অৰ্থাৎ চৰ্যাগীতিসমূহৰ পৰা সময়ৰ সোঁতত বাগৰি আহি এই পৰ্যায় পাইছেহি। ই চুই অহা সময় বা সমলবোৰৰ কথা আমি ক'ব পাৰো যে প্ৰথমে চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ কথা তাৰ পাছত মধ্য যুগৰ ভাষা অৰ্থাৎ প্ৰাক্ শংকৰী, শংকৰী আৰু শংকৰবোস্তৰ কবলৈ যাওতে সাহিত্যৰ কথা আহি পৰে। সাহিত্যৰ বাবেই

ভাষা জীয়াই আছে। গতিকে মধ্য যুগৰ সাহিত্যৰ ভূমিকা অনন্য। অসমীয়া ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত মাধৱ কন্দলিৰ অসমীয়া ৰামায়ণকে ধৰি, হেম সৰস্বতীৰ প্ৰহ্লাদ চৰিতৰ অসমীয়া ৰূপকে আদি কৰি শংকৰ মাধৱৰ নামঘোষা, কীৰ্ত্তন ঘোষা আৰু তাৰ পাছৰ কবি সাহিত্যিকৰ কথা ক'ব পাৰি। তাৰ পাছতে বৰ্তমান যুগত ৰচিত সাহিত্যই অসমীয়া ভাষা জীয়াই ৰাখি ইয়াৰ বিকাশ পথত অৰিহণা যোগাইছে। অসমীয়া ভাষাই চৰ্যাপদৰপৰা বৰ্তমানলৈ ক্ৰমবৰ্ধমান ৰূপত গতি কৰি আহিছে আৰু ইয়াৰ মূলতে হ'ল অসমীয়া ভাষা সাহিত্য।

গতিকে আমি দেখিবলৈ পাওঁ যে অসমীয়া ভাষা ইন্দো-ইউৰোপীয় গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত ভাষা আৰু ই অতীতৰেপৰা বিভিন্ন স্তৰেদি চলি বৰ্তমানৰ ৰূপ লৈছে। ইয়াৰ ক্ৰমবৰ্ধমানৰ ক্ষেত্ৰত চৰ্যাপদৰপৰা আদি কৰি মধ্য যুগৰ সাহিত্যৰপৰা বৰ্তমানৰ ৰূপ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

সংগ্ৰহ গ্ৰন্থ :

- ১) 'অসমীয়া ভাষা' - ড° ভীমকান্ত বৰুৱা
- ২) 'ভাষাৰ ইতিবৃত্ত' - ড° ভীমকান্ত বৰুৱা
- ৩) 'অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত' - ড° সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা

পৰিবৰ্তনৰ সোঁতত অসমীয়া ভাষা

দীপা শৰ্মা বৰঠাকুৰ

সহযোগী অধ্যাপিকা

মানুহৰ মনৰ ভাৱ বিনিময়ৰ একমাত্ৰ মাধ্যমটোৱেই হ'ল ভাষা। ভাষা এটা জাতিৰ প্ৰাণ স্বৰূপ। ভাষা অবিহনে মানৱ জীৱন অচল। ভাষাৰ প্ৰধানকৈ দুটা ৰূপ পোৱা যায় — এটা লিখিত ৰূপ আৰু আনটো কথিত ৰূপ। ভাষা চিৰকাল একেটা ৰূপতে নাথাকে। সময়ৰ পৰিবৰ্তনৰ লগে লগে ভাষালৈয়ো পৰিবৰ্তন আহে। সমাজ, সংস্কৃতি আৰু সভ্যতাৰ পৰিবৰ্তনে মানুহৰ চিন্তা চেতনাবো পৰিবৰ্তন ঘটায় আৰু তাৰ পোনপটীয়া প্ৰভাৱ পৰে ভাষাত। লিখিত ভাষাতকৈ কথিত ভাষাৰ পৰিবৰ্তন দ্ৰুত ভাৱে হোৱা দেখা যায়। কথিত ভাষাই ব্যাকৰণৰ নীতি নিয়ম মানি নচলে।

তথ্য প্ৰযুক্তিৰ উন্নতিয়ে মানুহৰ জীৱনলৈ পৰিবৰ্তনৰ সোঁত নমাই আনিছে। বিশ্বৰ বিভিন্ন ভাষা-সংস্কৃতিৰ লগত অতি সহজে মানুহে সংযোগ স্থাপন কৰিব পৰা হৈছে। দেশী-বিদেশী ভাষাৰ আমদানিকৃত শব্দই এহাতে ভাষাক চহকী কৰিছে আনহাতে কিছুমান ভাষালৈ সংকট কঢ়িয়াই আনিছে। ইউনেস্কৰ প্ৰতিবেদন অনুসৰি ভাৰতবৰ্ষত বৰ্তমান জীৱিত ভাষাৰ সংখ্যা হ'ল ৪১৫ টা। ইয়াৰে ১৯৬ টা ভাষা সংকটৰ গৰাহত পৰিছে। শক্তিশালী ভাষাই দুৰ্বল ভাষাক গ্ৰাস কৰাৰ অনেক উদাহৰণ পোৱা যায়। ভাষাৰ পৰিবৰ্তনৰ কথাটো নতুন কথা নহয়। পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে ১৯৭০ চনত আমেৰিকাত ভাষা বিভ্ৰাত দেখা যায় আৰু এই সময়ৰ পৰাই ভাষাৰ বানান আৰু ব্যাকৰণ আদিৰ ক্ষেত্ৰত থকা নিয়মসমূহৰ দিশত শিথিলতা অহা দেখা যায়। আমেৰিকাত ঘটা এই ভাষা বিভ্ৰাতে লাহে লাহে সকলোকে গ্ৰাস কৰিব ধৰিলে। ভাৰতীয়

ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতো অলিখিত নমনীয় নীতি গ্ৰহণীয় হৈ পৰিল। অসমীয়া ভাষাও ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। বৰ্তমান এনে এক পৰিবেশৰ সৃষ্টি হৈছে যে ভিন্ন ভিন্ন ভাষাৰ পৰা অহা শব্দসমূহৰ ব্যৱহাৰ অবিহনে যেন অসমীয়া ভাষাটো অচল হৈ পৰিব। হিন্দী, ইংৰাজী, বাংলা মিশ্ৰিত শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি ভাষা কোৱাৰ প্ৰৱণতা বাঢ়ি গৈছে। দূৰদৰ্শনৰ ব্যক্তিগত চেনেলসমূহ, এফ. এম. ৰেডিঅ', মোবাইল ফোন, ইণ্টাৰনেট আৰু বাতৰি কাকত আদিৰ দৰে বিভিন্ন সংবাদ মাধ্যমেও ভাষা বিভ্ৰাতত অৰিহণা যোগাইছে। বৰ্তমান সময়ত ব্যৱসায়-বাণিজ্য, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক কাম-কাজত ইংৰাজী ভাষাৰ বহুল প্ৰয়োগৰ ফলস্বৰূপে ভাষাটোৱে বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰিছে।

বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাটোৱে নৱপ্ৰজন্মৰ মুখত বিকৃত ৰূপ লৈছে। তেওঁলোকৰ মাজত চলা ভাষাটো ব্যাকৰণৰ নিয়মেৰে বাধিব নোৱাৰি। এই ভাষাৰীতি আৰু উচ্চাৰণশৈলী লাহে লাহে পুৰণিচাম মানুহেও আয়ত্ব কৰিব ধৰিছে। নিভাঁজ অসমীয়া উচ্চাৰণ প্ৰায় দুৰ্লভৰ দৰেই হৈছেগৈ। কিছুমান এনে শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায় যিবোৰৰ অৰ্থ অভিধানতো বিচাৰি পোৱা নাযায়। বহুল ভাৱে ব্যৱহৃত হোৱা আৰু প্ৰায়েই শুনিবলৈ পোৱা দুই-এক শব্দ এনেধৰণৰ—

তামাম (বহুত) : তামাম মস্তি কৰিলৌ।

বম (বেছি অৰ্থত) : বম ফাকি দিছে ভাই।

খুছ (আনন্দ) : সি তামাম খুছ হৈ গৈছে।

অসমীয়া ভাষাৰ শ / ষ / স ৰ উচ্চাৰণ পশ্চতালব্য ঘৃষ্ট (X) ধ্বনিৰ পৰিবৰ্তে দন্তমূলীয় অঘোষ ঘৃষ্ট 'ছ' (S) ধ্বনিৰ উচ্চাৰণ শুনিবলৈ পোৱা যায়। উদাহৰণ :

শৰ্মা - চৰ্মা

মণিষা - মনিছা

সোণোৱাল - চোনোৱাল ইত্যাদি।

কেৱল ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰতেই যে অসমীয়া ভাষাই স্বকীয়তা হেৰুৱাইছে

এনে নহয়, ৰূপতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰতো এনে পৰিবৰ্তন দেখা পোৱা যায় । বিশেষকৈ চতুৰ্থী বিভক্তিৰ চিন 'লৈ'ৰ ব্যৱহাৰ প্ৰায় নাইকিয়া হৈছে । তেনে এটা উদাহৰণ হ'ল —

মই কালি (কাইলৈ) তোমালোকৰ ঘৰত (ঘৰলৈ) যাম ।

অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক নিৰ্দিষ্ট প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগো নোহোৱাৰ দৰে হৈছেগৈ । যেনে — তোমাৰ দেউতা-ৰা, তোৰ দেউতা, তাৰ দেউতা-ক আদিৰ ঠাইত তোমাৰ দেউতা, তোৰ-দেউতা, তাৰ-দেউতা আদি ৰূপহে প্ৰয়োগ হৈছে । সেইদৰে অসমীয়াত পূৰ্বে প্ৰচলিত হৈ থকা সুন্দৰ সুন্দৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ ঠাই দখল কৰিলে ইংৰাজী শব্দই ।

হিন্দী, ফাৰ্চী আৰু বাংলাৰ জৰিয়তেও অনেক শব্দ অসমীয়া ভাষাত সোমাই নিগাজি হৈ পৰিল । যুৱ-প্ৰজন্মৰ মাজত বহুল ভাৱে ব্যৱহৃত কিছুমান শব্দ শুনা যায় যাৰ মূল বা উৎস বিচাৰি পোৱা নাযায় । তেনে দুটামান শব্দ হ'ল — চালিয়া (বিৰাট চাল দিয়া), কামোৰ (পেনপেনাই থকা বা আমনি কৰি থকা), বিন্দাছ (নিশ্চিত মনৰ), গুণ্ডাৰাজ, টেমা গৰম, মস্কেল, লাফা, লেভেল দে, টুপি পিন্ধোৱা ইত্যাদি ।

অসমীয়া ভাষাত নিৰ্দিষ্টতাৰ বাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ এটা উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য । বিভিন্ন প্ৰকৃতিৰ বস্তু বুজাবলৈ একবচনবাচক প্ৰত্যয় — টো, টা, খন, জন, গৰাকী আদি ব্যৱহৃত হয় । কিন্তু সম্প্ৰতি ভাতটো, চাহটো, বহীটো, কিতাপটো ইত্যাদি সকলোতে কেৱল 'টো'ৰ আধিপত্য । এইদৰে দেখা যায় অসমীয়া ভাষাটোৰ যি মাধুৰ্য আছিল সেয়া নোহোৱা হৈ গৈছে । ভাষাটো যেন এটা খিচিৰি ভাষাতহে পৰিণত হৈছে ।

ভাষা দিয়া আৰু লোৱাৰ মাজেৰে চলি থাকে । কিন্তু দিয়াতকৈ লোৱাৰ পৰিমাণ অধিক হলে ভাষালৈ সংশয় নামি আহে । ভাষাৰ পৰিবৰ্তনক স্বীকাৰ কৰিও এই কথা ক'ব লাগিব যে শুৱলা অসমীয়া ভাষাটোৰ স্বকীয়তা বৰ্তাই ৰাখি ভাষাটোলৈ আহি পৰা সংকট জাঁতৰাবলৈ প্ৰতিজন অসমীয়াভাষি সজাগ আৰু সচেতন হ'ব লাগিব । ভাষা হেৰোৱা মানেই জাতিৰ পৰিচয় নোহোৱা হোৱা । □□□

ভাষাৰ ৰূপ আৰু ভেদ

দিব্যজ্যোতি শইকীয়া
স্নাতক বৰ্ষ বাণ্যাসিক

ভাষাৰ ৰূপ বৈচিত্ৰপূৰ্ণ। সমগ্ৰবিশ্বতে প্ৰায় চাৰি হাজাৰতকৈও অধিক ভাষা প্ৰচলিত আছে। এই ভাষাবোৰ অধ্যয়ন কৰি দেখা গৈছে যে, সকলো ভাষাৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যৰ সাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰতিটো ভাষাৰ মূল উপাদান হৈছে ধ্বনি, ৰূপ, শব্দ আৰু বাক্য। প্ৰতিটো ভাষাই বাগিন্দ্ৰিয়ৰ দ্বাৰা উচ্চাৰিত ধ্বনিৰ সমষ্টি একোটা ভাষা বিস্তৃত ভৌগোলিক অঞ্চলত বিয়পি পৰিলেই তাক ভাষা-সম্প্ৰদায় (Speech Community) বোলা হয়। এই ভাষা-সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা ব্যৱহাৰত ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব, শব্দভাণ্ডাৰ, বাক্য গঠন আৰু অৰ্থতত্ত্বৰ মাজত সাদৃশ্য থকাৰ দৰে বৈসাদৃশ্যও পৰিলক্ষিত হয়। কিয়নো প্ৰত্যেকটো ভাষাৰে ভাষাগত বৈশিষ্ট্য সুকীয়া সুকীয়া। আনহাতে পৰিৱৰ্তনশীলতা ভাষাৰ স্বাভাৱিক ধৰ্ম। সেয়েহে ভিন্ন ভিন্ন ভাষাৰ মাজতো কিছুমান ভিন্নতা পৰিলক্ষিত হয় আৰু এনেদৰেই ভাষাৰ বিভিন্ন ৰূপৰ সৃষ্টি হয়। ভাষাৰ ৰূপসমূহৰ বিষয়ে তলত চমু অবলুকৰণ কৰা হ'ল।

ব্যক্তি ভাষা (Ideolect) : ব্যক্তিভাষা হৈছে ভাষাৰ সংকীৰ্ণতম ৰূপ। মানুহৰ জীৱন ধাৰণৰ প্ৰণালী একে হ'লেও তেওঁলোকৰ ৰুচি অভিক্ৰমৰ মাজত বিভিন্নতা থাকে। দুজন ব্যক্তি একে পৰিয়ালৰ হ'লেও একোটা ধ্বনিকে একেধৰণে উচ্চৰণ নকৰে বা একে শব্দকে একেধৰণে ব্যৱহাৰ নকৰে। প্ৰত্যেকজন ব্যক্তিয়েই শব্দ প্ৰয়োগ, বাক্য গঠন শৈলী আৰু কথাৰ সুৰত একোটা সুকীয়া বৈশিষ্ট্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। সেয়েহে কোনো এক সময়ৰ, কোনো এক ব্যক্তিৰ কথা কোৱা ধৰণৰ

ৰূপটোৱেই হৈছে ব্যক্তিভাষা। অতি সহজভাষাৰে ক'বলৈ গ'লে — কোনো এজন লোকৰ ভাষা কোৱাৰ সুকীয়া প্ৰণালীটোৰ নামেই 'ব্যক্তিভাষা'। ধ্বনিতত্ত্ববিদে কৈছে — "No two people, even the same family speech exactly alike, so far as sounds are concerned and in the same way no two people use exactly the same words or use them in the same way." ' অৰ্থাৎ বামে যিদৰে কথা কয়, হৰিয়ে সেইদৰে নকয়। লিংগৰ সাদৃশ্য থাকিলেও ভাষা প্ৰয়োগত বৈসাদৃশ্য থাকে।

উপভাষাৰ সংকীৰ্ণৰূপ স্থানীয় উপভাষা আৰু স্থানীয় উপভাষাৰ সংকীৰ্ণ ৰূপ হ'ল ব্যক্তিভাষা। শিক্ষা-দীক্ষা, পৰিয়াল আৰু বিভিন্ন ঠাইৰ সৈতে যোগাযোগ একোজন ব্যক্তিৰ ভাষাৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। একে পৰিয়ালৰ হ'লেও খেতিয়ক, উকীল, শিক্ষক আৰু ইঞ্জিনিয়াৰৰ মাজত ভাষাৰ ভেদ পৰিলক্ষিত হয়। একেখন সমাজৰে শিক্ষক আৰু মাছমৰীয়াৰ ভাষাৰ মাজত পাৰ্থক্য আছে। ধৰ্ম অনুসৰিও ভাষা বেলেগ বেলেগ হয়। শিক্ষা, ব্যৱসায়, অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থা, পাৰিপাৰ্শ্বিক পৰিৱেশেও ব্যক্তিভাষাৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। সাধাৰণ ভাৱে ঘৰত কথা পাতোঁতে এজন মানুহে যি ভাষা প্ৰয়োগ কৰিব। ৰাজহুৱা অনুষ্ঠানত বক্তৃতা দিওঁতে একেজন ব্যক্তিয়ে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটো আন এগৰাকী সন্মানীয় ব্যক্তিৰ সৈতে কথা-বতৰা পাতোঁতে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোকে কিছু পৃথক হোৱা দেখা যায়। এজন মানুহে লিখোঁতে বা বক্তৃতা দিওঁতে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষা তেওঁ দৈনন্দিন ঘৰুৱা জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাৰ সৈতে একে নহয়। প্ৰকৃত অৰ্থত ক'বলৈ গ'লে প্ৰত্যেক মানুহেই একেধাৰ কথাকেই একেধৰণে দুবাৰ ক'ব নোৱাৰে। সামান্য ভাৱে হ'লেও পৰিৱৰ্তন হ'বই। ৰুমাফিল্ডৰ মতে "No two persons or rather no one person at different time speak exactly alike."

মাতৃভাষা (Mother Language) : এটি শিশুৱে মাকৰ কোলাত থাকোঁতে মাকৰ পৰা শিকা ভাষাকে সাধাৰণতে মাতৃভাষা বোলা হয়।

যদিও ভাষাবিজ্ঞানত মাতৃভাষা বুলিলে কিছু বেলেগ অৰ্থও নিহিত হৈ থাকে। ভাষা শিক্ষণৰ কালত কোনো শিশু মাতৃহাৰা হ'ব পাৰে অথবা জন্ম হৈয়ে শিশুটি অইনৰ আশ্ৰয়ত বা অন্য পাৰিপাৰ্শ্বিক অৱস্থাত ডাঙৰ-দীঘল হ'ব পাৰে। যিটো পৰিৱেশত এটি শিশুৱে নিজকে প্ৰকাশ কৰিবলৈ জীৱনৰ প্ৰথমটো ভাষা শিকে, আয়ত্ব কৰে সেইটোৱেই প্ৰকৃত অৰ্থত মাতৃভাষা। মাতৃভাষাৰ যোগেদিয়ে জীৱনৰ বাট-বুটলিবলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু নিজক প্ৰকাশ কৰিবলৈ সুবিধা পায়।

দ্বিতীয় ভাষা (Second Language) : কোনো লোকে মাতৃভাষাৰ উপৰিও অধিক ভাষা সহজে আয়ত্ব কৰিব পাৰে। প্ৰয়োজন হ'লেই তেওঁৰ মন ভাৱ যিকোনো ভাষাৰে প্ৰকাশ কৰিব পাৰে। জীৱনত শিকা প্ৰথমটো ভাষাৰ বাহিৰে তেওঁৰ কাৰণে অন্যান্য ভাষাবোৰ সহায়কাৰী ভাষা, কিন্তু জীৱিকা আৰু অনুষ্ঠানিক কাৰ্য সম্পাদনাৰ কাৰণে মানুহে অন্য এটা ভাষা শিকিবলৈ বাধ্য হয়। জীৱনৰ প্ৰয়োজনৰ কাৰণে ওপৰৰি ভাৱে শিকা ভাষাটোক দ্বিতীয় ভাষা বোলা হয়। কেতিয়াবা দেখা যায় — এটি শিশুৱে আনুষ্ঠানিক তাগিদাতে মাতৃভাষাৰ উপৰিও অন্য এটা ভাষা একেলগে আয়ত্ব কৰে। কিন্তু সূক্ষ্ম দৃষ্টিৰে চালে দেখা যায় যে নিকট আত্মীয়ৰ ওচৰত শিশুটিয়ে যিটো ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে সেইটোত শিশুটিৰ দখল বেছি। শিশুটিৰ দখলত সম্পূৰ্ণকৈ থকা ভাষাটো মাতৃভাষা আৰু আনুসংগিক ভাৱে আয়ত্ব কৰা ভাষাটো দ্বিতীয় ভাষা।

আঞ্চলিক ভাষা (Regional Language) : কোনো এক ভৌগলিক অঞ্চলৰ ভিতৰত যেতিয়া কেইবাটাও ভাষাৰ প্ৰচলন থাকে, অথচ পাৰস্পৰিক যোগাযোগৰ কাৰণে যিকোনো এটা ভাষাই আধিপত্য বিস্তাৰ কৰে, তেতিয়া সেই ভাষাটোক বোলা হয় আঞ্চলিক ভাষা। অসমত বড়ো, মিচিং, কাৰ্বি, বাংলা, হিন্দী আদি অনেক ভাষাৰ প্ৰচলন থাকিলেও অসমীয়া ভাষাৰে প্ৰচলন বেচিকৈ হয়। মিচিং লোক এজনে কাৰ্বি ভাষা বুজি নাপালে বা মিচিং ভাষী লোকজনে কাৰ্বি ভাষা বুজি নাপালে ভাৱ বিনিময় কৰিবৰ বাবে অসমীয়া ভাষাটোকে ব্যৱহাৰ কৰে।

এই ভাষাটো কম বেছি মানে অসম নামৰ অঞ্চলটোৰ সকলো মানুহে বুজি পায় আৰু ক'ব পাৰে। এই ভাষাই অসমৰ সামূহিক জীৱনত এক সাৰ্বজনীন মাত্ৰা লাভ কৰি গৈছে। গতিকে অসমৰ আঞ্চলিক ভাষা অসমীয়া।

ৰাজ্য ভাষা (State Language) : এখন ৰাজ্যৰ প্ৰশাসনীয় আৰু সামূহিক কাম-কাজ চলাবৰ বাবে এটা প্ৰধান ভাষাৰ প্ৰয়োজন হয়। তদুপৰি শিক্ষানুষ্ঠান, চৰকাৰী-বেচৰকাৰী কাৰ্যালয়, আদালত, অনাতাঁৰ, দূৰদৰ্শন, ৰাজহুৱা অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান আদি চলাবৰ বাবেও এটা ভাষাৰ প্ৰয়োজন। এনে ক্ষেত্ৰত ৰাজ্য চলাবৰ বাবে বাছি লোৱা উমৈহতীয়া ভাষাটোকে ৰাজ্য ভাষা বোলা হয়। বিভিন্ন ভাষাভাষী অঞ্চলত অধিকাংশ লোকে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোকে সাধাৰণতে জনসাধাৰণ আৰু ৰজাঘৰে ৰাজ্যভাষা ৰূপে স্বীকৃতি দিয়ে। ইয়াৰ ৰূপ দুটা, লিখিত আৰু কথিত। ভাষাটোৰ সাহিত্যৰাজিও সমৃদ্ধ আৰু অতি প্ৰাচীন।

অসমৰ ৰাজ্যভাষা অসমীয়া, পশ্চিমবংগৰ ৰাজ্যভাষা বাংলা আৰু উৰিষ্যাৰ ৰাজ্যভাষা উৰিয়া। এই তিনিওখন ৰাজ্যৰ আটাইকেইটা ভাষাই ঐতিহ্যপূৰ্ণ আৰু চহকী। মুঠতে প্ৰত্যেকখন ৰাজ্য চলাবৰ বাবে একোটা হৈত ৰাজ্যভাষা নিৰ্বাচন কৰি লোৱা হয়।

ৰাষ্ট্ৰ ভাষা (National Language) : ৰাজ্য ভাষাৰ নিচিনা এখন ৰাষ্ট্ৰৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ মাজত যোগাযোগ আৰু সামূহিক কাম-কাজ চলাবৰ বাবে বা দিহা পৰামৰ্শ দিবৰ বাবে একোটা উমৈহতীয়া ভাষাৰ প্ৰয়োজন হয়। এনেদৰে ৰাষ্ট্ৰৰ সমূহীয়া কাম-কাজ চলাবৰ বাবে নিৰ্বাচন কৰা ভাষাটোকে ৰাষ্ট্ৰভাষা বোলা হয়। চৰকাৰী উদ্যোগত কিতাপ-পত্ৰ, আলোচনী, বাতৰি-কাকত, অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ বাতৰি আদি এই ৰাষ্ট্ৰভাষাৰ মাধ্যমেদি প্ৰচাৰ কৰা হয়। ৰাষ্ট্ৰভাষা এটা বা ততোধিক থাকিব পাৰে। কিন্তু ততোধিক ৰাষ্ট্ৰভাষাৰ অৰ্থ অনেক নহয় — দুটা বা তিনিটা। ইয়াৰ নিৰ্বাচন এটা জটিল প্ৰক্ৰিয়া। এনে এটা প্ৰচলিত ভাষাক ৰাষ্ট্ৰভাষা হিচাপে স্বীকৃতি দিয়া হয়। যিটো প্ৰাদেশিক ৰাজ্যৰ মানুহৰ কাৰণেও

বোধগম্য আৰু অধিকাংশ মানুহে প্ৰয়োগ কৰিবলৈ অসুবিধা নাপায় । ছুইজাৰলেণ্ডত তিনিটা ৰাষ্ট্ৰভাষা আছে চুইছ, ফ্ৰেঞ্চ আৰু জাৰ্মান । ভাৰতবৰ্ষত হিন্দী আৰু ইংৰাজীক ৰাষ্ট্ৰভাষা ৰূপে গণ্য কৰা হৈছে যদিও ৰাজ্যসমূহত নিজা নিজা ৰাজ্যভাষাৰো ব্যৱস্থা আছে । ভাৰতবৰ্ষৰ দৰে ৰাষ্ট্ৰত আৰ্য, মঙ্গোলীয়, অষ্ট্ৰিক, দ্ৰাভিড় প্ৰজাতিৰ ভাষাভাষীৰ উপস্থিতিৰ কাৰণে ৰাষ্ট্ৰভাষা নিৰ্ণয় কৰাটো কঠিন কাম । ইয়াত কথিত ৰূপ হিন্দী আৰু লিখিত ৰূপত ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰচলন বেছি । কাৰণ ভাৰতৰ প্ৰতিখন ৰাজ্যৰ বিধানসভাই কেৱল হিন্দী ভাষাক ৰাষ্ট্ৰভাষা ৰূপে গৃহীত কৰা নাই । তদুপৰি নতুনকৈ গঠিত ৰাষ্ট্ৰৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰভাষা নিৰ্বাচন আৰু জটিল কাম । তেতিয়া অন্য দেশৰ পৰা এটা শক্তিশালী ভাষা গ্ৰহণ কৰি ৰাষ্ট্ৰভাষা ৰূপে স্বীকৃতি দিয়া হয় । যেনে – আমেৰিকাত ব্যৱহৃত ইংৰাজী ভাষা ।

আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ভাষা (International Language) : পৃথিৱীৰ বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰৰ মাজত সমূহীয়া কাম-কাজ চলাবৰ নিমিত্তে সাধাৰণভাৱে যিটো উমৈহতীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে তাকে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ভাষা বোলা হয় । এই ভাষা স্বাভাৱিক বা কৃত্ৰিমো হ'ব পাৰে । ভাষা এটাই আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মৰ্যাদা লাভ কৰিবলৈ হ'লে ভাষাটোৰ গঠন প্ৰণালী সৰল, ভাষাৰ বিজুতি, বিশাল বাণিজ্যিক আৰু ৰাজনৈতিক শক্তিয়ে শক্তিমান হ'ব লাগিব । বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰত প্ৰচলিত ভাষাসমূহৰ মাজৰ যিবোৰ ভাষা পৃথিৱীৰ সৰ্বভাগ ৰাষ্ট্ৰত ব্যৱহৃত হয় আৰু একাধিক ৰাষ্ট্ৰত সেই ভাষাই শিক্ষাৰ মাধ্যম হোৱাৰ লগতে প্ৰশাসনীয় কাম-কাজ পৰিচালনা কৰা হয় । তেনে ভাষাসমূহৰ মাজৰ পৰাই আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ভাষা নিৰ্বাচন কৰা হয় । ভাষাবিজ্ঞানী ড° বাৰ্মেনহফ (Dr. L. Zamenhof) এ পৃথিৱীৰ মানৱজাতিৰ ব্যৱহাৰৰ উপযোগীকৈ এক্স্পিৰেণ্টো (Esperanto) নামৰ কৃত্ৰিম ভাষাটোৰ উদ্ভৱ কৰিছিল । আন কেইটামান আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় কৃত্ৰিম ভাষা হ'ল – গ্লোবো, ইভো, নোবিয়ল, বোলাপক আদি । এই এক্স্পিৰেণ্টো নামৰ ভাষাটো সৰল আৰু সহজবোধ্য আছিল যদিও ই স্থিতিশীল ভাষা । ইংৰাজী

ভাষাৰ প্ৰায় সকলোখিনি গুণ আছে বাবে বৰ্তমান ইংৰাজী ভাষাটোৱে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ভাষাৰ স্থান অধিকাৰ কৰি আছে ।

সংযোগী বা উমৈহতীয়া ভাষা (Lingua Franca) : জীৱিকা নিৰ্বাহৰ প্ৰয়োজনত, ব্যৱসায়-বাণিজ্য, শিক্ষা-দীক্ষা আদি সংক্ৰান্তত দুটা ভিন্ন ভাষা সম্প্ৰদায়ৰ মাজত ভাবৰ আদান-প্ৰদান কৰিবলগীয়া হয় । এনেদৰে ভিন্ন ভাষা সম্প্ৰদায়ৰ মানুহৰ মাজত ভাৱৰ আদান-প্ৰদান কৰিবলগীয়া হয় । এনেদৰে ভিন্ন ভাষা সম্প্ৰদায়ৰ মানুহৰ মাজত ভাবৰ আদান-প্ৰদান কৰোঁতে ইটো ভাষা সম্প্ৰদায়ে সিটো ভাষা সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা বুজি নোপোৱাৰ বাবে পৰস্পৰে আংশিক বা সম্পূৰ্ণৰূপে বুজিব পৰা তৃতীয় ভাষা এটাৰ সহায় ল'বলগীয়া হয় । এনেদৰে দুটা ভাষা সম্প্ৰদায়ৰ মানুহৰ মাজত ভাব বিনিময়ৰ মাধ্যমৰূপে গঢ় লোৱা তৃতীয় ভাষাটোক 'সংযোগী ভাষা' বুলি কোৱা হয় ।

সংযোগী ভাষা সাধাৰণতে দুটা ভাষাৰ সৰলীকৃত ৰূপ । দুটা বা ততোধিক জনগোষ্ঠীৰ মাজত মিলামিছা প্ৰয়োজন হ'লেও এটাই আনটোৰ ভাষা বুজি নোপোৱাৰ বাবে অঞ্চলটোৰ প্ৰধান ভাষা এটা আশ্ৰয় লয় আৰু সেই ভাষাটোৰ লগত নিজা ভাষাৰ কিছু বৈশিষ্ট্য সংযোগ কৰি এটা সৰলীকৃত ৰূপ দিয়ে । অৰুণাচল আৰু নাগালেণ্ডৰ বৰ্তমান সংযোগীৰূপ অৰুণামিজ আৰু নাগমিজ প্ৰচলন হৈ আছে । নাগালেণ্ডৰ নগাসকলৰ মাজত প্ৰায় চৈধ্যটামান জনগোষ্ঠী আছে । এই জনগোষ্ঠীবোৰ হৈছে— কন্যাক, আঙ্গামী, আও, চেমা, লোঠা, যোমে, য়িমচুংগ্ৰি, বেংমা, চাঙ, চংতাম, পচুৰি, খেমুংগাৰ আদি । এই জনগোষ্ঠীসমূহৰ ভিতৰত একুৰিৰো অধিক ভাষা প্ৰচলন হৈ আছে যদিও এইবোৰ পৰস্পৰ দুবোধ্য ভাষা । আনহাতে অৰুণাচলত প্ৰায় কুৰিটামান ভাষা প্ৰচলিত হৈ আছে । এই ৰাজ্য দুখনত ইটো ফৈদৰ ভাষা বুজি নোপোৱাৰ বাবে বিভিন্ন ভাষা ফৈদৰ মাজত ভাৱ বিনিময় কৰিবলৈ অসমীয়া ভাষাৰ সহায় ল'বলগীয়া হৈছে । ফলস্বৰূপে সেই অঞ্চলৰ ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ সংমিশ্ৰন ঘটি এক সৰলীকৃত ৰূপৰ সৃষ্টি হৈছে । অৰুণাচল আৰু নাগালেণ্ডত অসমীয়া

ভাষাই সংযোগী ভাষা হিচাপে কাম কৰি আছে।

মিশ্ৰভাষা (Pidgin) : মিশ্ৰভাষা কৃত্ৰিম পৰিস্থিতিত সৃষ্ট এক কৃত্ৰিম ভাষা। সীমিত সময়ৰ বাবে দুটা ভাষা-ভাষীৰ লোক যেতিয়া একগোট হয়, তেতিয়াই মিশ্ৰভাষাৰ সৃষ্টি হয়। পাৰস্পৰিক কাম-কাজ চলাবৰ কাৰণে দুয়োটা ভাষাৰ শব্দ আৰু বাক্য গঠনৰ প্ৰক্ৰিয়া একাকাৰ হৈ পৰে। পাৰস্পৰিক ভাব বিনিময়ৰ সময়ত সকলো ভাব মুকলিকৈ প্ৰকাশ কৰিবলৈ আৰু তাৰ বাক্যগত অৰ্থ লাভ কৰিবলৈ বক্তা আৰু শ্ৰোতা উভয়ে যোগাযোগত তাৰ আৱশ্যকতাও নাই। ভাবৰ আদান-প্ৰদানৰ সময়ত বক্তা শ্ৰোতা উভয়ে অংগী ভংগীৰো সহায় লয়। ইয়াৰ পৰাই বুজা যায় যে ভাষাটো কিমান অস্বাভাবিক হব পাৰে। পিজন শব্দটো বিকাশ হৈছে এইদৰে business > Pizniz > Pidgin। ইংৰাজী ভাষাৰ ব, জ ধ্বনি চীনা ভাষাত প-ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। ব্যৱসায় বাণিজ্যৰ কাৰণে বৃটিছসকল যেতিয়া চীনালোকৰ কাষ চাপিছিল তেতিয়াই ভাষাৰ এনে এক ৰূপ সম্ভৱ ভাষাৰ পৰা ধাৰ কৰা। বাক্য ৰচনাত এক ধৰণৰ শিশু সুলভতা স্পষ্ট। তথাপি ই সংযোগী ভাষা নহয়। সংযোগী ভাষাত ব্যাকৰণৰ নিয়ম মানিহে বাক্য গঠন কৰা হয় আৰু তাত এটা ভাষাৰ সকলো গুণাগুণ লক্ষ্য কৰিব পাৰি। এজন ভাষাবিদে কৈছে— "A pidgin language is one, whose structure and lexicon have been drastically reduced and which is not the native language of any one who use it. A pidgin arise, normally, out of relatively casual short term contacts between groups which do not have a language in common. It therefore does not, properly speaking, have a speech community of its own."

লিংগ ভাষা (Gender Language) : একেটা শব্দ পুৰুষ আৰু নাৰীয়ে উচ্চাৰণ কৰিলে বেলেগ বেলেগ ধৰণে উচ্চাৰিত হয়। পুৰুষৰ তুলনাত নাৰীৰ স্বৰতন্ত্ৰীৰ কম্পন তীব্ৰ, নাৰীৰ মাত বেছি দূৰলৈ

প্রবাহিত হয়। তদুপৰি নাৰীৰ আবেগ-অনুভূতি আৰু আচৰণৰ বৈশিষ্ট্য অনুসৰি বাক্যগঠনত শব্দ-নিৰ্বাচনৰ প্ৰয়োগো পুৰুষৰ তুলনাত ভিন্ন। নাৰীয়ে মৰম-খং আদি অনুভূতি প্ৰকাশ কৰিবলৈ কিছুমান শব্দ যোগকৈ জ্বোৰ দি উচ্চৰণ কৰে পুৰুষে তেনেকৈ নকৰে। পুৰুষে সহজতে প্ৰয়োগ কৰিব পৰা কিছুমান শব্দ, বাক্য, নাৰীয়ে প্ৰয়োগ নকৰে। অসমীয়া ভাষাত নাৰীয়ে স্বাৰ্থিক-প্ৰত্যয় বৈছিকৈ ব্যৱহাৰ কৰে। আই ঐ দেহী, দেই, চোন, ইন্মান, ধুনীয়া আদি শব্দই নাৰীমনৰ কোমলতা সজীৱতাৰ ইংগিত বহন কৰাৰ লগতে অসমীয়া নাৰীৰ ভাষাৰো স্বকীয়তা নিৰ্ণয় কৰে। ইয়াৰ অন্য কাৰণ হিচাপে কৰ্মক্ষেত্ৰ অনুসৰি নাৰী চেতনাৰ বিকাশৰ দিশটোলৈ আঙুলিয়াব পাৰি।

কিন্তু পৃথিবীত কিছুমান এনে অঞ্চল আছে যিবোৰত পুৰুষ আৰু নাৰীৰ ভাষা সম্পূৰ্ণ পৃথক। উদাহৰণস্বৰূপে ৰেষ্ট-ইণ্ডিজ। একোটা কথাই নাৰী-পুৰুষে সম্পূৰ্ণ বেলেগ ৰূপেৰেও প্ৰকাশ কৰে। যেনে— মোৰ মাক পুৰুষে 'ipaki' আৰু নাৰীয়ে 'ipaka' বুলি কয়। তেনেকৈ ভাৰখাট মঙ্গোলীয়, আমেৰিকাৰ কোৱাছাটী, যানা, টিউনিকা আদি ভাষা-ভাষীৰ মাজত নাৰী-পুৰুষৰ ভাষাৰ পাৰ্থক্য চকুত লগা বিধৰ। আনকি অসমৰ শদিয়াৰ ভবলা আৰু কুকুৰমৰা গাঁৱতো নাৰী আৰু পুৰুষৰ ভাষাৰ সুৰ লহৰ সম্পূৰ্ণ বেলেগ। ইয়াৰ মুখ্য কাৰণ সামাজিক শ্ৰেণীভেদ।

উপভাষা (Dialect) : এটা ভাষা যেতিয়া এক বিশাল জনসমষ্টিৰ মাজত বৃহৎ ভৌগোলিক পৰিসীমাত বিয়পি পৰে, তেতিয়া সামাজিক স্তৰ আৰু ভৌগোলিক অৱস্থান অনুসৰি কিছুমান সুকীয়া ভাষিক বৈশিষ্ট্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। অঞ্চল বিশেষে দেখা দিয়া এনে ধ্বনি, ধ্বনি-সংযোগ বা ৰূপ আৰু শব্দমালাৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা পৰিৱৰ্তনে একোটা অঞ্চল ভাষাত একোটা সুকীয়া ৰূপৰ সৃষ্টি কৰে। ভাষাৰ একে আঞ্চলিক ৰূপকেই উপভাষা বোলা হৈছে।

মানুহৰ মাজত পাৰস্পৰিক যোগাযোগৰ অভাৱেই এনে উপভাষা সৃষ্টিৰ ঘাই কাৰণ। প্ৰাকৃতিক আৰু সামাজিক বাধাৰো এনে ক্ষেত্ৰত

অৰিহণা যোগায়। “কোনো এটা ভাষা বিস্তৃত অঞ্চলত বিয়পি পৰাৰ পাছত ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, সাংস্কৃতিক আৰু ভৌগলিক কাৰণত সেই ভাষা সম্প্ৰদায়ৰ এটা অঞ্চলৰ লগত আন এটা অঞ্চলৰ সহজ আৰু সঘন মিলামিচা হৈ নাথাকিলে, একেটা ভাষাৰে সময়ত গৈ সীমিত ক্ষেত্ৰীয় ৰূপ কিছুমাণে মূৰ দাঙি উঠে। ফলত এটা ক্ষেত্ৰীয় ৰূপৰ সৈতে আন এটা ক্ষেত্ৰীয় ৰূপৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত, শব্দগত আৰু বাক্য গঠনত পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়।” এনেদৰে ক্ষেত্ৰীয় ৰূপ লাভ কৰা ভাষাকেই উপভাষা বোলা হয়।

উপভাষা ভাষাৰ প্ৰকাৰভেদ নহয় অংশভেদহে। কিয়নো মূল ভাষাটোৰ সৈতে ই একেবাৰে পৃথক নহয়। ভাষাৰ অখণ্ড বৰ্ণাঢ়া জ্ঞানৰ পৰিপূৰক উপভাষাসমূহ আৰু ই একোটা ভাষাৰ মূল গতি-প্ৰবাহৰ নিয়ন্ত্ৰণত অৰিহণা যোগায়। ভাষা-বিজ্ঞানীৰ বাবে ভাষা-আৰু উপভাষাৰ মাজত কোনো বাস্তৱ পাৰ্থক্য নাই। ইয়াৰ আঞ্চলিক ৰূপ সিমানেই পৃথক নহওক কিয়, অন্য উপভাষা তথা সাম্যভাষাৰ পৰা ই বৰ বেছি পৃথক নহয়। প্ৰসিদ্ধ ভাষা-বিজ্ঞানী মেৰিয়া পেইৰ (Merria pie) ৰ মতে — “ভাষা আৰু উপভাষাৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই। ভাষাও স্বয়ং এক উপভাষা; যি কিছুমান বিশেষ কাৰণ, স্থান, প্ৰশাসনীয় কৃপাদৃষ্টি আদিৰ যোগেদি অন্য উপভাষাতকৈ অধিক মহত্বপূৰ্ণ হৈ উঠে। গতিকে ভাষা-বিজ্ঞানৰ উপভাষা শব্দই একোটা ক্ষেত্ৰত একোটা ক্ষেত্ৰীয় ৰূপক বুজায়। আনকি মান্যভাষাও এক উপভাষাহে।”

ৰবাৰ্ট এ. হলৰ মতে — “Here we must avoid a wide-spread confusion of terms : Linguistic analysts use the term dialect, not in its popular, Pejorative sense of vulgar, uneducated, foreign or rustic speech but to refer to any sub-division of a language, even the most Prestigious variety.” (Introductory Linguistics)

উপভাষা সৃষ্টিৰ প্ৰধান কাৰণ হৈছে ভৌগোলিক, ৰাজনৈতিক

আৰু সাংস্কৃতিক। “প্ৰব্ৰজন, দেশজয়, ব্যৱসায়-বাণিজ্য, ভৌগোলিক অৱস্থান, ধৰ্ম, আইন, বৌদ্ধিক স্তৰ আৰু অন্য মানুহৰ সৈতে সকলো ধৰণৰ সংস্পৰ্শ প্ৰভাৱ ভাষাৰ ওপৰত পৰে।”

অসমীয়া ভাষাৰ দুটা প্ৰধান আঞ্চলিক ৰূপ বা উপভাষা পোৱা যায় —

(১) উজনিৰ উপভাষা আৰু (২) নামনিৰ উপভাষা। নামনিৰ উপভাষাক আকৌ দুটা ভাগত ভগাব পৰি — (ক) কামৰূপী উপভাষা আৰু (খ) গোৱালপৰীয়া উপভাষা।

স্থানীয় উপভাষা (Sub-dialect) : কোনো এটা ভৌগোলিক অঞ্চলত প্ৰচলিত ভাষাৰ মাজত থকা উপভাষা বিলাকৰ ভিতৰতো আকৌ আঞ্চলিক ৰূপ কিছুমান থাকিব পাৰে। এই আঞ্চলিক ৰূপবিলাকে আচলতে উপভাষাটোৰ হকেই কাম কৰি থাকে। উপভাষাৰ এনে আঞ্চলিক ৰূপবোৰকেই স্থানীয় উপভাষা আখ্যা দিয়া হয়। উদাহৰণস্বৰূপে নামনি অসমত কামৰূপী উপভাষাটোৰ ভিতৰতে অঞ্চলভেদে সুকীয়া ৰূপ আছে। কামৰূপৰ মধ্য অঞ্চলত অৰ্থাৎ নলবাৰী অঞ্চলৰ ভাষাৰ লগত পশ্চিম অঞ্চলৰ ভাষাৰ শব্দগত পাৰ্থক্য আছে। উদাহৰণস্বৰূপে মধ্য অঞ্চলৰ কঁকাল, কপাল, বতাহ শব্দকেইটা পশ্চিম অঞ্চলত যথাক্ৰমে কাকাল, কাপাল, বাতাহ হৈছে। ইয়াৰ উপৰিও ছয়গাঁও, বকো এই দক্ষিণ অঞ্চলতো কামৰূপী উপভাষাৰ স্থানীয় ৰূপ পোৱা যায়। তদুপৰি কামৰূপী উপভাষাৰ মধ্য অঞ্চলত প্ৰয়োগ হোৱা বহু বচনৰ প্ৰত্যয়-খান, খোৰ-বোৰ পশ্চিম অঞ্চলত যথাক্ৰমে — খেন, খৰ, ভেল হৈছে। এনেকুৱা ভালেমান পাৰ্থক্য কামৰূপী উপভাষাৰ মধ্য আৰু পশ্চিম অঞ্চলৰ মাজত প্ৰচলিত।

মান্যভাষা (Standard Language) : একোটা ভাষাৰ অঞ্চলভেদে কেইবাটাও আঞ্চলিক ৰূপ পোৱা যায়। অঞ্চলভেদে প্ৰয়োগ হোৱা উপভাষা এটাই ভৌগোলিক, সামাজিক, ৰাজনৈতিক আদি দিশত গুৰুত্ব বা প্ৰাধান্য লাভ কৰাৰ কাৰণে অন্যান্য উপভাষাৰ মাজত প্ৰতিপত্তি

লাভ কৰে। কোনো এটা সম্প্ৰদায়ৰ মাজত প্ৰচলিত এনে প্ৰতিপত্তি লাভ কৰা উপভাষাটোকে মান্যভাষা বুলি গণ্য কৰা হয়। এনে প্ৰতিপত্তিৰ বাবে আমি মান্য অসমীয়া, মান্য বাংলা, মান্য ইংৰাজী ভাষা বিচাৰি পাওঁ। উপভাষা এটাই মান্যভাষাৰ মৰ্যাদা লাভ কৰাৰ পাছত আঞ্চলিক বা সামাজিক অথবা অন্যান্য প্ৰকাৰৰ ঔপভাষিক ৰূপত উৰ্ধত বিয়পি পৰি সকলো উপলক্ষত ব্যৱহৃত হয়। এই ভাষাটো সেই বৃহত্তৰ অঞ্চলটোৰ শিক্ষা-দীক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহাৰ হোৱাৰ উপৰি চৰকাৰী কাম-কাজ চলোৱা, কিতাপ-পত্ৰ লিখা আৰু সামাজিক অনুষ্ঠানত ভাব বিনিময় কৰাৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰয়োগ কৰা হয়। অন্যান্য ঔপভাষিক গোটবোৰেও এই মানবিশিষ্ট ভাৱটোক পাৰস্পৰিক যোগাযোগৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰে।

ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক কাৰণৰ বাবেও শিৱসাগৰ অঞ্চলত প্ৰচলিত উপভাষাই মান্য ভাষাৰূপে প্ৰাধান্য লাভ কৰে। তদুপৰি মিশ্যনেৰীসকলে এই অঞ্চলত প্ৰচলিত উপভাষাই মান্যভাষাৰ ব্যাকৰণ, অভিধান আৰু বিভিন্ন সাহিত্য সৃষ্টি কৰিছিল। এনেবোৰ কাৰণতে শিৱসাগৰৰ উপভাষাই অন্যান্য উপভাষাৰ মাজত প্ৰতিপত্তি লাভ কৰি মান্যৰূপ পায়।

সামাজিক উপভাষা (Social Dialect) : ভাষা আৰু সমাজৰ শ্ৰেণীভেদৰ পৰাই সামাজিক উপভাষা সৃষ্টি হৈছে। ভৌগোলিক অঞ্চলত অৱস্থানভেদে যিদৰে ভাষাৰ পাৰ্থক্য লক্ষ্য কৰা যায়। সেইদৰে সমাজৰ স্তৰ ভেদেও ভাষাৰ পাৰ্থক্য লক্ষ্য কৰা যায়। এখন সমাজত শিক্ষিত-অশিক্ষিত, শ্ৰমিক, অভিযাত, কৃষক, ব্যৱসায়িক আদি বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ লোকে বসবাস কৰে। এই সকলোৰে ভাষা হিচাপে একেটা ভাষাকে ব্যৱহাৰ কৰিলেও কথনবীতি, শব্দৰ প্ৰয়োগ, উচ্চাৰণ আদি দিশত প্ৰতিটোতে পাৰ্থক্য দেখা পোৱা যায়। অভিযাত শ্ৰেণীবোৰে যিধৰণেৰে কথা-বতৰা পাতিব শ্ৰমিক শ্ৰেণীটোৱে সেইধৰণেৰে কথা বতৰা নাপাতে, শিক্ষিত শ্ৰেণীটোৰ ভাষাৰ লগত একে ভাষা কোৱা কৃষক শ্ৰমিকসকলৰ ভাষাৰ মিল নাথাকে। কোনো সমাজত থকা বৰ্ণ বৈসম্যৰ বাবেও বিভিন্ন বৰ্ণৰ

লোকৰ ভাষাই কিছুমান সুকীয়া ৰূপ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। এনেদৰে বৰ্ণৰ ওপৰি সামাজিক, অৰ্থনৈতিক অৱস্থা, শিক্ষা-দীক্ষা, বয়স অনুযায়ী অথবা পুৰুষ-মহিলা ভেদে হোৱা ভাষাৰ বৈষম্যক সামাজিক উপভাষা বোলে। চমুকৈ ক'বলৈ গ'লে এটা ভাষা কোৱা যিকোনো দলে যেতিয়া একেধৰণৰ সামাজিক বান্ধোনেৰে বান্ধ খাই একেলগে বসবাস কৰি সেই দলৰ অন্তৰ্ভুক্ত নোহোৱা সকলৰ ভাষাতকৈ সুকীয়া ধৰণেৰে তাৰ প্ৰকাশ কৰি তেওঁ লোকৰ স্বকীয়তা প্ৰকাশ কৰে, তেতিয়াই সামাজিক উপভাষাৰ জন্ম হয়। সামাজিক দুৰত্ব আৰু নানান সমস্যাই ভাষাৰ প্ৰভেদৰ সৃষ্টি কৰে তাৰ ফলত সামাজিক উপভাষাৰ জন্ম হয়।

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী :

- (১) 'ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা' — ড° অপৰ্ণা কোঁৱৰ
- (২) 'ভাষাবিজ্ঞান আৰু অসমীয়া ভাষাৰ পৰিচয়' — ড° মৃগাল কুমাৰ গগৈ
- (৩) 'ভাষাবিজ্ঞান' — ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী

চৰ্যাপদৰ ভাষা বিচাৰ আৰু চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সাদৃশ্য

ৰূপা লিখু
স্নাতক ষষ্ঠ বান্ধাসিক

খ্ৰীষ্টীয় চতুৰ্দশ শতিকাৰ আগৰ অসমীয়া লিখিত সাহিত্যৰ নিদৰ্শন বৰ কম। খ্ৰীষ্টীয় দশম-একাদশ শতিকাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি চতুৰ্দশ শতিকালৈ এই তিনিচাৰিশ বছৰৰ সাহিত্যিক নিদৰ্শন বুলিবলৈ আমাৰ হাতত আছে, মাত্ৰ সহজীয়া বৌদ্ধ সিদ্ধাচাৰ্যসকলৰ “চৰ্য্যচৰ্য-বিনিশ্চয়”। এই “চৰ্য্যচৰ্য-বিনিশ্চয়ে”ই অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰথম লিখিত নিদৰ্শন। ১৯০৭ চনত মহামহোপাধ্যায় হৰ প্ৰসাদ শাস্ত্ৰীয়ে নেপাল ৰাজদৰবাৰ গ্ৰন্থালয়ৰ পৰা এই ‘চৰ্য্যাপদ বা বৌদ্ধগানসমূহ’ উদ্ধাৰ কৰি আনি ‘হাজাৰ বৎসৰেৰ পুৰাণ বাঙ্গালা ভাষায় বৌদ্ধগান ও দোহা’ — এই নামেৰে ১৯১৬ চনত প্ৰকাশ কৰে। মুঠতে চাৰিখন একে পৰ্যায়ৰ পুথি শাস্ত্ৰীদেৱে সংগ্ৰহ কৰি প্ৰকাশ কৰে সৰ্বোজ বজ্ৰৰ দোহোকোষ, কৃষ্ণাচাৰ্যৰ দোহাবেশব, ডাকৰ্ণব আৰু চৰ্য্যচৰ্য-বিনিশ্চয়:। “চৰ্য্যচৰ্য-বিনিশ্চয়” নামটো শাস্ত্ৰীদেৱে দিয়া, আচল নাম ‘চৰ্য্যগীতিকােষ’ আধ্যাত্মগীত অৰ্থত ‘চৰ্য্য’ শব্দটোৰ ব্যৱহাৰ পুৰণি কালত বিভিন্ন ‘মানসোল্লাস’ গ্ৰন্থৰপৰা চৰ্য্যৰ সংজ্ঞা এনেকৈ উদ্ধৃত কৰিছে।

অথস্বাধাত্মিকঃ প্ৰাসঃ পাদদ্বিতয়শৌভনম্

উত্তৰাৰ্দ্ধে ভৱদেৱাং চৰ্য্য সাতু নিগদ্যত ।

অৰ্থাৎ অধ্যাত্মজনিত অৰ্থ, ‘পদান্তে মিল আৰু দুই চৰণ’; দ্বিতীয় অৰ্দ্ধতো সেই একে লক্ষণ — ইয়াকে বোলে চৰ্য্য।

চৰ্য্যাপদৰ ভাষা এক প্ৰকাৰ তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ ভাষা; কাৰণ এই গীত-

পদবোৰৰ আধাৰ হ'ল সহজযান ধৰ্ম। এই ধৰ্মটি বৌদ্ধ মহাযানী শাখাৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা তন্ত্ৰযান শাখাৰ অন্তৰ্গত। তান্ত্ৰিক সাধনাৰ ভাষাবোৰ সাংকেতিক প্ৰকৃতিৰ; সি সকলোৰে বাবে বোধগম্য নহয়; সাধনা-সম্পূৰ্ণ ব্যক্তিয়েহে তাৰ মৰ্মাৰ্থ বুজি পায়। গতিকে এনে বিধৰ ভাষা সিদ্ধাচাৰ্যৰ বা পদ কৰ্তাৰ উদ্দেশ্য প্ৰণোদিত ভাষা; সেই উদ্দেশ্য প্ৰণোদনৰ অন্তৰালত হয়তো বিষয়বস্তুৰ পবিত্ৰতা ৰক্ষা, শক্তি বৃদ্ধিৰ ধাৰণা আৰু সিদ্ধি লাভৰ আকাংক্ষা নিহিত থাকে। পৰ্যাপদৰ ভাষাক সন্ধ্যাভাষা বা আলো-আঁধাৰি ভাষা বুলি জনা যায়। এই গ্ৰন্থৰ ভাষাক সন্ধ্যাভাষা বুলি অভিহিত কৰাৰ বহু থল এই গ্ৰন্থখনতে পৰিলক্ষিত হয়। ২ নং চৰ্যাত কুকুৰীপাদে সন্ধ্যাভাষা বা সন্ধ্যা-সংকেত প্ৰয়োগ কৰিছে বুলি তেওঁ উল্লেখ কৰিছে, যেনে —

তমেব মহাসুখৰাজনেং স্বানন্দসেৱ

পান প্ৰমোদমনসা কুকুৰীপাদাঃ সন্ধ্যাভাষায়

প্ৰকটয়িতুমাহঃ দুলীত্যাদি।

দ্বয়াকাৰং যস্মিন লীনং গতাং মহাসুখকমলং।

দুলি সন্ধ্যাসংকেতে বোধব্যং।

অৰ্থাৎ আত্মানন্দৰূপ আসৰ পানত প্ৰমোদিত মনা কুকুৰীপাদে মহাসুখৰূপী ৰজাক প্ৰকটিত কৰিবলৈ গৈ সন্ধ্যাভাষাত দুলি প্ৰভৃতি শব্দৰ সহায় লৈছে। দ্বয়াকাৰ য'ত লীন হৈ যায়। সেই মহাসুখ কমলক সন্ধ্যা-সংকেতৰ 'দুলি' শব্দৰ দ্বাৰা বুজিব লাগিব। আচাৰ্য্য মুনিদত্তই চৰ্যাপদৰ গঢ়তত্ত্ব ব্যাখ্যা কৰোতে কেতিয়াবা সমগ্ৰ পদটিকে 'সন্ধ্যাভাষা' শীৰ্ষক সংকেতৰ দ্বাৰা বুজি ল'বলৈ নিৰ্দেশ কৰিছে। প্ৰসংগ অনুযায়ী তেওঁ "সন্ধ্যা সংকেত", সন্ধ্যা বচন আৰু 'সন্ধ্যা'— এই শব্দৰ দ্বাৰাও বিষয়-বস্তুৰ গূহ্য অৰ্থ দাঙি ধৰিছে। ইয়াৰ উপৰিও তেওঁ পাৰিভাষিক শব্দ, সাধাৰণ শব্দ, ধ্বন্যপদ, ব্যাজ, উৎপ্ৰেক্ষা, উপমা আৰু ৰূপক অলংকাৰৰ সহায়তো গঢ় শব্দাৰ্থৰ প্ৰয়োগিক সাৰ্থকতা দেখুৱাইছে। আন এক মনকৰিব লগীয়া কথা হ'ল যে চৰ্যাগীতসমূহৰ প্ৰথম চৰ্যাত ব্যাজ আৰু প্ৰাকৃত ভাষা

ব্যৱহৃত হৈছে। দ্বিতীয় চৰ্চাত সন্ধ্যাভাষা হিচাপে ব্যৱহৃত হোৱাৰ দৰে তৃতীয় চৰ্চাত সন্ধ্যাভাষা আৰু সন্ধ্যা বচন, ৫ম, ১৪ শ, ১৬শ, ২৭শ আৰু ৫০নং চৰ্চাত সন্ধ্যা শব্দ প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। আনহাতে ৬, ৮, ১০, ১৩, ১৪, ১৭ আৰু ৩৩ নং চৰ্চাত সন্ধ্যাভাষাৰ দ্বাৰা তত্ত্ব কথা বুজোৱা হৈছে। সন্ধ্যাবচন ব্যৱহৃত হোৱা চৰ্চাকেইটা হ'ল — ৩, ১২, ২১ আৰু ৪৭ নং। মুঠতে ১৭টা চৰ্চাগীতত সন্ধ্যাভাষা, সন্ধ্যাসংকেত, সন্ধ্যাবচন আৰু সন্ধ্যাশব্দ প্ৰয়োগ হৈছে। কোনোটো চৰ্চাত সন্ধ্যাভাষা আৰু সন্ধ্যাবচন দুবাৰ কৈও ব্যৱহৃত হৈছে। বাকী ৩৩টা চৰ্চাগীতৰ ভিতৰত ৩টা বা ৪টা চৰ্চাগীত লুপ্ত হৈছে; গতিকে ২৯টা চৰ্চাতে এনে সাংকেতিক শব্দ ব্যৱহাৰ হোৱাৰ উল্লেখ টীকা-ৰচকে কৰা নাই। মুনি দত্তৰ অনিৰ্দেশিত চৰ্চাগীতসমূহতো গৃহ্যতত্ত্ব আৰু শব্দার্থৰ বহস্যময়তা বিদ্যমান। গতিকে সাংকেতিক শব্দৰ অনুল্লেখে সঁকিয়াই দিয়ে সমগ্ৰ চৰ্চাগীতৰ প্ৰকাশ - বাহ্যিক সন্ধ্যাভাষা বুলি আখ্যা দিব নোৱাৰি। সন্ধ্যা ভাষা, সংস্কা-সংকেত, সন্ধ্যা বচন আৰু সন্ধ্যা — এই শব্দকেইটাৰ সমান গুৰুত্ব বিদ্যমান; বিষয় বস্তুৰ ভাবার্থ বুজোৱা মূল শব্দটো হ'ল — 'সন্ধ্যা'। ইয়াৰ লগত ভাষা, সংকেত, বচন আদি ব্যঞ্জনাৰোৰে যুক্ত হৈছে। উল্লেখযোগ্য যে চৰ্চাপদৰ অন্যতম গৱেষক ডঃ নীলৰতন সেনে গতানুগতিকভাৱে চৰ্চাগীতসমূহৰ সমগ্ৰ ভাষাক সন্ধ্যাভাষা বুলি কোৱা নাই; তেখেতে লিখিছে যে — "অধিকাংশ গীত মৰমী ভাবদ্যোতক (mystic), — সন্ধ্যাভাষা অৰ্থাৎ সন্ধানী বা মৰমী ভাষায় ৰচিত। গীতগুলিতে অনেক সংকেতধৰ্মী শব্দ ব্যৱহৃত হয়েছে; যারা তার মৰ্মার্থ জানেন গীতগুলিতে বৰ্ণিত সহজ সাধনাৰ রহস্য তাৰাই ধৰতে পাবেন।" মুনি দত্তৰ দৰে সেনৰ মতেও অধিকাংশ চৰ্চাগীত সন্ধ্যাভাষাত ৰচিত, সেই বুলি আটাইবোৰেই গীতৰ ভাষা সন্ধ্যা-ভাষা নহয়। লুইপাদ ৰচিত ১নং চৰ্চাটিত সন্ধ্যাভাষা সন্ধ্যা-সংকেত, সন্ধ্যা-বচন বা সন্ধ্যা শব্দ প্ৰয়োগ কৰা হোৱা নাই, আনকি তাত পাৰিভাষিক শব্দৰ প্ৰয়োগ নিচেই সামান্য : টীকা লেখকে প্ৰাকৃত ভাষাতহে গীতটি ৰচনা কৰা বুলি কৈছে। মন কৰিবলগীয়া কথা যে চৰ্চাপদত ব্যৱহৃত দ্ব্যৰ্থক সন্ধ্যাভাষা আৰু মন্ত্ৰপুথিত ব্যৱহৃত ঐন্দ্ৰজালিক ভাষা একে নহয়, অথচ দুয়োটা বিষয়ৰ ভাষাতে গুপ্ত ৰহস্যময়তা তথা দুৰ্বোধ্যতা নিহিত আছে। মন্ত্ৰৰ

ভাষাত শব্দৰ দ্ব্যৰ্থকতা বুজা নাযায়; কিন্তু সন্ধ্যাভাষাৰ দ্ব্যৰ্থকতা দীক্ষিত সহজীয়া সাধকে বুজি পায়। যেনে — ১১নং চৰ্যাৰ শেষৰ শাৰী দুটা :

মাৰিঅ সাসু নগন্দ ঘৰে সালী ।

মাতা মাৰিআ কাহু ভইঅ কবালী।।

সন্ধ্যাভাষাৰ তাৎপৰ্য এয়াই যে ইয়াৰ অন্তৰালত এক অভীষ্ট অৰ্থ থাকে; অৱশ্যে উপৰুৱা অৰ্থ এটাও বিদ্যমান; সেয়ে দ্ব্যৰ্থক: সেয়ে সন্ধ্যাভাষা দুটা অৰ্থযুক্ত ভাষা। পশ্চিমীয়া পণ্ডিতসকলে সন্ধ্যাভাষাক প্ৰহেলিকাময় ভাষা বুলি গ্ৰহণ কৰিছে। সন্ধ্যাভাষা যিহেতু সংকেতিক ভাষা। এই সংকেতবোৰক কায়িক আৰু বাচনিক হিচাপে দুই ধৰণে দেখুৱাব পাৰি। কায়িক সংকেতৰ দ্বাৰা যোগী-যোগীনীয়ে আকাৰ ইংগিতে মনৰ ভাব আদান-প্ৰদান কৰে; আনহাতে বাচনিক সংকেত হ'ল শব্দৰ দ্ব্যৰ্থকতা বা অৰ্থৰ বহস্যময় বোধগম্যতা যাক বজ্জকুল গোষ্ঠীয়ে হৃদয়ঙ্গম কৰিব পাৰে।

বৌদ্ধতান্ত্ৰিক গ্ৰন্থত সাধকসকলে ব্যৱহাৰ কৰা ভালেমান সন্ধ্যাশব্দ পোৱা যায়; সিবিলাকৰ আভিধানিক অৰ্থ আৰু আভিপ্ৰায়িক অৰ্থ বেলেগ বেলেগ। যেনে — 'বোধিচিত্ত' শব্দটি। ইয়াৰ সাধাৰণ আভিধানিক অৰ্থ হ'ল — বোধি প্ৰয়াসী চিত্ত, অৰ্থাৎ যি চিত্তই নিৰ্বিকাৰ জ্ঞান লাভ কৰিব বিচাৰে। আনহাতে সন্ধ্যাশব্দ হিচাপে ল'লে 'বোধিচিত্ত'ৰ অৰ্থ হ'ব — শুক্ৰ, কৰ্পূৰ। সন্ধ্যা অৰ্থত ব্যৱহৃত অন্যান্য শব্দৰ উদাহৰণ — উষ্ণীয় - কমল; ৰবি/সূৰ্য্য - পিঙ্গলা/ৰসনা; শশী/চন্দ্ৰ - ললনা/ইড়া; হৰিণী-জ্ঞানমুদ্ৰা ইত্যাদি। চৰ্যাপদৰ সন্ধ্যাভাষাত ঘাইকে তিনিশ্ৰেণীৰ শব্দ পোৱা যায়; যেনে সন্ধ্যাশব্দ পাৰিভাষিক শব্দ আৰু সমাজত প্ৰচলিত সাধাৰণ শব্দ। তদুপৰি ধ্ৰুৱপদ, ব্যাজ, উৎপ্ৰেক্ষা, উপমা আৰু ৰূপক অলংকাৰ আছেই। মুনিদত্তই চৰ্যাগীতত ব্যৱহৃত সন্ধ্যাশব্দবোৰ আৰু সিবিলাকৰ গুৰুত্ব নিৰ্দেশ কৰিছে এইদৰে — দুৰি - মহাসুখ কমল, বাৰুণী - সংবৃত্তি বোধিচিত্ত; মুষক - চিত্ত-পবন, বন্দা-বিটনাড়িকা। সন্ধ্যা উপৰিও চৰ্যাগীতত পাৰিভাষিক শব্দ প্ৰচুৰ আছে; যেনে — মহাসুহ, ধমন-চমন, কৰুণা, সহজ, মণিকুল, সসহৰ নিৰামণি, ঘৰিণী ইত্যাদি।

চৰ্যাপদৰ এই ভাষাটো প্ৰাচীন কামৰূপ, মগধ, উৎকল, গৌড়, বিষ্ণুপ্ৰিয়া

মণিপুৰী আদি ঠাইৰ উমৈহতীয়া কথ্যভাষা। চৰ্যাত এই সকলো ঠাইৰে আঞ্চলিক ভাষিক (অসমীয়া, উড়িয়া, বঙালী, মৈথিলী, বিষ্ণুপ্ৰিয়া, মণিপুৰী ইত্যাদি) বৈশিষ্ট্য মিহলি হৈ আছে। সেয়ে প্ৰত্যেকেই চৰ্যপদক নিজৰ নিজৰ প্ৰাচীন সম্পত্তি বুলি দাবী কৰে। অধিকাংশ চৰ্যপদৰ ভাষা ধ্বনিতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য, শব্দ-সম্ভাৰ, সেইবোৰৰ বানান-পদ্ধতি, পদ-চয়নৰ ৰীতি, ৰূপক-উপমাৰ প্ৰয়োগ ফকৰা-যোজনা, নীতি বচনৰ ব্যৱহাৰ, প্ৰাম্য চিত্ৰৰ অংকন আৰু বিভিন্ন ৰাগৰ সংযোজন আদিয়ে প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য আৰু সমাজ-সংস্কৃতিৰ লগত চৰ্যপদৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক দাঙি ধৰিছে। ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে চৰ্যপদৰ ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্কৰ কথা ধ্বনিতাত্ত্বিক আৰু ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণেৰে ফঁহিয়াই দেখুৱাইছে। চৰ্যপদৰ পৰ্যালোচনা কৰিলে দেখা যায় যে চৰ্যপদত অসমীয়া চৰ্যৰচকৰ সংখ্যা সৰহ আৰু চৰ্যপদো অধিক, প্ৰায় ৩৫টা; যেনে — কাহ্নপাদ (১৩), ভূসুকপাদ (৮), সৰহপাদ (৪), লুইপাদ (২), শবৰপাদ (২), শান্তিপাদ (২), ডোহীপাদ (১), চেণ্টণপাদ (১), মহীধৰপাদ (১), দাৰিকপাদ (১)। অসমীয়া ভাষা হ্ৰস্ব আৰু দীৰ্ঘবৰ্ণ চৰ্যপদত অবিচাৰিতভাৱে ব্যৱহাৰ হৈছে। যেনে উজু-উজু, লুই-লুই, ধ্ৰু-ধ্ৰু; কপালী-কাপালী ইত্যাদি। চৰ্যপদকালীন যুগ অপভ্ৰংশৰ যুগ; সেই যুগত হ্ৰস্ব-দীৰ্ঘ আৰু লঘুগুৰুৰ উচ্চৰণ শিথিল হৈ পৰিছিল। চৰ্যগীতৰ বানান বৈশিষ্ট্যই এই কথা প্ৰমাণ কৰে। অসমীয়া ভাষাৰ অন্তঃস্থ 'ৱ' আৰু 'য়' অৰ্দ্ধস্বৰ দুটাৰ ব্যৱহাৰ চৰ্যপদত স্পষ্ট দেখা যায়। যেনে — গৰুড়া (২, ৩, ১৮, ৪০), বিৰুৱা (৩), অংকবালী (৪), নাৱডহি/পতৰাল (৩৮ কুড়ুৱাঁ ৩৯) ইত্যাদি। এই অৰ্দ্ধস্বৰটোৱে 'অ', 'আ', 'ঈ' আৰু 'এ' স্বৰৰ কাম কৰিছে। আনহাতে এই 'ৱ' ধ্বনিটোৱে অৰ্দ্ধ ব্যঞ্জনৰো কাম কৰা দেখা যায়, যেনে জৌৱন (২০), বিবাহ (১৯), দেৱী (১৭) ইত্যাদি। আনটো অৰ্দ্ধস্বৰ - 'য়' কিছুমান শব্দত স্বকীয়তা বজাই ৰাখি ব্যৱহৃত হৈছে, যেনে — অমিয়/অমিয়া, ভয় (৩১), নায়ক (১৬), নয়বল (১২) ইত্যাদি। কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত এই 'য়' ধ্বনিটো 'অ', 'আ', 'ই' লৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে, যেনে — অমিতা (২১), অমিতা (৩৯), পিবহ (৬), হই (৪৭) ইত্যাদি। চৰ্যপদৰ ব্যঞ্জনমালাত অসমীয়া 'শ', 'ষ', 'স' - ৰ ব্যৱহাৰ অব্যাহত আছে; কিন্তু সেইবোৰৰ প্ৰকৃত ধ্বনি ৰক্ষিত হোৱা নাই। প্ৰায়

বেছিভাগত শ, স-ৰ ঠাইত 'ষ' -হৈ বহিছে। যেনে — বসধৰ (২৭, শশধৰ), পড়াবেবী (৩৩, প্ৰৱেশী), বম (৩৩, সৈতে, সম), বহজ (২৭, সহজে), যে (৫০, সি) ইত্যাদি। মূলতঃ চৰ্যাপদৰ ব্যঞ্জনমালাত অস্পষ্ট 'ক্ষ'-কে ধৰি আটাইবোৰ অসমীয়া ব্যঞ্জন আছে। কেতিয়াবা কেতিয়াবা 'শ'ৰ সলনি 'স' ৰ ব্যৱহাৰো চৰ্যাপদত পৰিলক্ষিত হয়; যেনে — সংকা (২২, ৩৭, শংকা), সগুণ (৫০, শগুণ), সসি (১৭, ৩২, শশী), সান্তি (১৫, ২৬, শান্তি) ইত্যাদি। কৰবাত আকঠ শৰ ঠাইত 'হ' ব্যৱহাৰো দো যায়; যেনে — দহদিহ/দহদিহে (দশদিশ/দশদিশে)। দুই-এটি শব্দত আকৌ ষ-ৰ সলনি 'শ', 'স' - ও বহিছে যেনে — দেশ (১১, দ্বেষ) দোসে (৩৯, দোষে)। পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যত বিশেষকৈ সাঁচিপাতৰ পুথিত এনে বৈশিষ্ট্য যথেষ্ট আছে। চৰ্যাপদত কেতিয়াবা কেতিয়াবা ব্যঞ্জনবৰ্ণৰ সলনি স্বৰবৰ্ণৰ প্ৰয়োগ হোৱা দেখা যায়। এইয়া কামৰূপী অপভ্ৰংশৰ লক্ষণ। প্ৰধানকৈ পদৰ মধ্যস্থানত থকা বৰ্ণৰ প্ৰথম আৰু তৃতীয় বৰ্ণ অৰ্থাৎ ক, গ, চ, জ, ত, দ, প, ব — বৰ্ণ প্ৰায়েই লোপ পায়। যেনে — সতাল (সকল), পইঠা (প্ৰিষ্ট, প্ৰৱেশ), উপাস (উদাস), উএস (উপদেশ) ইত্যাদি। মাজে মাজে ৰ - বৰ্ণৰো বিলোপ ঘটিছে; সুজ (সৰুজ, সূৰ্য্য), কএলা (কবিলে) ইত্যাদি। চৰ্য্য বিশেষে ট > ড আৰু ঠ > ঢ হৈছে যেনে — পড়হ (< পটহ), গঢ়ই (< গঠতি)। স্বৰভক্তি স্বৰ-সংগতি, ধনি বিপৰ্য্যয়, স্বৰ সমীভৱন, স্বৰধ্বনি লোপ, স্বৰগম আদিৰ প্ৰয়োগ আধুনিক অসমীয়াত যিদৰে আছে চৰ্য্যাপদতো সেইদৰে আছে। উদাহৰণস্বৰূপে — গৰাহক (গ্ৰাহক), পৰাণ (প্ৰাণ), অদঅজুঅ (অদ্ভূত) ইত্যাদি স্বৰভক্তি। উআস (< উদাস), অইস (< ঈদৃশ) ইত্যাদি স্বৰসংগতি। ঘৰ (< গৃহ), ঘৰিণী (< গৃহিণী) ইত্যাদি ধনি-বিপৰ্য্যয়। চাকা > চকা, কাপালী > কপালী ইত্যাদি স্বৰ সমীভৱন। অগি > অগ্গি > আগ/আগি ইত্যাদি প্ৰগত সমীভৱন। অলাবু > লাউ, উলংগ > লাঙ্গ/লাঙ্গা ইত্যাদি আদি স্বৰালাপ। নুপূৰ > নেউৰ ইত্যাদি বিসমীভৱন। চৰ্য্যাপদত বিভক্তিবুক্ত আৰু বিভক্তি শূণ্য - দুই শ্ৰেণীৰ শব্দ আছে। কাৰক বুজোৱাৰ উদ্দেশ্যে মূল শব্দৰ শেষত বিভক্তি যোগ কৰা হয়। আধুনিক অসমীয়াত এই নিয়ম বিদ্যমান। যেনে - অমিতা, লাট, খাল খৰ (বিশেষ্য শব্দ), উজু, জইসা, তইসা (বিশেষণ), এবৈ,

কইসন, কইসে (ক্রিয়া বিশেষণ), অম্হে, তঁই, তুম্হে (সর্বনাম), ভাই, ঘুম, হেঁহ, জানই (ক্রিয়া)। অসমীয়াৰ দৰে চৰ্যাপদতো ধাতুৰ পাছত 'ই', 'অন্তে' আৰু স্বৰূপ ভূতকালৰ ইলে, ইলা প্রত্যয় যোগ দি অসমাপিকা ক্রিয়া কৰা হয়। যেনে — উঠি, কৰি, গই, চড়ি, দেখি, ধুনি ইত্যাদি। অসমীয়া ভাষাত নিবেধার্থক ন, ক্রিয়াৰ আগত বহে, বঙলা, ভাষাত কিন্তু ক্রিয়াৰ পাছতহে বহে। চৰ্যাপদত নিবেধার্থক বা ন নঞার্থক সাধাৰণতে ক্রিয়াৰ আগতেই বহা দেখিবলৈ পোৱা যায়, যেনে — নছাড়অ, নজাই, নলৈই ইত্যাদি।

অসমীয়া ভাষাৰ দৰে চৰ্যাপদতো তিনি প্ৰকাৰৰ সন্ধিৰ প্ৰয়োগ পৰিলক্ষিত হয়। যেনে —

অজৰ + অমন = অজ্ৰামৰ (স্বৰসন্ধি)

সৎ + ভাৰে = সদভাৰে (ব্যঞ্জন সন্ধি)

নিঃ + আগী = নিৰাগী (বিসৰ্গ সন্ধি)

অসমীয়াত ব্যৱহৃত সমাসৰীতি চৰ্যাপদৰ সময়ৰ পৰা স্পষ্ট হৈ আহিছে। যেনে — উদক-চান্দ, ইন্দি-ৰিমআ, হষ্টা-মালা ইত্যাদি। অসমীয়াত সন্মান-সূচক বহুবচনান্ত শব্দ হ'ল — সকল, লোক। চৰ্যাপদত ইয়াৰ নিদৰ্শন এনেকুৱা, সঅমগুল, সঅল সমাহিঅ ইত্যাদি। চৰ্যাপদত স্ত্ৰী-প্রত্যয় — 'ঈ' আৰু — 'ণী'ৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়। অসমীয়া স্ত্ৰীপ্রত্যয়ৰ দৰে চৰ্যাপদতো স্ত্ৰীলিংগসূচক শব্দই কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত ক্রিয়া-পদকো প্ৰভাৱান্বিত কৰা দেখা যায়। যেনে — কৰিণা-কৰিণি নৰঅ-নাৰী ইত্যাদি। অসমীয়াৰ দৰে চৰ্যাত কৰ্তা, কৰ্ম, কৰণ আৰু অধিকৰণ কাৰক বাক্যত বিভক্তি যুক্ত নোহোৱাকৈ ব্যৱহাৰ হয়, যেনে — লুই ভনই গুৰু পুচ্ছিঅ জাগ (১); কলেৰ তেঙেলি কুঙীৰে লাতা (২) ইত্যাদি। অসমীয়াৰ দৰে স্ত্ৰী বিভক্তিৰ সম্বন্ধ পদৰ চিন 'ৰ'ৰ ব্যৱহাৰ চৰ্যাপদত দেখা যায়। যেনে — জেহীৰ সংগে হৰিণাৰ লুৰ ইত্যাদি। চৰ্যাপদত ব্যৱহাৰ হোৱা অসমীয়া সাদৃশ্যযুক্ত যুৰীয়াশব্দ মনকৰিবলগীয়া। যেনে — জইসনে-তইসনে; জঠে-তঠে; জেজে-তেতে ইত্যাদি। ইয়াৰোপৰি এক, একে, একু, একেলী, একেলৈ, দআ, দুই ইত্যাদি গুণগত সংখ্যাশব্দ আৰু উদক-চান্দ, কৰ্ম-কুগুল, কৰুণা-ডমকলি ইত্যাদি জতুৰা-ঠাচযুক্ত শব্দৰ সৈতে অসমীয়াৰ সৈতে যথেষ্ট সাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়। পুৰণি অসমীয়াত

প্রচলিত তৎসম, অর্দ্ধ তৎসম, তন্তুৰ আৰু দেশী শব্দৰ ব্যাকাৰে চৰ্যাপদত দেখা যায়। যেনে — অঙ্গ, অঙ্ক, অন্তৰে, চিহ্ন ইত্যাদি তৎসম শব্দ, গৰাহক < গ্ৰাহক, পৰম < স্পৰ্শ, পহৰা < প্ৰহৰ, বঅণ < বদ্ম, সৰঅ < সৰ্ব ইত্যাদি অর্দ্ধতৎসম শব্দ, অঠ < অষ্ট, অদশ < অদৃষ্ট, অধৰাতি < অধৰাত্ৰি ইত্যাদি তন্তুৰ শব্দ, টালত, ডাল, ডালী, বোব, চীবা, আলো ইত্যাদি দেশীশব্দ।

অসমীয়া ভাষাৰ সৈতে চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ উপৰোক্ত সাদৃশ্যৰ বাদেও চৰ্যাপদৰ ভাষাত ব্ৰজাৱলী ভাষাৰ পয়োভৰ দেখা যায়। সেয়ে ব্ৰজাৱলী ভাষাত ৰচিত অসংখ্য অংকীয়া নাটৰ শব্দ আৰু চৰ্যাপদৰ শব্দত মাজত সাদৃশ্য দেখা যায়। যেনে —

চৰ্যাৰ শব্দ	অংকীয়া নাটৰ শব্দ
আগি	ধ্বজ ব্ৰজ পংকজ দেখিতে দহে আগি (কালি দৰ্মন যাত্ৰা)
গগন	সে ক্ৰন্দনক উমিগগন বেড়ল কেলিগেপাল নাট) ইত্যাদি।
বাম	বিহি ভেলি বাম (কল্পিণী হৰণ নাট)

ওপৰৰ উদাহৰণৰ উপৰিও চৰ্যাৰ বৈয়াকৰণিক নিয়ম অসমীয়া ব্ৰজাৱলী ভাষাত পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰাক-বৈষ্ণৱ আৰু উত্তৰ-বৈষ্ণৱ যুগৰ কিছুমান লিখানিতো চৰ্যাৰ ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য আৰু শব্দৰাজি দেখা যায়। উল্লেখযোগ্য কথা এই যে পুৰণি অসম বুৰঞ্জীসমূহৰ মাজতো চৰ্যাৰ শব্দ কিছুমান সংৰক্ষিত হৈছে। খৃষ্টীয় ৬ষ্ঠ শতিকাৰ পৰা ১২শ শতিকাৰ ভিতৰত পূৰ্ব ভাৰতত প্ৰচলিত কথিত ভাষাক ধৰ্মীয় নিগূঢ়তাৰে আত্মাদিত কৰি ধৰ্ম-গুৰু তথা কবি সাহিত্যিক সকলে লিখাত প্ৰয়োগ কৰা হেতুকে চৰ্যাপদৰ ভাষা সমসাময়িক স্বাভাৱিক ভাষাৰ পৰা কিছু পৃথক হৈ পৰিছে। অংকীয়া-নাট, বৰগীত, ভট্টদেৱৰ কথা-গীতা, কথা-ভাগৱত আদিৰ ভাষা সমসাময়িক লিখিত ভাষাৰ সুকীয়াত্ব তুলনীয়। চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ লগত কামৰূপী অসমীয়া শব্দৰ সাদৃশ্যও তেনেই চকুত পৰা। সেইবোৰ আজিকোপতি আমাৰ সমাজত হুবহু ৰূপত চলি আছে। যেনে —

চৰ্যাশব্দ

অমিয়া

জেৰ্ণ

ঠাকুৰ

কুঠাৰ

তিনি

কামৰূপী শব্দ

অমিয়া

য়েন্

ঠাকুৰ

কুঠাৰ

তিনি ইত্যাদি।

উপৰোক্ত চৰ্যাপদৰ ভাষা বিচাৰ কৰি দেখা যায় যে চৰ্যাপদৰ লগত অসমীয়া ভাষা, সাহিত্য, সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ এক নিগূঢ় ঘনিষ্ঠতা আছে। এই সমূহ সাদৃশ্যৰ ভেঁটিতেই চৰ্যাপদক অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম লিখিত নিদৰ্শন বুলি কোৱা হয়।

সহায়ক গ্ৰন্থ :

১) চৰ্যাপদ, পৰীক্ষিত হাজৰিকা

২) অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত, সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা

অসমৰ ভাষা : এটি চমু আভাষ

ৰুদ্ৰ মৰাণ

ষষ্ঠ ষাণ্মাসিক, অসমীয়া বিভাগ

তিব্বত-বৰ্মী ভাষাসমূহৰ চমু পৰিচয় : অসম ভালেমান জনগোষ্ঠীয় লোকৰ বাসস্থান। ইয়াৰে কিছুমান জনগোষ্ঠীয়ে ঘৰৰ ভিতৰত বা নিজা জনগোষ্ঠীৰ মাজত আৰু ঘৰৰ বাহিৰৰ সমাজত ভাব আদান-প্ৰদানৰ ভাষা ৰূপে অসমীয়া ভাষাকেই ব্যৱহাৰ কৰে। আকৌ অন্য কিছুমান জনগোষ্ঠীয়ে ঘৰৰ ভিতৰত বা নিজা জনগোষ্ঠীটোৰ ভিতৰত এটা ভাষাত কথা কয় আৰু জনগোষ্ঠীটোৰ নিজা মানুহৰ বাহিৰে অন্যৰ লগত কথা পাতিব লগা হ'লেই অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ কৰে। সামগ্ৰিকভাবে চালে অসমৰ ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত পোৱা এই দুটা ৰূপৰ অধ্যয়ন অধিক তাৎপৰ্য পূৰ্ণ। ইয়াৰপৰা দেখা যায় যে অসমৰ সকলো জনগোষ্ঠীয়েই অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে, অৰ্থাৎ অসমৰ জন-জাতীয় ভাষা-ভাষী লোকসকল দ্বিভাষী।

অসমৰ জনজাতীয় ভাষাবোৰ বৃহৎ চীন-তিব্বতীয় পৰিয়ালৰ। চীন-তিব্বতীয় পৰিয়ালটোক পণ্ডিতসকলে তিব্বত-বৰ্মী আৰু থাই-চীন, এই দুটা ভাগত ভাগ কৰিছে। অসমত পোৱা চীন-তিব্বতীয় পৰিয়ালৰ তিব্বত বৰ্মী শাখাৰ ভাষা কিছুমান হ'ল বড়ো, মিচিং, কাৰ্বি, ডিমাচা, তিৱা, ৰাভা, দেউৰী আদি : আৰু থাই-চীন পৰিয়ালৰ ভাষাকেইটা হ'ল - খামতি, টুকং, খাময়াং, ফাকে আৰু আইতন। এই ভাষাবোৰ অধ্যয়ন কৰি চালে কিছুমান উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্য লক্ষ্য কৰা যায়। এই বৈশিষ্ট্য সমূহ হ'ল :- ১) এই ভাষা-ভাষী লোকসকল নিজে এটা জনজাতি আৰু জনজাতিটোৰ মাজত তেওঁলোকৰ ভাষাটো সীমাবদ্ধ। ২) এই জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ বেছি ভাগেই পৰস্পৰ দুৰ্বোধ্য আৰু তেওঁলোকে সমূহীয়া

ভাৱৰ আদান-প্ৰদানৰ বাবে অসমীয়া ভাষা প্ৰয়োগ কৰে। ৩) ভাষাৰ পিনৰ পৰা এই ভাষাবোৰৰ প্ৰধানকৈ সুৰপ্ৰধান ভাষা। অৱশ্যে সুৰ নথকা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰভাৱত এই দুই-এটা ভাষাৰ সুৰ নাইকীয়াও হৈছে। ৪) এই ভাষাবোৰৰ উচ্চাৰণত স্বৰবৰ্ণৰ হ্রস্ব-দীৰ্ঘৰ ৰূপ সুকীয়া-সুকীয়া, যিটো অসমীয়া ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত দেখা নাযায়। অসমীয়া ভাষাত হ্রস্ব-দীৰ্ঘ আখৰবোৰ লেখাৰ বাবেহে ৰখা হৈছে, উচ্চাৰণত নাই। ৫) অসমীয়া ভাষাত নথকা দুটা সুকীয়া কেন্দ্ৰীয় উচ্চস্বৰ বৰ্ণ উচ্চাৰণ পোৱা যায়।

এইবোৰৰ উপৰি তীব্ৰত-বৰ্মী ভাষা বিলাকত মহাপ্ৰাণ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ বেছিভাগ ভাষাতে নাই। আন হাতেদি থাই-চীন ভাষাবিলাকত ঘোষ-ধ্বনিৰ অভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। এই থাই-চীন ভাষাবিলাক একাক্ষৰী (monosyllabic) অযোগাত্মক ভাষা। ভাৰতৰ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত প্ৰাপ্ত তিব্বত-বৰ্মী ভাষা বিলাকৰ কোনোটোতে পৰস্পৰাগত নিজা লিপি নাই। আজি কালি সংশোধিত ৰোমান লিপিৰে লিখাৰ প্ৰচেষ্টা কৰিছে। আনহাতেদি বড়ো ভাষাত দেৱনাগৰী লিপি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। অৱশ্যে সেইটো ভাষাত সম্প্ৰতি নিজা প্ৰাচীন লিপি পোৱা গৈছে আৰু এই লিপিতেই “মীতে ময়ে তন্নবা লাইৰিক অহানবা” আৰু অহানবা মীতে ময়েক মপী”ৰ দৰে পুথি লিখা হৈছে। ইপিনে থাই-চীন ভাষা কেইটাৰ নিজা লিপি আছে। এই সাধাৰণ বস্তুবোৰ দেখা গ’লেও আচলতে এইবোৰৰ মাজত ৰূপ ৰচনা, বাক্য আৰু শব্দৰ ক্ষেত্ৰত ইমান অমিল যে এইবোৰ পৰস্পৰে-পৰস্পৰৰ বাবে দুৰ্বোধ্য ভাষা।

জনজাতীয় লোক সকলৰ বৰ্তমান শিক্ষিত হাৰ তেনেই কম যাৰ ফলস্বৰূপে পুথি-পাঁজি প্ৰকাশ পালেও আশা কৰা মতে পাঠক সমাজ এখন পোৱা টান। কোৱা বাহুল্য যে কথিত ভাষা এটাই বিভিন্ন প্ৰচেষ্টাত সাহিত্যিক ভাষা বা বৌদ্ধিক চৰ্চাৰ ভাষা ৰূপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিব পাৰে। এই ক্ষেত্ৰত সেই ভাষিক গোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ একান্ত আগ্ৰহৰ কথাই প্ৰধান ভাৱে ভূমিকা লয়। কথিত ভাষাৰ শ্ৰীবৃদ্ধি নিৰ্ভৰ কৰে বিশেষকৈ সম্প্ৰসাৰণৰ ওপৰত। সম্প্ৰসাৰিত ভাষা এটাই অন্য ভাষিক গোষ্ঠীৰ

ওপৰত একোটা প্ৰয়োজনভিত্তিক হেঁচা দিয়ে আৰু সেই হেঁচা অন্য ভাষাটোৱে গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া হয়। এনেকৈ কালক্ৰমত সম্প্ৰসাৰিত ভাষাটোৱে সান্নিধ্যত থকা অন্য ভাষাৰ ওপৰত প্ৰভুত্ব বিস্তাৰ কৰে আৰু তেতিয়াই ভাষাটোৰ সম্প্ৰসাৰিত হৈ শ্ৰীবৃদ্ধি হয়। তেনে এটা ভাষা শিকাৰ প্ৰতি অন্য ভাষিক গোষ্ঠীৰ লোকো আকৰ্ষিত হয়।

অসমৰ জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ বিশেষ অধ্যয়ন যিমান হ'ব লগিছিল এতিয়ালৈকে হোৱা নাই। বিশেষ অধ্যয়নে ভাষাটোৰ মাজত থকা উপভাষাবিলাক নাইবা আঞ্চলিক ৰূপ বিলাক স্পষ্টকৈ তুলিব আৰু তাৰ মাজতেই ভাষাটোৰ উমৈহতীয়া ৰূপ একোটা গঢ় দিয়াত সুবিধা হ'ব। তেনে অধ্যয়নৰ অভাৱতেই এটা আঞ্চলিক ৰূপৰ ভাষা কোৱা মানুহে একোটা ভাষাৰে অন্য এটা আঞ্চলিক ৰূপক স্বীকৃতি দিব নোখোজে। ফলস্বৰূপেই ব্যাকৰণৰ নীতি-নিয়ম নিৰ্দ্ধাৰণত নাইবা অভিধান আদি প্ৰণয়নত যথেষ্ট বাধা আহে। তদুপৰি বৰ্তমানে স্কুল পৰ্যায়ত এনে জনজাতীয় দুই এটা ভাষাক বিষয় হিচাপে দিলেও নিখুঁট পাঠ্যপুঠিৰ অভাৱ এনেবোৰ কাৰণলৈ বৈ গৈছে।

প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখ কৰা ভাল যে পৃথিৱীৰ ভাষাবোৰ ভানকৈ লক্ষ্য কৰিলে কিছুমান বৈশিষ্ট চকুত পৰে। কিছুমান ভাষা শ শ বছৰ ধৰি একোটা বিশেষ জনগোষ্ঠীৰ মাজতে আবদ্ধ হৈ থাকে। সেই ভাষাটো জনগোষ্ঠীটোৰ বাহিৰে অন্য জনগোষ্ঠীৰ লোকে শিকি ক'ব লগা হোৱা নাই শিকি ক'বলৈ প্ৰয়োজনবোধো কৰা নাই। সেই জনগোষ্ঠীটোৰ জনসংখ্যা যদি এজন বাঢ়িছে তেন্তে সেই ভাষা কোৱা লোক এজন বৃদ্ধি পাইছে আৰু যদি এজনৰ মৃত্যু হৈ জনসংখ্যা কমিছে তেন্তে সেই ভাষী লোকো এজন কমিছে। এনেধৰণৰ ভাষাবোৰ একপ্ৰকাৰ স্থবিৰ ভাষা এনে ভাষাৰ কোনো সম্প্ৰসাৰণ নাই, বৰঞ্চ সংকোচনৰ দিশহে অতি প্ৰকট।

এনেকুৱা কিছুমান ভাষাও পৃথিৱীত আছে, যিবোৰ কোনো সম্প্ৰদায় বিশেষৰ মাজত আবদ্ধ নাথাকি সকলোৰে তেনে ভাষা নিজৰ ভাষাৰূপে হেলাৰঙে গ্ৰহণ কৰে। এনেধৰণৰ ভাষাবোৰ সাধাৰণতে সম্প্ৰসাৰণমুখী।

আৰু কছাৰী দোৱানক ধৰিহে কৰা হৈছে। ডিমাছা বা মেছ সকলৰ ভাষা ইয়াৰ লগত সাঙুৰি ধৰা নাই। ২০০১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি অসমত বড়ো, বড়ো কছাৰী লোকৰ জনসংখ্যা ১৩, ৫২, ৭৭১ জন। বড়ো ভাষাৰ পৰম্পৰাগত নিজা লিপি নাই। খৃষ্টিয়ান বড়োসকলে ধৰ্মীয় কথাবিলাক লেখাৰ মাধ্যম হিচাপে ৰোমান আখৰকে গ্ৰহণ কৰে আৰু কিছুমানে এসময়ত সংশোধিত ৰূপত অসমীয়া আখৰেৰেই বড়ো ভাষাত লেখিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল যদিও পাচলৈ তেওঁলোকে দেৱনাগৰী লিপিকেই গ্ৰহণ কৰিছে।

২) কাৰ্বি : অসমৰ মাজ-মজিয়াৰ কাৰ্বি আংলং জিলাৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলত বসবাস কৰা কাৰ্বিসকলৰ ভাষা হ'ল কাৰ্বি ভাষা। পূৰ্বে তেওঁলোকক মিকিৰ বুলি জনা গৈছিল যদিও আজিকালি “কাৰ্বি” শব্দটোহে স্বীকৃত শব্দ। ১০,৩৩২ বৰ্গ কিলোমিটাৰ ব্যাপি থকা জিলা খনৰ মুঠ কাৰ্বি লোকৰ সংখ্যা ২০০১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি ৩,৫৩,৫১৩ জন: টেৰণ, তেবাং, তিমুং, ইংহি আৰু ইংতি এই পাঁচটা প্ৰধান ফৈদত বিভক্ত কাৰ্বিসকল মূলতে কৃষিজীৱী। এই প্ৰধান ফৈদবোৰৰো আকৌ শাখা-প্ৰশাখা পোৱা যায়। কাৰ্বি সকলৰ মান্য-ভাষাৰূপে সাধাৰণতে ডিফু অঞ্চলৰ কথিত ভাষাটোহে ধৰা হয়। মৌখিক সাহিত্যৰে ভৰপূৰ এই কাৰ্বি ভাষা তিব্বত-বৰ্মী পৰিয়ালৰে। এই ভাষাতেই কাৰ্বি ৰামায়ণ “ছাবিন আলুন” পোৱাটো তাৎপৰ্যপূৰ্ণ।

৩) ৰাভা : -অসমৰ পশ্চিমফালে গোৱালপাৰা আৰু কামৰূপ জিলাত এমুঠি মানুহে বসবাস কৰে যাক আমি ৰাভা বুলি কোৱা হয়। তেওঁলোকে কথিত ভাষাৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটো ৰাভা ভাষা। ৰাভা ভাষাটো তিব্বতবৰ্মী পৰিয়ালৰ। ২০০১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি অসমত মুঠ ৰাভা জনসংখ্যা হ'ল- দুই লাখ সাতসত্তৰ হেজাৰ পাচশ সোতৰ জন। এই ভাষাটোৰ এতিয়ালৈকে কোনো বিজ্ঞানসন্মত বহল ৰূপত অধ্যয়ন হোৱা নাই। ৰাভাসকলৰ মাজত বংদানি, মাইতৰি, দোহাৰি, পাতি, চুঙ্গা, বিতলীয়া আৰু তোতলা - এই সাতোটা ভাগ আছে। বংদানি আৰু মাইতৰি ভাগ দুটাৰ বাহিৰে বাকী ভাগ কেইটাৰ মাজত ৰাভা ভাষাটোৰ

প্রচলন নাই। তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষাকেই ভাৰ প্ৰকাশৰ মাধ্যমৰূপে গ্ৰহণ কৰিছে। উল্লিখিত ৰংদানি আৰু মাইতৰি ভাগ দুটা গাৰো পাহাৰৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলত বসবাস কৰে। ভাষাটোৰ কোনো পৰম্পৰাগত লিপি নাই আৰু বৰ্তমানেও ই দোৱান ৰূপেই চলি আছে।

৪) মিচিং :- অসমৰ বিশেষকৈ লক্ষিমপুৰ, ধেমাজী, ডিব্ৰুগড় আৰু শিৱসাগৰ জিলাত বসবাস কৰা মিচিং ভাষাও আলোচিত তিব্বত-বৰ্মী শাখাৰে ভাষা। তাহানিতে আবৰ পাহাৰটোৰ পৰা ভৈয়ামলৈ নামি অহা মিচিং সকলৰ মাজত কেইবাটাও ঠাল পোৱা যায়। তাৰ ভিতৰত দুই-এটা ঠালে মিচিং ভাষা ক'বলৈ এৰি দিছে। চামগুৰীয়া, বিহিয়া, বংকোৱাল আৰু তেমাৰ মিচিং সকলে মিচিং ভাষা নকয়। সম্প্ৰতি ময়িং সকলৰো দুই-এখন গাঁৱত মিচিং ভাষা ক'বলৈ এৰি দিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে টীয়কৰ ওচৰত থকা শীৰাম মিচিং গাঁৱত মিচিং ভাষা ক'বলৈ এৰি দিছে। মিচিং ভাষাৰ লগত অৰণাচলৰ আদী, গাল, হিলমিৰি ইত্যাদি ভাষাৰ যথেষ্ট মিল আছে। ২০০১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি অসমত মুঠ মিচিং জনসংখ্যা হ'ল ৫,৮৭৩১০ জন। মিচিং ভাষাৰ নিজা লিপি নাই আৰু এসময়ত অসমীয়া লিপিৰ জৰিয়তে লেখাৰ প্ৰচেষ্টা কৰিছিল যদিও বৰ্তমানে সংশোধিত ৰোমান লিপিতেই পুথি-পাঁজি ৰচনা কৰা দেখা গৈছে। সংশোধিত ৰোমান লিপিতেই বৰ্তমানে মিচিং ভাষা সম্পৰ্কীয় পুথি প্ৰকাশ পালেও ৰোমান লিপিক বুজাবৰ বাবে আকৌ অসমীয়া লিপিকেই প্ৰয়োগ কৰাটো অধিক তাৎপৰ্যপূৰ্ণ কথা। “মিচিং আগং কীৰাঙ”ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত (MISING AGOM LEGA:PE ROMAN ABVG) গ্ৰন্থত বৰ্ণ পৰিচয় দিওঁতে প্ৰতিটো ৰোমান আখৰৰ দাঁতিত অসমীয়া আখৰেৰে উচ্চাৰণ নিৰ্দেশ কৰা হৈছে। বৰ্তমানে মিচিং ভাষাত থলুৱা ভাৱে পত্ৰিকা (যেনে - লোতাড, লীৱাং) আদিও প্ৰকাশৰ চেষ্টা চলিছে আৰু এইবোৰৰ দুই এটা সংখ্যা প্ৰকাশো পাইছে।

৫) দেউৰী :- অসমত পোৱা অন্য এটা তিব্বত-বৰ্মী ভাষা হ'ল দেউৰী ভাষা। কোনো কোনোৱে ইয়াক দেউৰী-চুটিয়া বুলি বুজালেও

আজিকালি মানুহবিলাকক দেউৰী মানুহ আৰু তেওঁলোকৰ ভাষাটোক দেউৰী ভাষা বুলি জনা যায়। দেউৰী সকলৰ মাজত চাৰিটা ফৈদ আছে - টেঙাপনীয়া, বৰ গঞা, দিৰঙীয়া আৰু পাটৰ গঞা। অৱশ্যে কেইটা ফৈদে আজিকালি দেউৰী ভাষা নকয় আৰু তেওঁলোকে মূল ভাষাটোৰ কিছু শব্দ এতিয়াও অসমীয়া কথাৰ মাজত প্ৰয়োগ কৰে। তেনে শব্দ বেছি ভাগেই সংস্কৃতি মূলক। মাত্ৰ দিৰঙীয়া ফৈদৰ লোক সকলেহে দেউৰী ভাষাটো দৈনন্দিন কথা ভাষা ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। দিৰঙীয়া ফৈদৰ লোকেও অন্য কেইটা ফৈদৰ দৰে অসমীয়া ভাষাকে শিক্ষা-দীক্ষাৰ মাধ্যম ভাষাৰূপে গ্ৰহণ কৰি আহিছে। ২০০১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি অসমত তেওঁলোকৰ জনসংখ্যা হ'ল জন ৪১,১৬১। দেউৰী ভাষাত যথেষ্ট মৌখিক সাহিত্য পোৱা যায়।

৬) তিৱা : এইবোৰৰ উপৰি অসমৰ ভিতৰত পোৱা আন কেইটামান তিব্বত-কৰ্মী গোষ্ঠীৰ ভাষা হ'ল লালুং আৰু ডিমাছা ভাষা। লালুংসকলক আজিকালি তিৱা বুলিহে জনা যায়। তেওঁলোকে 'তিৱা' শব্দটো 'তিফ্ৰা' শব্দৰ পৰা অহা বুলি ভাবে। 'তিফ্ৰা' শব্দৰ অৰ্থ হ'ল পিতৃ জলদেৱতা। তিৱা ভাষাত 'তি' বা 'দি' শব্দৰ অৰ্থ হ'ল 'পানী' আৰু 'ফ্ৰা' হ'ল পিতৃ। এওঁলোকক প্ৰধানকৈ নগাওঁ জিলাৰ কপিলী উপত্যকাত পোৱা যায়। শিৱ-পাৰ্বতীক প্ৰধান উপাস্য দেৱ-দেৱীৰূপে পূজা-অৰ্চনা কৰা তিৱাসকলৰ ভিতৰত প্ৰায় বাৰটামান সৰু সৰু ঠাল পোৱা যায়। ২০০১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি অসমত মুঠ লালুং (তিৱা)ৰ জনসংখ্যা হ'ল ১,৭০,৬২২ জন।

সহায়ক গ্ৰন্থ :

- ক) অসমৰ ভাষা - ডঃ ভীমকান্ত বৰুৱা
- খ) অসমীয়া আৰু অসমৰ ভাষা - উপভাষা - ডঃ উপেন ৰাভা ডাকাচাম
- গ) আধুনিক ভাষা-বিজ্ঞান পৰিচয় - ডঃ ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা

ভাষাৰ মুখ্য উপাদান আৰু গৌণ উপাদান সমূহ

প্ৰিয়া গগৈ

ষষ্ঠ মাধ্যমিক, অসমীয়া বিভাগ

ভাষাৰ মুখ্য উপাদান চাৰিটা - ১) ধ্বনি ২) ৰূপ ৩) বাক্য
৪) অৰ্থ। এই কেইটা ভাষাৰ মৌলিক উপাদান আনহাতে ইয়াৰ লগতে
ভাষাৰ কেইটামান গৌণ উপাদানো আছে। সেইবোৰ হ'ল - সুৰ,
সুৰলহৰ, শ্বাসাঘাত আৰু সন্ধি। গৌণ উপাদান কেইটা নহলেও ভাষাৰ
কাৰ্য্য সিদ্ধি নহয়। কাৰণ ভাষা বুলিলে প্ৰধানকৈ কথিত ভাষাকে বুজা
যায়। লিখিত ভাষাত গৌণ উপাদান সমূহৰ প্ৰয়োগ নাথাকে।

১) ধ্বনি : ধ্বনিয়েই ভাষাৰ প্ৰথম উপাদান। বাগীন্দ্ৰিয়ৰ দ্বাৰা
এই ধ্বনিবোৰ উচ্চাৰিত হয়। কেইবাটাও ধ্বনিৰ সংযোগত এটা বৰ্ণ
গঠিত হয়। সেয়েহে একেটা ধ্বনিয়ে এটা শব্দৰ স্থানভেদে বেলেগ
বেলেগ ৰূপত উচ্চাৰিত হ'ব পাৰে। ভাষা এটাত যিবোৰ ধ্বনি ব্যৱহাৰ
কৰা হয় সেইবোৰৰ সংখ্যা তেনেই সীমিত। নিৰ্দিষ্ট কেইটামান ধ্বনিৰেহে
উপযুক্ত ৰূপ গঠন কৰি এটা শব্দ সম্পূৰ্ণ কৰা হয়। ধ্বনি নোহোৱাকৈ
ভাষাৰ চিন্তা অমূলক। এই ধ্বনিবোৰ ভাষাটোৰ প্ৰাথমিক উপকৰণ আৰু
এইবোৰক লৈয়ে ভাষাৰ আন কেইটা উপাদান গঢ় লৈ উঠে।

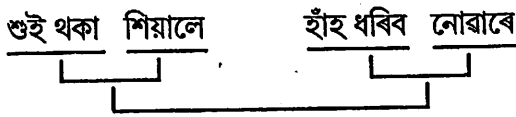
২) ৰূপ : ধ্বনি সংযোগ কৰি একো একোটা ৰূপ গঠন কৰা
হয়। অকলশৰীয়াকৈ কোনো ধ্বনিয়েই ৰূপ হ'ব নোৱাৰে। এটা ভাষাত
এই ৰূপবোৰ পূৰ্বে প্ৰচলিত অৰ্থৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। ৰূপ প্ৰধানকৈ

দুবিধ - মুক্ত ৰূপ আৰু বদ্ধ ৰূপ । যিবোৰ ৰূপে অকলশৰীয়াকৈ অৰ্থ
 প্ৰকাশ কৰিব পাৰে, সেইবোৰেই মুক্ত ৰূপ । যেনে - খা, যা, নাচ, ধান,
 মানুহ ইত্যাদি । আনহাতে যিবোৰ ৰূপে মুক্ত ৰূপৰ লগত সংযোগ হৈ
 অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে সেইবোৰেই বদ্ধ ৰূপ । বদ্ধ ৰূপবোৰ স্বতন্ত্ৰ নহয় ।
 এইবোৰ অন্যান্য ৰূপৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল । যেনে - খা - ইছো, ধান -
 অনি, মানুহটো ইত্যাদি । ইয়াত ইছো, অনি আৰু টো আদি বদ্ধ ৰূপ ।
 এই বদ্ধ ৰূপবোৰ ক্ৰমে মুক্ত ৰূপ খা, ধান, মানুহৰ পিচত যোগ হৈছে।
 এইবোৰৰ অকলশৰীয়া অৰ্থ ভিত্তিহীন । এই বদ্ধ ৰূপবোৰ নহ'লে ভাষা
 এটা সম্পূৰ্ণ হ'ব নোৱাৰে । বদ্ধ ৰূপবোৰ কেতিয়াবা মুক্ত ৰূপৰ আগত,
 কেতিয়াবা পিছত আৰু কেতিয়াবা মাজত ব্যৱহৃত হয় । আগত লগা বদ্ধ
 ৰূপবোৰক পূৰ্ব প্ৰত্যয় বুলি কোৱা হয় । অসমীয়াত অ - জয়, বে - দখল
 আদিৰ অ আৰু বে পূৰ্ব প্ৰত্যয় । আনহাতে ওপৰৰ উদাহৰণৰ ইছো, অনি,
 টো পৰ প্ৰত্যয় । অসমীয়াত মধ্য প্ৰত্যয় নাই । টাগালক ভাষাত gulay
 মানে সেউজীয়া কিন্তু যেতিয়া gu-in-lay লিখা হয় তেতিয়া সেউজীয়া
 শাক-পাচলিক বুজায় । এই সম্পূৰ্ণ ৰূপটোৰ মাজত বদ্ধৰূপটো সোমাই
 আছে ই মধ্য প্ৰত্যয় । পৰ প্ৰত্যয় সমূহ মুক্ত ৰূপৰ পিচত একেলগে
 কেইবাটাও সংযোগ হৈ থাকিব পাৰে । যেনে - ধান-অনি-ডবা-অলৈ ।
 ইয়াত তিনিটা বদ্ধ পৰ প্ৰত্যয় একেলগে সংযোগ হৈ আছে । তেনেকৈ
 মাহী-য়েক-হত-অলৈ ।

৩) বাক্যঃ ভাষাৰ উপাদান সমূহৰ ভিতৰত বাক্যই হৈছে চাক্ষুষ
 অস্তিম্ভৰ । ধ্বনি সংযোগেৰে ৰূপ গঠন কৰি, ৰূপ সংযোগেৰে বাক্য
 গঠন কৰা হয় । ৰূপৰ পৰা বাক্যলৈ যিটো বাট সেই বাটটোৰেই হৈছে
 ব্যাকৰণ অৰ্থাৎ কেৱল ৰূপ সংযোগ কৰি কেইটামান ৰূপ ওচৰা-ওচৰিকৈ
 থাকিলেই বাক্য হ'ব নোৱাৰে । বাক্যৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপটো কেৱল ৰূপ
 সংযোগেৰে গঠিত নহয় । বাক্যৰ গঠনৰ যি পৰম্পৰাগত নিয়ম সেই
 পৰম্পৰাগত নিয়মটোৰেই হৈছে ব্যাকৰণ । বাক্য এটা সম্পূৰ্ণ হোৱাত

ৰূপ সংযোগ আৰু ব্যাকৰণৰ ভূমিকা সৰ্বাধিক। ব্যাকৰণ বুলি ক'লে ক্ৰিয়া, ক্ৰিয়া বিভক্তি, বচন, লিংগ আদিৰ কথাও জড়িত হৈ থাকে। বাক্য এটা সম্পূৰ্ণ হ'বলৈ আকাংক্ষা, যোগ্যতা আৰু আসক্তিৰ প্ৰয়োজন। বাক্যৰ গঠন সম্পৰ্কে বিশ্বনাথ কবিৰাজে "সাহিত্য দৰ্পন" গ্ৰন্থত এইদৰে কৈছে "বাক্যংস্যাৎ যোগ্যতা - কাংশাসক্তি মুক্তঃ পদোচ্চয়ঃ।" এই কথাষাৰ যিকোনো ভাষাৰ ব্যাকৰণতে প্ৰযোজ্য। বাক্য এটাই সদায় সমাপ্তি কামনা কৰে এয়াই আসক্তি। আনহাতে পৰম্পৰাগত ব্যাকৰণৰ আধাৰত বাক্য এটা সম্পূৰ্ণ হ'লেই নহ'ব, সেই সম্পূৰ্ণতাৰ যোগ্যতা বাক্যটোত থাকিব লাগিব। যেনে - "হাঁহ পুখুৰীত উৰে বুলি নকৈ, হাঁহ পুখুৰীত চৰে বুলি ক'লেহে বাক্যটো শুদ্ধ হ'ব। ব্যাকৰণিক বিচাৰত দুয়োটা বাক্যই শুদ্ধ কিন্তু অসমীয়া জটোৱাত আছে এইটো স্বীকাৰ নকৰে। সেইকাৰণে ধান কাটে, নকৈ, ধান দায় কয়। আঁঠোৱা লগোৱা নকৈ আঁঠোৱা তৰা হয়। আন কথাত শব্দ আৰু বাক্যবোৰে এক নিৰ্দিষ্ট স্থানত হৈ অৱতীৰ্ণ হ'ব বিচাৰে। সিও পৰম্পৰা "হাঁহ ধৰিব নোৱাৰে শুই থকা শিয়ালে বা শিয়ালে শুই থকা হাঁহ ধৰিব নোৱাৰে বুলি ক'লে উপযুক্ত স্থানত ৰূপবোৰ অৱতীৰ্ণ হোৱা নাই। আসক্তি অনুসৰি বাক্যটো এনেধৰণৰ হ'ব শুই থকা শিয়ালে হাঁহ ধৰিব নোৱাৰে। এই বাক্যটোৰ আসক্তি এনেধৰণৰ হ'ব -

৪) অৰ্থ : অৰ্থই হৈছে ভাষাৰ অন্তিম কাৰ্য। ইয়েই চূড়ান্ত উপাদান। ভাষাৰ প্ৰসংগত বক্তা আৰু শ্ৰোতাৰ কথা স্বীকাৰ কৰা হয়। শ্ৰোতাহীন ভাষা অপ্ৰাসংগিক বাক্যৰ অৰ্থ লাভ কৰে শ্ৰোতাইহে। শ্ৰোতা নহলে ভাষাৰ প্ৰকৃত কাৰ্য সিদ্ধি নহয়, অৰ্থাৎ শ্ৰোতাক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই ভাষাৰ অন্তিমটো উপাদান অৰ্থৰ প্ৰাসংগিকতা।

স্থান, কাল, পাত্ৰভেদে একেটা বাক্যই বেলেগ বেলেগ অৰ্থ সূচীত কৰিব পাৰে। ভাষাটো যিখন সমাজত প্ৰচলিত সেই সমাজখনৰ মানুহৰ মনোভংগী, মূল্যবোধ, পৰম্পৰা, সংস্কাৰ, আগ্ৰহ আদি বক্তাই জানিব লাগিব বক্তা আৰু শ্ৰোতাৰ সম্পৰ্কৰ মৰ্যদা, আত্মীয়তা, বয়স, পৰিবেশ আদি সম্পৰ্কেও বক্তা সচেতন হ'ব লাগিব। এই সকলোখিনি লৈহে বাক্য এটাৰ অৰ্থ নিৰ্ণয় হয়।

তদুপৰি আৰম্ভণিতে উল্লেখ কৰি অহা ৰূপ আৰু বাক্যৰ সুৰ, সুৰ-লহৰ, শ্বাসাঘাত আদিৰ উপযুক্ত প্ৰয়োগো অৰ্থৰ লগত জড়িত হৈ থাকে। বিশেষকৈ শ্বাসাঘাত আৰু সুৰ-লহৰৰ পৰিবৰ্তনে বাক্যৰ অৰ্থ ভিন ভিন ৰূপত তুলি ধৰে। অৰ্থাৎ ধ্বনি সংযোগেৰে ৰূপ গঠন কৰি ব্যাকৰণৰ সহায়েৰে বাক্য গঠন কৰিলেই ভাষাৰ কাম শেষ নহয়। যেতিয়ালৈকে বাক্য এটাই শ্ৰোতাক উপযুক্ত অৰ্থ প্ৰদান কৰিব নোৱাৰিব তেতিয়ালৈকে ভাষাৰ অন্তিম কাৰ্য সিদ্ধি নহ'ব।

সহায়ক গ্ৰন্থৰ নাম :

- ক) ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা - অপৰ্ণা কৈৱৰ
- খ) ভাষাবিজ্ঞান - ডঃ উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী
- গ) আধুনিক ভাষাবিজ্ঞান পৰিচয় - ডঃ ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ন দত্ত বৰুৱা।

□□□

মালিকৰ ৰচনাত ভাষাৰ মাধুৰ্য

কৃষ্ণা সোণোৱাল
স্নাতক সৰ্ব্ব মাধ্যমিক

অসমীয়া সাহিত্যৰ অবিস্মৰণীয়, অনন্য প্রতিভা বুলিলে বিশেষভাবে মনলৈ অহা ব্যক্তিসকলৰ ভিতৰত চৈয়দ আব্দুল মালিকৰ নাম পোনতেই লব লাগিব। বিংশ শতাব্দীৰ বিৰল প্রতিভাৰ গৰাকী কথা শিল্পী চৈয়দ আব্দুল মালিকে ষাঠি বছৰো অধিক কাল অসমীয়া সাহিত্যৰ বিভিন্ন দিশলৈ অলেখ অৱদান আগবঢ়াই গ'ল। এইজন ব্যক্তি একেধাৰে কবি, ঔপন্যাসিক, গল্পকাৰ, নাট্যকাৰ, সমালোচক আৰু ৰম্য ৰচনাকাৰৰূপে প্ৰখ্যাত। অসমীয়া সাহিত্যৰ শ্ৰেষ্ঠ কথা সাহিত্যিক মালিকৰ উপন্যাস আৰু চুটিগল্প সমূহে বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ জীৱন প্ৰবাহৰ প্ৰতিচ্ছবি দাঙি ধৰে। মানৱ মন, মানৱ চৰিত্ৰ মালিকৰ লিখনৰ যাদুৰ পৰশত মহীয়ান হৈ উঠি সৰ্বকালৰ, সমগ্ৰ মানৱৰ মানৱীয় আবেদন যেন ফুটাই তুলিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। অসমীয়া জাতীয় সংস্কৃতিৰ বাবে-ৰহনীয়া ৰূপ, বিভিন্ন জাতি-উপজাতিৰ সমন্বয়ৰ গাঁকো মালিকৰ ৰচনাৰ পৰশত আলোকিত হৈ উঠিছে। মাটিৰ আৰু মানুহৰ মৰমে মালিকৰ লিখনিক বিশেষ আয়তন দিবলৈ সক্ষম হৈছে। মালিকৰ ৰচনাৰ আধাৰভূমি হ'ল মানৱীয় প্ৰেম, য'ত সৃষ্টিশীল প্রতিভাই সুৰগা চৰাইছে। সূক্ষ্ম বিশ্লেষণৰ জৰিয়তে জীৱনৰ সত্য ৰূপক সুন্দৰ কবি তোলাত শিল্পী-সাহিত্যিকৰ যি ভূমিকা সি সঁচাকৈয়ে প্রতিভাৰ এক অনন্য প্ৰকাশ। যথার্থতে কবলৈ গ'লে বিংশ শতাব্দীৰ আটাইতকৈ প্রতিভাশালী সাহিত্যিক সকলৰ ভিতৰত মালিকৰ ৰচনাত ভাষাৰ মাধুৰ্য তুলনাবিহীন। কাৰণ, অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত থকা জ্ঞান তথা দখলে কথাশিল্পীজনৰ সকলো ৰচনাকে উৎকৃষ্ট ৰচনাৰূপে পৰিচয় প্ৰদান কৰাত সহায় কৰিছে। যিকোনো লিখনিয়ৈই ভাষাৰ

ক্ষেত্ৰত নিখুঁত আৰু সारलील হ'লে সি পাঠকৰ বাবে গ্ৰহণযোগ্য আৰু সহজবোধ্য হৈ উঠে। মালিকৰ লিখনিও অসমীয়া সাহিত্যৰ বাবে পৰম সম্পদ। কাৰণ, তেওঁৰ ভাষাৰ মাধুৰ্যই ৰচনাৰাজিক অনুপম কৰি তুলিছে।

মালিকৰ ৰচনাৰ বৈশিষ্ট্যৰাজি আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে ভাষাই কথাই প্ৰথমে মনলৈ আহে। কথাশিল্পীৰূপে খ্যাত হ'লেও অসমীয়া কাব্য পৰিক্ৰমাতো তেওঁৰ স্থান যে অতি উচ্চ সেই কথা স্বীকাৰ কৰিব লাগিব। কাৰণ, প্ৰত্যেকজন লিখকৰ লিখনিৰ আঁৰত একোজন কবি লুকাই থাকে। লিখক মালিক যে অতি সূক্ষ্ম অনুভূতিৰ গৰাকী সেই কথা তেওঁৰ প্ৰতি ৰচনাতে বিৰাজমান। বিশিষ্ট সমালোচক ডঃ নগেন শইকীয়াই কৈছে — “মালিক ছাৰে নিজে যিহকে কওক তেওঁ যে মুখ্যতঃ কবি তাত সন্দেহ নাই। তেওঁৰ গদ্যও কবিতাৰ বিশেষত্বৰ দ্বাৰা সংক্ৰমিত। তেওঁৰ যিকোনো এখন উপন্যাস বা যিকোনো এটা গল্প মেলি ললে দেখিব আৰম্ভণিয়েই কেৱল কাব্যিক নহয়, শেষ পৰ্যন্ত তাৰ যি সামগ্ৰিক প্ৰতীতি আৰু আবেদন তাৰ মাজতো কাব্যিক উপলব্ধি আৰু অনুভৱেই ঝংকৃত হৈছে”। মালিকৰ ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য নিৰূপণ কৰিবলৈ যাওঁতে তেওঁৰ ৰচনাৰ যি কাব্যিক অভিব্যঞ্জনা সেই সম্পৰ্কে পাঠক সহজেই অৱগত হ'ব পাৰে। মালিক যে মূলতঃ এজন কবি সেই সম্পৰ্কে ডঃ মহেন্দ্ৰ বৰা, হোমেন বৰগোহাঞি আদি প্ৰখ্যাত প্ৰতিভাধৰ সাহিত্যিকসকলে আপোন আপোন অভিমত ব্যক্ত কৰিছে। ‘মই অসমীয়া’, ‘মোৰ স্বৰ্গ’ আদিৰ কবি আব্দুল মালিকৰ প্ৰতিটো গল্প আৰু উপন্যাসেই যেন একোটি পূৰ্ণাংগ কবিতা, এনে অনুভৱ হয়। কল্পনা, অনুভৱ আৰু প্ৰকাশভংগীৰ সুন্দৰ সমাহাৰে মালিকৰ ভাষাক এনে এক অনন্য ৰূপ প্ৰদান কৰিছে যি সকলো শ্ৰেণীৰ পাঠকৰ বাবে সমানে গ্ৰহণীয় আৰু বোধগম্য হ'ব পাৰে। মালিকৰ ৰচনাত কাব্যিক অভিব্যঞ্জনা অতি সুন্দৰ ভাৱে প্ৰতিফলিত হৈছে। ‘সুৰ্যমুখীৰ স্বপ্ন’ নামৰ উপন্যাসখনৰ আৰম্ভণিতেই ইয়াৰ উৱা-দিহ পাব পাৰি — “নৈখনে কথা কয়, বহুত পুৰণি কথা, কথাবোৰ দুয়োপাৰৰ গৰাত লাগি লাগি ৰয়, বিৰিণাৰ পাতত বহুত দিনলৈ লাগি থাকে। বতাহজাক আহি পুৰণি কথাবোৰ বিৰিণাপাতৰ পৰা ক'বলৈ লৈ যায়। তথাপি কথাৰ শেষ নাই।

ধনশিৰিয়ে পৰ্বতৰ কথা জানে। নদীৰ বুকুত অনন্ত কালৰ কথা। বেজাৰৰ, আনন্দৰ, হাঁহিৰ, কান্দোনৰ, জন্মৰ, মৃত্যুৰ, বহুত মৰমৰ কথা জানে ধনশিৰিয়ে। কথাবোৰ পুৰণি হয়, ধনশিৰি নতুন হয়। বাৰিষাৰ বানে খৰালিৰ বেদনা ধুই লৈ যায়। কাহিনীবোৰ নিকা হয়। ধনশিৰিৰ পাৰত নতুন কাহিনীৰ কুঁহিপাত গজে।”

মালিকৰ প্ৰত্যেক ৰচনাৰ ভাষাৰ এক বিশেষ পাৰদৰ্শিতা হ'ল পৰিবেশৰ সুন্দৰ বৰ্ণনা। সহজ-সৰল ভাষাৰে পৰিবেশৰ বৰ্ণনা দাঙি ধৰোঁতে মালিকৰ ভাষাত থকা দখল সহজেই অনুমেয়। অসমৰ পৰিবেশ গাওঁ-ভূইৰ বৰ্ণনাত তেখেতৰ ভাষাই প্ৰাণ পাই উঠে। কেতিয়াবা নৈৰ বৰ্ণনা, ঋতুৰ বৰ্ণনা, পথাৰৰ বৰ্ণনা আৰু মানুহৰ মনৰ স্বাভাৱিক উপলক্ষিৰ বৰ্ণনাই এনে জীৱন্তৰূপ লাভ কৰে যে পাঠকক সি মন্ত্ৰমুগ্ধ কৰি ৰাখে। অসমৰ মাটি গ্ৰাম্য জীৱনৰ সৰলতা প্ৰকাশত মালিক আটাইতকৈ সিদ্ধহস্তঃ “ফাগুণৰ দিনবোৰে চ'তৰ কাৰণে বাট বান্ধে। জহি যোৱা নৰাবোৰ গচকি গচকি চ'ত আহে। গৰম আহে, উৰুঙা আকাশ আৰু উকা বতাহ আহে। গাঁৱৰ মানুহৰ মনবোৰ নাচে। দিনবোৰ মধুৰ হয়, ৰাতিবোৰ মধুৰ হয়, জোনা আৰু মাটুৰ মনবোৰ মধুৰ হয়। জোনাৰ মজিয়াখন হাঁহি আৰু আনন্দৰে উপচি পৰে।”

মালিকৰ ভাষাৰ আন এক মাধুৰ্য নিহিত হৈ আছে গ্ৰাম্য জীৱনৰ সৰলতা প্ৰকাশত, য'ত সহজ-সৰল লোকে প্ৰয়োগ কৰা মাত কথা তথা “ৰাইজৰ মুখৰ মাত” প্ৰতিফলিত হয়ঃ “ৰূপহী ঘৰত ঘৰবুঢ়ী, ঘৰৰ বাহিৰ ওলালে জীয়া গাভৰু, ৰাংঢালী, লচ্ পটী, বচকী। সেইবুলি ৰূপহীৰ গপ ঠেহ নাই, আছে যদি খংহে আছে। গাঁৱৰ বুঢ়া-মেঠাক সন্মান নকৰা নহয়; পিছে ৰূপহীক দেখিলে বুঢ়াবোৰেও মৰমতে জোকায়। বুঢ়াহঁতলৈ ৰূপহীৰ সিমান ভয় নাই, তাইৰ ভয় লগে বৰ নামঘৰলৈ, বৰবিললৈ, বৰশিমলু জোপালৈ আৰু বৰহুম-পুত্ৰলৈ। বাৰিষাৰ বৰহুমপুত্ৰ মৌজুৰিয়েদি উজাই গাওঁ সোমাই যায়হি তেতিয়া মৌজুৰি উভতি বয়। পানী অনা ঘাটবোৰেদি বৰহুম পুত্ৰৰ পানী গাঁৱৰ মাজলৈ বাগৰি আহে। মৌজুৰিৰ পানী নীলা কজলা, বৰনৈৰ পানী বগা-নিমিলে। বৰহুম পুত্ৰৰ পানী আহি বৰনামঘৰৰ পিৰালি পায়হি, এৰাতিমান তাতে থমক মাৰি নৈ থাকে, তাৰ

পিছত নামঘৰৰ ভেটিৰ মাটি গালে মুখে গানি লৈ, মগ্নিকূট চুই, সিংহাসনলৈ নিলগৰে পৰা সেৱা এটি জনাই আকৌ ঘূৰি যায়।”

মালিকৰ ৰচনাৰ এক বিশেষ আকৰ্ষণীয় গুণ হ'ল কাহিনীৰ সুন্দৰ বৰ্ণনা। জাতীয় প্ৰেমৰ দ্বাৰা উদ্বুদ্ধ এইজন কথাশিল্পীৰ প্ৰাণত আছে জীৱনৰ প্ৰতি গভীৰ মমতা, মানুহ আৰু প্ৰকৃতিৰ মাজত থকা সুন্দৰ সম্পৰ্কৰ প্ৰতি আকৰ্ষণ আৰু জাতি-ধৰ্ম-বৰ্ণ-নিৰ্বিশেষে সকলোৰে প্ৰতি সন্ত্ৰ। ৰোমাণ্টিক ভাৱাদৰ্শই তেখেতৰ ৰচনাক স্পৰ্শ কৰিছে আৰু তাৰ সুন্দৰ বৰ্ণনাই তেওঁৰ ভাষাক অনুপম কৰি তুলিছে। অসমীয়া লোক বিশ্বাস তথা লোক পৰম্পৰা আৰু অসমৰ বুৰঞ্জীৰ প্ৰতি আগ্ৰহী আৰু শ্ৰদ্ধাশীল মালিকৰ ৰচনাৰ অন্যতম এক আকৰ্ষণ হ'ল লোক সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত বিভিন্ন গীত-মাত, ফকৰা-যোজনা আদিৰ যথাযথ প্ৰয়োগ যিবোৰ ৰচনাৰ ভাষাক শ্ৰুতিমধুৰ কৰি তুলিছে।

মালিকৰ ৰচনাত শব্দ আৰু বাক্য প্ৰয়োগৰ কৌশল মন কৰিবলগীয়া। কাৰণ, সচৰাচৰ তৎসম শব্দৰ প্ৰয়োগে তেওঁৰ ৰচনাক ভাৰক্ৰান্ত কৰা নাই, প্ৰয়োজন অনুসৰিহে তৎসম শব্দৰ প্ৰয়োগ ঠায়ে ঠায়ে হৈছে। কিৰিষি, পলসুৱা, অইন, পিথৰী, বিনাই, শূইন, ধাৰাসাৰ, আলচ, দোপালপিতা, বৰহম্পুতৰ, জাৰকালি, নিলগ, নিগাজি, ৰিং, উদং, বিৰিঙানি, বৰবিল, খেতৰ, টকালি, ঘম, খকাখুন্দা, তেওজৰ বছৰ, ডাউক, ওপজা, বুঢ়া-টুটা, কেৰেচ, বিয়াগোম, চোৰ-চিৰি, কোটিকাল, নাটিনী, পৈয়েক আজল-মঠালি, ভেৰাকুটি – আদি শব্দ প্ৰয়োগত তথাকথিত গ্ৰাম্য জীৱনত প্ৰয়োগ কৰা শব্দ সমূহে প্ৰাণ পাই উঠিছে। কেতবোৰ বৰ্ণনাত কথোপকথনৰ ৰীতি অতি স্বাভাৱিক আৰু সাৱলীল ৰূপত প্ৰকাশিত হৈছে। সাধাৰণতে নৈপৰীয়া আৰু গ্ৰাম্য জীৱনৰ ৰূপকথাই মালিকৰ ৰচনাৰ ভাষাক ঐশ্বৰ্যশালী কৰি তুলিছে। গ্ৰাম্য জীৱনত প্ৰয়োগ কৰা শব্দ আৰু বাক্যৰ এনে সুপ্ৰয়োগ অসমীয়া সাহিত্যত লাহে লাহে কমি যাবলৈ ধৰিছে। কিছুমান অতি চুটি চুটি বাক্যৰীতিয়ে মালিকৰ ভাষাক ঐশ্বৰ্য প্ৰদান কৰিছে – “বিকোদৰৰ ল'ৰা ছটা, ছোৱালী সেই এজনী ৰূপহী। ৰূপহীৰ মাক জয়ন্তীক বিকোদৰে অইন এখন গাঁৱৰ পৰা পলুৱাই আনিছিল। জয়ন্তীও আছিল ৰূপহীৰে

নিচিনা ধুনীয়া। এতিয়াও সাতোটা ল'ৰা-ছোৱালীও মাক বুলি অকণো পোটোকা পৰা নাই। পিঙ্কি-উৰি থাকিলে মাক-জীয়েকক বাই-ভনী বুলিহে ক'ব। মাক চাই জীয়েক। বিকোদৰো বৰ আটিল আৰু মটহা মানুহ। ছলখন মাগুৰ বৰণীয়া, পিছে গঢ়-গঠন চালে চকু ৰোৱা।”

চিত্ৰধৰ্মিতাই মালিকৰ ৰচনাক অভিনৱ ৰূপত সজাইছে। কাৰণ যিকোনো বৰ্ণনা তথা পৰিৱেশ দাঙি ধৰোঁতে পাঠকৰ মনলৈ এনে এক চিত্ৰৰ আগমন ঘটে, য'ত লিখকৰ মূল্য পৰ্যবেক্ষণ আৰু ভাষাৰ চাতুৰ্য লক্ষ্য কৰা যায় — “ক্ষীণ পাতল বতাহজাক লাগি আজাদৰ অলপ জুৰ লাগিল। সি অলপ ভাগৰ লগা যেন অনুভৱ কৰিলে। তাৰ বহিবৰো মন গ'ল। তললৈ চালে-অলপ ধূলি লাগি থকা বাটৰ কাষৰ বননিখিনিৰ বাহিৰে আৰু একো নাই” (ওমলা ঘৰৰ ধূলি)। এনেধৰণৰ বৰ্ণনা মালিকৰ প্ৰায়বোৰ ৰচনাতে বিৰাজমান। কেতিয়াবা গীতৰ কলি, লোকথাৰ ৰসৰ সঁফুৰায়ো মালিকৰ ৰচনাক ভাষাক মধুৰ কৰি তুলিছে।

আবেগ প্ৰৱনতাই মালিকৰ ভাষাক ঠায়ে ঠায়ে স্পৰ্শ নকৰাকৈ থকা নাই। কিন্তু ই ৰচনাৰ মাধুৰ্য সংৰক্ষণত কেতিয়াও বাধাৰ সৃষ্টি কৰা নাই। মালিকৰ ৰচনাত ভাবৰ যি ব্যঞ্জনাময় প্ৰয়োগ সি শব্দৰ অভিধা অৰ্থ চেৰাই যি সুন্দৰ ৰূপত আত্মপ্ৰকাশ কৰে সিয়েই ৰচনাশৈলীৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ ফুটাই তোলাত সহায় কৰে। মানৱীয় অনুভূতিৰ সুন্দৰ কলাত্মক প্ৰকাশে তেখেতৰ সমগ্ৰ ৰচনাক সাৰ্বজনীন কৰি তুলিছে। সৰ্বকালৰ সৰ্বজনৰ প্ৰাণৰ প্ৰতিধ্বনি হৈছে। যি সুৰে তেখেতৰ ৰচনাক অমৰত্ব প্ৰদান কৰিছে সেই সুৰ হ'ল বিশ্বজনীন মানৱীয় সুৰ। মালিকৰ ভাষা অতি সহজ-সৰল আৰু সাৱলীল। সাধাৰণ বিষয়, মানুহ তথা জীৱনৰ কথা কবলৈ যাওঁতে তেখেতৰ যে অতি সূক্ষ্ম বিশ্লেষণৰ জৰিয়তে প্ৰকাশ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে আৰু গভীৰ উপলব্ধিৰ দাপোণত তাক প্ৰতিবিস্মৃত কৰিবলৈ বিচাৰে; সেই কথা তেখেতৰ ভাষাই প্ৰতিফলিত কৰিছে — “অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত চৈয়দ আব্দুল মালিকৰ দখল তুলনাবিহীন। অসমৰ বুৰঞ্জী আৰু অসমীয়া লোক পৰম্পৰা তেওঁ কেৱল নিখুঁতকৈ জনাই নহয়, সেইবোৰৰ জ্ঞানে

তেওঁৰ গল্প আৰু উপন্যাসত অৰ্থৰহ ব্যঞ্জনাৰ সঞ্চাৰ কৰে। অসমৰ প্ৰকৃতি আৰু বেলেগ বেলেগ ঋতুত এই অঞ্চলৰ নিসৰ্গৰ ভিন্ন ভিন্ন ৰূপ তেওঁৰ লেখাবোৰত আকৰ্ষণীয়ভাৱে ৰূপায়িত হৈছে। মানুহ আৰু প্ৰকৃতিৰ মাজত নিহিত সম্পৰ্কৰ কথা তেওঁৰ দৰে কল্পনাশ্ৰয়ী ভাষাৰে অতি কম সংখ্যক কথাশিল্পীয়েহে বৰ্ণনা কৰিব পাৰিছে।”

মালিকৰ ৰচনাৰাজিৰ ভাষাৰ আন এক আকৰ্ষণীয় গুণ হ'ল নামকৰণৰ বৈশিষ্ট্য। ‘সুৰুজমুখীৰ স্বপ্ন’, ‘ওমলা ঘৰৰ ধূলি’, ‘বনজুই’, ‘পৰশমণি’, ‘নল-বিৰিণা-খাগৰি’, ‘জীয়া-জুৰিৰ ঘাট’, ‘ৰূপাবৰিৰ পলস’, ‘মৃগনাভি’, ‘কবিতাৰ নাম-লাভা’, ‘আধা অঁকা ছবি’, ‘দূৰৰ দেৱতা’, ‘অঘৰী আত্মাৰ কাহিনী’ আদি ৰচনাসমূহৰ নামকৰণত লিখকৰ ৰচনাৰ উদ্দেশ্য আৰু অভিব্যক্তি অনুভূত হয়। মালিক যে প্ৰকৃততে উৎকৃষ্ট কথাশিল্পী তাত কোনো দ্বিমত থাকিব নোৱাৰে। পৰিৱেশৰ বৰ্ণনাই কেতিয়াবা অতি দীঘলীয়া হোৱা বাবে ই উপন্যাস বা গল্পৰ মূল সৌন্দৰ্য বিঘ্নিত কৰা বুলি সাধাৰণতে ভাৱ হয় যদিও মালিকৰ ৰচনা সেই দোষৰ পৰা মুক্ত। কাৰণ দীঘলীয়া বৰ্ণনা ইমান সুন্দৰ ভাষাৰে সজোৱা থাকে যে সি পাঠকক মূল বিষয় তথা কাহিনীৰ কাৰ্যলৈ লৈ যোৱাত সহায়তে কৰে।

মালিকৰ প্ৰবন্ধ পাতি তথা সমালোচনামূলক ৰচনাসমূহৰ ভাষাও অতি উৎকৃষ্ট। ‘চুফী আৰু চুফীবাদ’ নামৰ প্ৰবন্ধ আৰু অন্যান্য প্ৰবন্ধত তেখেতৰ ভাষাৰ মাধুৰ্য অনুভূত হয় — “বৈবাগ্য, সকলো দৰ্শনৰপৰা সাৰ সংগ্ৰহ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত উদাৰ মনোভাব আৰু সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ ক্ষেত্ৰত শিথিলতা থকা কাৰণে চুফীবাদে কোনো বিশিষ্ট আৰু নিকপকপীয়া দাৰ্শনিক বা তাত্ত্বিক আন্দোলনৰ ৰূপ লৈ বিকাশ লাভ কৰা নাছিল। যিসকলে কোৰাণু কিতাপ পঢ়িব নাজানে, তদ্ব আলোচনাও কৰিবও নাজানে সেই সকলৰ কাৰণে ওঁঠেই কলম, জিভাই কাগজ, মাথোন নামধ্যান কৰিলেই হ'ল। মালিকৰ ব্যঙ্গ তথা কৰ্ম্য ৰচনা কেতবোৰৰ ভাষাই তেখেতৰ ভাষাৰ আন এক দিশ ফুটাই তোলে। ইয়াৰ ভাষাৰ লগত গাভীৰ্বপূৰ্ণ প্ৰবন্ধৰ ভাষাৰ আৰু সৃষ্টিশীল, সাহিত্যৰাজিৰ ভাষাৰ কিছু পাৰ্থক্য আছে। ‘অকথ্য-অশ্ৰাব্য’, ‘ভেট ওঁ’, ‘অভং-ভতৰা’, ‘বিনচীয়া পোৱালী’,

‘তেপেঙ্গ’, ‘এ-মেলেকা ধপাত’ আদি ৰচনা সমূহত মালিকৰ হাস্য ব্যঙ্গৰ সোৱাদ পোৱা যায়।

চৈয়দ আব্দুল মালিক আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ এজন প্ৰথিতযশা সৃষ্টিশীল সাহিত্যিক, যাৰ ৰচনা পৰশে পাঠকক বিমুগ্ধ আৰু আহ্লাদিত কৰাৰ উপৰিও অলেখ লিখকক সৃষ্টিৰ বাবেও অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছে। প্ৰতিভা, প্ৰজ্ঞা আৰু অনুশীলনৰ জৰিয়তে অসমীয়া সাহিত্য জগত ঐশ্বৰ্যশালী কৰি তোলা মালিকৰ ৰচনাত ভাষাৰ মাধুৰ্যমাই এনে এক ঐশ্বৰ্য প্ৰদান কৰিছে যাৰ বাবে তেখেতৰ সাহিত্যৰাজি সকলোৰে বাবে আদৰ্শগীয়া। কোনো সৃষ্টিশীল সাহিত্যই কালজয়ী ৰূপত প্ৰতিষ্ঠিত হ’ব নোৱাৰে যদিহে তাত ভাষাৰ মধুৰতা প্ৰকাশ নাপায়। জীৱনজোৰা সাধনা সৃষ্টিয়ে মালিকক এক অনন্য আৰু একক সাহিত্যিকৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত কৰাইছে। মালিক স্বৰূপাৰ্থতেই ৰূপৰ পূজাৰী, স্ৰষ্টা, জীৱন আৰু জগতৰ ৰূপৰূপি আঁকোতে ৰূপতীৰ্থৰ যাত্ৰী আৰু অসমীয়া ভাষাৰ এক নিৰলস সাধক। ভাষাৰ মাধুৰ্যই তেখেতৰ সৃষ্টিশীল সাহিত্যক নিবিড়ভাৱে আঁকোৱালি আছে। সৰল ভাষাৰে ভাৱ প্ৰকাশ কৰা, বিষয়বস্তুক যথাযতভাৱে উপস্থাপন কৰি পাঠকক বিমুগ্ধ কৰা, কালজয়ী সাহিত্য সৃষ্টি কৰাত মালিকৰ কৃতিত্ব সৰ্বজনবিদিত।

সহায়ক গ্ৰন্থ :

- ১) ‘ভাষা সাহিত্য জিজ্ঞাসা’ - ড° দীপ্তি ফুকন পাটগিৰি
- ২) ‘ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা’ - অপনা কোঁৱৰ
- ৩) ‘ভাষা বিজ্ঞান’ - ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী

□□□

অসমত ভাষা-চৰ্চাৰ ইতিহাস

বিভূমণি গগৈ

পঞ্চম ষাণ্মাসিক ব্ৰহ্ম

কোনো এটা জাতিৰ জাতীয় ভাষা, সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ চিন্তা-চৰ্চাৰ ব্যাপ্তি আৰু গভীৰতাই সেই জাতিটোৰ স্বতন্ত্ৰ মহিমা প্ৰকাশ কৰে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অসম ৰাজ্যখনত বাস কৰা অসমীয়া নামৰ জাতিটোৰ সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ চিন্তা-চৰ্চাৰ ইতিহাস সু-প্ৰাচীন। জন্মৰ ক্ষণৰেপৰা বৰ্তমানলৈ অসমীয়া ভাষাই কেইবাটাও শতিকাৰ ডেওনা পাৰ কৰিছে। প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ পৰা কালক্ৰমত বিবৰ্তন লাভ কৰি জন্ম লাভ কৰা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শন খ্ৰীষ্টীয় দশম-একাদশ শতিকামানৰ ৰচিত চৰ্যাপদ সমূহে দাঙি ধৰে। তাৰ কেইটামান শতিকাৰ পাছতে আমাৰ পূৰ্বকবি অশ্ৰমাদী মাধৱ কন্দলি, হেম সৰস্বতী, কবিৰত্ন সৰস্বতী আদি প্ৰাচীন অসমীয়া কবিসকলৰ সাহিত্যই পুৰণি অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ ভঁৰাল চহকী কৰি ৰাখিছে। এওঁলোকৰ পাছতে শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱ তথা গুৰু দুজনাৰ অনুগামীসকলেও ৰচনা কৰা চৰিত সাহিত্য, বুৰঞ্জী সাহিত্য, ব্যৱহাৰিক জ্ঞানৰ সাহিত্য ইত্যাদিয়েও অসমীয়া সাহিত্যক চহকী কৰিছে।

ঊনবিংশ শতিকাৰ চতুৰ্থ দশকৰ শেষৰ বছৰৰ পৰাহে অসমীয়া ভাষাচৰ্চাৰ শুভাৰম্ভ হয় ব্যাকৰণ ৰচনাৰ যোগেদি। ১৮২৬ চনত অসমৰ শাসন ভাৰ বৃটিছ চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰে। শাসনকাৰ্য চলাবৰ বাবে বৃটিছ বিষয়াসকলে অসমীয়া ভাষা শিকিবলগীয়া হৈছিল। এনে প্ৰয়োজনৰ তাগিদাতে উইলিয়াম ৰবিন্সনে ১৮৩৯ চনত “A Grammar of Assamese Language” নামৰ প্ৰথমখন অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ লিখি উলিয়ায়।

কৰা গ্ৰন্থখন হৈছে - 'Assamese, Its Formation and Development - ঐতিহাসিক দৃষ্টিৰ মূল্য কৰে ড° বালীকান্ত কাকতিয়ে। তেখেতে বচনা কালিৰায় শোম্বৰ গ্ৰন্থখনৰ পিছত অসমীয়া ভাষাৰ বিজ্ঞানমণ্ডত আৰু ভাষাৰ চিত্ৰ গভীৰভাৱে প্ৰকাশ পাইছে।

'অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব' নামৰ গ্ৰন্থখনত শোম্বৰ যৌলিকতা ভাষাতত্ত্বৰ চৰ্চাত প্ৰবৃত্ত হৈছে আৰু এগৰাকী পণ্ডিত হ'ল কালিৰায় শোম্ব। ব্যাকৰণৰ ইতিহাসত শূক্ৰীয়া স্থান দখল কৰিছে। অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ব'ল। তেওঁ ১৯২৫ চনত বচনা কৰা 'বহন ব্যাকৰণ'খনে অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ বচনা কৰ্মত আত্মনিয়োগ কৰিছিল সেনৈৱৰ্ণকী হ'ল - সত্যনাথ

দেৱচন্দ্ৰৰ পিছতে যিগৰাকী ব্যক্তিয়ে গভীৰ নিষ্ঠা আৰু সততাৰে প্ৰথম অসমীয়া ত্ৰিভাষিক অভিধান 'ত্ৰৈমুকোষ' প্ৰণয়ন কৰে ১৯০০ চনত। অভিধান প্ৰণয়ন কৰি প্ৰশাস্তি উলিয়ায়। ইয়াৰ পাছতে দেৱচন্দ্ৰ বৰুৱাদেৱে Dictionary of Assamese and English' নামেৰে প্ৰথম অসমীয়া ইষ্টাৰ্ণ বিশ্বকোষৰ হাতেই হৈছিল। যাঁহঁতে ১৮৭৭ চনত 'A অভিধান চৰ্চাতো যোগানিৰণ কৰিছিল। প্ৰথম অসমীয়া অভিধানৰো অৰ্থাৎ বিশ্বকোষসকলে অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ বচনা কৰাৰ সন্মানে সন্মানে ব্যাকৰণখনেই আছিল অসমীয়া ভাষাৰ যাঁহঁতেৰে পুঁটি। সেই সময়ত 'অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ'। ১৮৫৯ চনত লিখা দেৱচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ 'অসমীয়া ভাষাৰ অসমীয়াত লিখা প্ৰথমখন ব্যাকৰণ হ'ল -

কৰাত কিছু পৰিমাণে হেৰুও অধিৰণা যোগাইছে। কৰিবই গাঁৱ। গ্ৰন্থখন ব্যাকৰণে অসমীয়া ভাষাৰ স্বত্বতা প্ৰতিপন্ন Assamese Language" (১৮৫৫) নামৰ গ্ৰন্থখনৰ প্ৰতিকৃত্ত শূক্ৰৰ লিখা আশংক্যৰূপে চৈকিয়াল ফুকনৰ "A few Remarks on the ভাষাৰ প্ৰথম ব্যাকৰণ বচনা কৰে। ইয়াৰ পাছতে 'A Native' গ্ৰন্থখনত "Grammatical Notices on the Assamese Language" নামৰ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ কেইবাবছৰমান পাছতে ১৮৪৮ চনত ড° শাস্তান হাউনে গৌণ ব্যাকৰণৰ আৰ্হি আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ মাধ্যমেৰে ব্যাকৰণখন বচনা

ment” (১৯৪১)। কাকতিয়ে গ্ৰন্থখনত ভাষাৰ বিশ্লেষণ বীতিৰ ইতিহাস, প্ৰণালীবদ্ধ আৰু বিজ্ঞানসন্মত পদ্ধতিৰে আলোচনা আগবঢ়াইছে। প্ৰধানকৈ তিনিটা খণ্ডত বিভক্ত গ্ৰন্থখনিৰ প্ৰথম Introduction খণ্ডত অসম শব্দৰ উৎপত্তি ব্যাখ্যা, অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি, অসমীয়া আৰু বঙালী ভাষাৰ বৈসাদৃশ্য, অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা, অসমীয়া শব্দাৱলী, অনাৰ্য্যৰ ভাষিক প্ৰভাৱ আদিৰ বিশ্লেষণ, ‘Phonology’ দ্বিতীয় খণ্ডত অসমীয়া স্বৰ, ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ বিভাগ – সিবোৰৰ গুণ, প্ৰয়োগ, শ্বাসাঘাত, পৰিৱৰ্তনৰ কাৰণ আৰু তৃতীয়খণ্ডত (Morphology) প্ৰত্যয়, বিভক্তি, লিংগ, কাৰক, বচন, সৰ্বনাম, ধাতুৰূপ, ক্ৰিয়াকাল আদিৰ বিশ্লেষণ নিজা মৌলিকতাৰে আলোচনা আগবঢ়াইছে। সেয়ে আধুনিক ভাৰতীয় ভাষাতত্ত্ববিদসকলৰ ভিতৰত ড° কাকতিৰ স্থান আগশাৰীত।

১৯৮০ চন মানৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে নতুন দৃষ্টিভংগীৰে, ভাষা-বৈজ্ঞানিক সূত্ৰ খটুৱাই অসমীয়া ভাষাৰ গঠন ব্যাখ্যা দাঙি ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰা দুগৰাকী ভাষাবিদ হৈছে – ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামী আৰু ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী। ‘অসমীয়া গোলোক ব্যাকৰণ’, ‘অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ’, ‘ধ্বনি বিজ্ঞানৰ ভূমিকা’, ‘অসমীয়া বৰ্ণ প্ৰকাশ’, ‘অসমীয়া আখৰৰ জেঁটনি’ আদি ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ অন্যতম ৰচনা, যিয়ে অসমীয়া ভাষাটোৰ উন্নতিত বৃহৎ অৰিহণা যোগাইছে। ‘অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ’ গোস্বামীদেৱৰ অসমীয়া ভাষাৰ এখন মূল্যবান বিশ্লেষণাত্মক গ্ৰন্থ।

ভাষাবৈজ্ঞানিক সূত্ৰৰ নতুন দিশেৰে আলোচনা আগবঢ়োৱা আন এখন উল্লেখযোগ্য ব্যাকৰণ হ’ল ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীৰ ‘অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ’। ব্যাকৰণখনত অসমীয়া ভাষাৰ সুকীয়া গাঁথনিৰ বিশ্লেষণ আৰু অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে সম্পৃক্ত সংস্কৃতিয়া ৰূপৰ বিশ্লেষণ, ইতি চিনৰ এটি বহল ব্যাখ্যা স্পষ্ট আৰু বিজ্ঞানসন্মতভাৱে আগবঢ়াইছে। ‘ভাষা-বিজ্ঞান’, ‘অসমীয়া ভাষা আৰু উপভাষা’ গোস্বামীদেৱৰ অন্যতম ৰচনা।

এইসকল ভাষাবিজ্ঞানীৰ উপৰিও বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা, ড° সত্যেন্দ্ৰ নাৰায়ণ গোস্বামী, ড° নগেন ঠাকুৰ, ড° ভীমকান্ত বৰুৱা, ড° অপৰ্ণা কোঁৱৰ, প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য, ড° ৰমেশ পাঠক, উপেন ৰাভা হাকাচাম আদিয়েও অসমীয়া তথা জনজাতীয় ভাষাসমূহৰ চৰ্চাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ অৱদান আগবঢ়াই থৈ গৈছে।

সম্প্ৰতি অসমৰ প্ৰতিষ্ঠিত 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা, কলা, সংস্কৃতি সংস্থা' আৰু 'অসম বিজ্ঞান সমিতি'য়ে অসমত ভাষা চৰ্চাৰ এক অনুকূল পৰিৱেশ গঢ়ি তোলাত সহায় কৰিছে। বিভিন্ন কাকত, আলোচনী, পত্ৰিকা, সংকলিত গ্ৰন্থত অসমীয়া ভাষা আৰু অসমৰ প্ৰচলিত বিভিন্ন ভাষাসমূহৰ বিষয়ে কিছুমান গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধ পোৱা যায়। পণ্ডিতসকলৰ ভাষা-বিষয়ক নতুন নতুন চিন্তা-চৰ্চা আৰু নানান অনুষ্ঠানসমূহ সক্ৰিয় হৈ থাকিলে ভৱিষ্যতে অসমৰ ভাষা চৰ্চাই আশানুৰূপভাৱে সমৃদ্ধি লাভ কৰিব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

- সংগ্ৰহ : ক) ভাষাবিজ্ঞানৰ প্ৰাথমিক পৰিচয়
 ড° অনুপ কুমাৰ বৰুৱা
 জয়ন্তী পাংগিং
- খ) ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা – অপৰ্ণা কোঁৱৰ
- গ) আধুনিক ভাষাবিজ্ঞান পৰিচয়
 ড° ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা।

“হে কৃপাময় জগদিশ্বৰ, এই অসম দেশৰ লোকসকলক সভ্য, গিয়ানি আৰু ধাৰ্মিক কৰিবলৈ মাতি দিয়া, সিবিলাকৰ অভাৱ আৰু দুৰাৱস্থা জানিবলৈ সিবিলাকক গিয়ান দিয়া আৰু তোমাৰ বিচিত্ৰ শক্তিতে সিবিলাকক সভ্য কৰা আৰু তোমাক জানিবৰ আৰু আগ্যা পালিবৰ জোগ্য কৰা। যি সময়ত অসম হাবি গুচি ফুলবাৰী হব, নৈত ডোঙা গুচি জাহাজ হব, ঘৰ বাঁহৰ গুচি শিল ইটাৰ হব, গাঁৱে গাঁৱে হেজাৰ হেজাৰ পঢ়াশালি হব, গিয়ানৰ সভা, চিকিৎসালয়, দুখীয়া-দৰিদ্ৰ পৰিত্ৰাণৰ আলয় হব, আৰু যি কালত লোকসকলে পৰস্পৰে হিংসাহিংসি নকৰি আটাইক ভাৱিত্ৰিত চেনেহ কৰিব..... সেই সময়, পৰমপিতা জগদিশ্বৰ, সিহ্নে ঘটোৱা।”

— আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন

“মই মাটিৰ গড় বান্ধিম খহিব, কাঠৰ গড় বান্ধিম পছিব,

মই কথাৰ গড় বান্ধি দিছো প্ৰাণপৰিভুগী হব।”

“নাও তল যাব, শিল ওপঙিব, কোৱা বগা হব, লুইত

উজাই বব, তেবে কি আমাৰ কবুল ছাৰিবেক।”

— দেউধাই অসম বুৰঞ্জী

মঞ্জরী

প্রথম সংখ্যা, জুন ২০১৫
সোণালী জন্মশ্রী বর্ষ

উপদেষ্টা : সীমান্ত বরদলৈ

সম্পাদক : অমোঘ আচার্য্য
নান্দনন্দন গগৈ

মঞ্জরী

দ্বিতীয় সংখ্যা, ডেপ্টেম্বৰ, ২০১৭

উপদেষ্টা : সীমান্ত বরদলৈ

সম্পাদক : সুব্রজ গগৈ
লিজন্ত দত্তৰা

মঞ্জরী

তৃতীয় সংখ্যা, ২২ জানুৱাৰী, ২০১৯
(ডোৱান আব্দুল মালিক জন্মশতবৰ্ষ বিশেষ সংখ্যা)

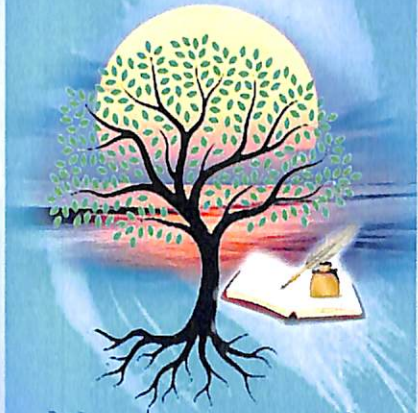
উপদেষ্টা :
ড° সুশীল কুমাৰ গগৈ

সম্পাদক : পাৰ্থজিৎ গগৈ
নিখাত বৰশইকীয়া

মঞ্জরী

চতুৰ্থ সংখ্যা, অক্টোবৰ, ২০২১
(ভাষা চৰ্চাৰ বিশেষ সংখ্যা)

উপদেষ্টা :
শীপা শৰ্মা বৰহাকৈৱ

সম্পাদক : নিৰ্ব্যজোতি শইকীয়া
প্ৰহ্লাদজ্যোতি শাৰিণী